

Liian hieno Pepiksi.

Esikoululaiset kertovat käsityksistään lastenkirjojen kuvahahmoista.

LEILA GRÖNDAHL
Jyväskylän yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Pro gradu -tutkielma
Taidekasvatus
Tammikuu 2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta-Faculty: Humanistinen tiedekunta	Laitos-Department: Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Oppiaine-Subject: Taidekasvatus	Työn laji-Level: Pro gradu -tutkielma
Tekijä-Author: Leila Gröndahl	
Työn nimi-Title: <i>Liian hieno Pepiksi.</i> Esikouluikäiset kertovat käsityksistään lastenkirjojen kuvahahmoista	
Aika-Month and Year: Tammikuu 2015	Sivumäärä-Number of Pages: 118
Tiivistelmä-Abstract <p>Tutkimus tarkastelee lastenkirjojen kuvahahmoja esikouluikäisten lasten kertomana. Tutkimus selvittää, mitä esikouluikäiset lapset kertovat käsityksistään muumista, Peppi Pitkätossusta sekä Lumikista ja seitsemästä kääpiöstä ja kyseisten hahmojen erilaisista versioista. Lastenkirjat ovat osa lapsuutta ja aikuisten lapsille tuottamaa lastenkulttuuria. Lasten tiedetään yleisesti pitävän kuvista ja katselevan kuvia ennen kirjallisen lukutaidon kehittymistä. Kuitenkin tutkimustietoa siitä, mitä lapset ajattelevat kuvakirjoista on varsin vähän. Tutkimus liittyy lapsitutkimukseen ja sillä on yhtymäkohtia lapsuudentutkimukseen sekä lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen.</p> <p>Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Tutkimukseen osallistui 16 lasta (kahdeksan tyttöä, kahdeksan poikaa) eräästä Varsinais-Suomen esikouluryhmästä. Yhteensä ryhmässä oli 18 lasta. Aineiston keruu tapahtui keväällä 2013 esiopetuksen tiloissa. Lapset saivat keskustella vapaasti itse valitsemansa parin kanssa tutkijan valitsemista kuvakirjojen kuvista. Aineiston keruu tapahtui lasten ehdoilla ja ilman valmiita kysymyksenasetteluja tai teemoja. Lapsia ohjeistettiin seuraavasti: mitä näet kuvassa, kerro kuvasta ja vertaa kuvia. Litteroidun aineiston kokonaissivumäärä oli kaikkiaan 55 sivua. Aineiston analyysissä hyödynnettiin kvalitatiivista sisällönanalyysiä ja käytettiin apuna kvantifiointia ja teemoittelua. Tutkimus kunnioittaa osallistujien anonymiteettia. Tutkimus noudattaa aineistolähtöistä tutkimustapaa.</p> <p>Aineiston lapset olivat innostuneita keskustelusta kuvien äärellä. Tutkimus osoittaa, että lasten kuvahahmomaailmaa voidaan kuvata monimuotoiseksi. Lapset keskustelivat kuvahahmojen ulkonaisesta olemuksesta, ulkonäöstä ja vaatetuksesta. Luonteenpiirteistä puhuttiin hyvin vähän ja ainoastaan Pepin kohdalla. Keskustelussa korostuivat ”oikea” hahmoversio ja suosikkiahmo. Lapset kuvailivat monella tavalla kuvahahmoja ja olivat kiinnostuneita erilaisista hahmoversioista, vaikka eivät pitäneet kaikkia versioita ”oikeina”. Tove Janssonin varhaisin muumikuvitus, Aleksandr Koškinin seitsemän kääpiötä ja Lauren Childin Peppi-hahmo herättivät lapsissa eniten keskustelua. Lumikin sijasta lapset olivat kiinnostuneita seitsemästä kääpiöstä ja myös Peppi Pitkätossun apina kiinnosti kovasti lapsia.</p> <p>Tutkimus antaa yhden näkökulman lasten kuvahahmomaailmaan. Tutkimusta voi hyödyntää kuvittajat ja lasten parissa työskentelevät henkilöt. Lisätutkimustarvetta aihealueelta löytyy paljon. Tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä perusjoukkoon.</p>	
Asiasanat-Keywords: hahmo, lapsuudentutkimus, lapsitutkimus, laadullinen tutkimus, kuvakirja, Peppi Pitkätossu, Muumi, Lumikki, seitsemän kääpiötä, kuvitus figure , childhood studies, child studies, qualitative research, picture books, Pippi Longstocking, Moomin, Snow White, the seven dwarfs, illustration	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen taustaa	5
1.2 Lasten kerronta ja kuvakirja tutkimuskohteena	7
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä	10
1.4 Kuvakirja, lastenkirja ja kuvahahmo	11
1.5 Lapsen rooli ja asema tutkimuksessa	13
1.6 Tutkimuksen rakenne	18
2. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	18
2.1 Lapsi tiedon tuottajana	18
2.2 Kuvahahmojen ja kuvakirjojen valinta	24
2.3 Tutkimusaineisto	32
2.4 Aineistonkeruu: vuorovaikutusta, leikkiä ja kertomista	37
2.5 Aineiston analyysin periaatteet	43
2.6 Tutkimukseeni liittyvät eettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuudesta	46
3. Lapset kertovat käsityksistään Peppi Pitkätossusta, muumista sekä Lumikista ja seitsemästä kääpiöstä	49
3.1 Lasten keskusteluteemat Ingrid Nymanin ja Lauren Childin Peppi-kuvituksista	50
3.2 Pepin fyysinen olemus	58
3.2.1 "Pepin tunnistaa leteistä"	58
3.2.2 "Pepillä on ainaki mekko"	60
3.2.3 "Liian hieno Peppi"	61
3.3 Pepin persoona	63
3.3.1 "Pepillä on oikeesti rahaa" ja se on "vahva tyttö"	65
3.4 Lapset kertovat muumihahmoista	67
3.4.1 Lasten esille nostamia asioita muumeista	67
3.4.2 Muumit ja suuri tuhotulva – kirjan kuvitus - "Näyttää ihan vanhan aikaselta sadulta"	69
3.5 Muumihahmon muodonmuutos	71
3.5.2 Valkoinen vai värillinen muumi? - "Tää on oikee muumi"	76
3.5.3 Erityyppisiä muumeja	77
3.6 Lapset kertoivat Lumikista ja kääpiöistä	78
3.6.1 Millainen on Lumikki lasten kertomana?	78
3.6.2 Kuva seitsemästä kääpiöstä - <i>Röllejä, tonttuja, klovneja, rosvoja...</i>	79
3.6.3 Koškinin sekä Basicin ja Sumberacin kääpiöhahmoista	84
3.6.4 Kääpiöiden tunnusomaiset piirteet lasten kertomana	86

3.7 Lasten näkemys siitä, miksi sama hahmo voi olla eri näköinen - <i>Miten se voi olla tän näköne?</i>	87
3.8 Yhteenveto lasten käsityksistä kuvahahmoista eri kuvittajien versioina	89
4. <i>Pohdinta – lasten moniulotteinen kuvahahmomaailma</i>	90
4.1 Keskeisimmät löydökset ja hahmojen kuvaus	91
4.2 Kuvan ja sanan suhde aineistossani	93
4.3 Lapsen ja aikuisen välinen suhde sekä kaksoisyleisö	97
4.4 ”Oikeat” hahmot ja lasten suosikit	99
4.5 Kääpiöt ja eläimet lasten mielenkiinnon kohteena	102
5. <i>Johtopäätökset</i>	104
5.1 Tulosten tarkastelua ja tutkimuksen arviointia	104
5.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia	108
<i>Lähteet</i>	109
<i>Tutkimusaineisto</i>	113
<i>LIITTEET</i>	114

Liite 1 Tutkimukseen valitut kuvakirjat

Liite 2 Tutkimuslupa

Liite 3 Suostumus tutkimukseen osallistumisesta lasten vanhemmille

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

T8: Onks toi Lumikki vai? Lumikki varmaan kattelee, mitä noi on ja luuli et ne on tonttuja mut ne olikin kavereita, jotka halus pukeutua tollasiks. Ne halus muuttaa Lumikilta pois ja sit Lumikki lähti seuraamaan niitä. Se kuuli ääniä pensaikon takaa. Ne vaihto vale-asut ja sit Lumikki ei enää tunnistanu niitä. (Aleksandr Koskinin kuvittamasta Lumikki-sadun kuvasta)

Millaisia ajatuksia lastenkirjojen kuvahahmot lapsissa herättävät ja miten lapset suhtautuvat saman hahmon erilaisiin versioihin, on kysymys, jota on vielä varsin vähän pohdittu lasten oman kerronnan kautta. Kuitenkin lastenkirjat kirjoitetaan pääasiassa lapsille ja kuvien tiedetään olevan lapsille varsin tärkeitä erityisesti ennen kirjallisen lukutaidon oppimista. Aikuinen ja lapsi asetelma elää vahvasti lastenkirjallisuudessa. Aikuinen kirjoittaa ja kuvittaa lapsille kirjat, määrittelee pitkälti mitä lapsi lukee tai katsoo ja mitkä kirjat sensuroidaan ja mitkä julkaistaan. Lastenkirjapalkinnotkin jaetaan pitkälti aikuisten intressien mukaan lasten mielipiteiden jäädessä aikuisten varjoon. Lastenkirjojen tarinoihin on kiinnitetty lähes aina enemmän huomiota kuin itse kuvitukseen, esimerkiksi kirja-arvosteluissa. Kuvakirjatutkimus on nostanut Suomessa kuvituksen arvostusta enemmän esille ja kuvituksesta puhutaan nykyisin myös kuvitustaiteena ja siitä on myös myönnetty valtionpalkintoja¹. Aikuisten käsitys lapsista ja lapsuudesta vaikuttaa siihen, millaisia kirjoja ja kuvituksia lapsille tehdään. Margareta Rönnerberg (1988, 26-27) kirjoittaa kirjassaan *Siistiä! Ns. roskakulttuurista*, että kriitikot ja asiantuntijat käyttävät jonkin kulttuurituotteen arvostelujen pohjana sitä, miten se sopii aikuisen kuuntelu-, luku- tai katselutottumuksiin ja lapsen kulttuuritarpeiden huomioiminen jää toissijaiseksi. Rönnerbergin mukaan aikuisten ja lasten tarpeiden erilaisuudesta johtuen on luonnollista, että myös heidän mieltymyksensäkin ovat erilaisia.

Lapset kohtaavat erilaisia hahmoja kirjojen, lastenohjelmien ja lastenelokuvien lisäksi myös erilaisissa oheistuotteissa kuten vaatteissa, astioissa, elintarvikkeissa, pelikorteissa, tarroissa, kiiltokuvissa ja pehmoleluissa (ks. Bengtsson

¹ Vuonna 2013 jaettiin ensimmäinen kuvitustaiteen valtionpalkinto kuvittaja Erika Kallasmaalle (<http://kuvittajat.fi/>). Kuvitustaide huomioitiin valtionpalkinnoissa kyseisenä vuonna muutenkin, sillä kuvittaja ja sarjakuvapiirtäjä Julia Vuori sai lastenkulttuurin valtionpalkinnon (<http://www.taike.fi/web/lastenkulttuuri/valtionpalkinnot>).

2002, 19-24). Kuvallisen materiaalin runsaudesta huolimatta on mahdollista, että lapsille jää mieleen vain yksi versio hahmosta, joka on eniten esillä ollut hahmo. Lapsille luetaan ja heidän kanssaan katsellaan usein niitä kirjoja, joita mainostetaan eniten tai jotka ovat helposti esillä kauppojen ja kirjastojen hyllyillä ja joista on myös lastenelokuvaversio. Jotkut vanhemmat valitsevat omasta lapsuudesta tuttuja kirjoja lapsilleen. Lapsen esteettistä maailmaa voi laajentaa tarjoamalla erilaisilla tyyleillä tehtyjä kuvakirjoja (Hatva 2007, 58). Erityisesti vanhempia lastenkirjoja on kuvitettu monet kerrat eri tekniikoilla. Siten Lumikistakin löytyy monia erilaisia versioita, ei vain eniten esillä ollut Disney-yhtiön² versio. Alkuperäiset versiot hahmoista unohtuvat helposti ajan myötä. Siksi tämä tutkimus käsittelee sitä, millaisia ajatuksia samasta hahmosta tehdyt versiot lapsissa herättävät ja mitä lapset kertovat tutuista kuvahahmoista.

Tutkimukseni taustalla vaikuttaa ensisijaisesti henkilökohtainen kiinnostukseni lastenkirjojen kuvitustyötä kohtaan ja toiseksi kiinnostus lasten näkemyksiä kohtaan. Erityisesti hahmojen, tarinoiden toimijoiden, kuvallinen luominen on mielenkiintoista. Omien kuvahahmojeni luomisessa olen pohtinut kysymystä siitä, millaiset hahmot lapsia kiinnostavat ja etsinyt tietoa niistä. Tieto on ollut pitkälti aikuislähtöisestä näkökulmasta kirjoitettua, ja tutkimukset ovat tuottaneet tietoa siitä, millaisia kuvituksia lapsille tulisi tehdä ennen kaikkea heidän kehitystasoonsa nähdä. Tutkimustietoa aiheesta tarvittaisiin lisää lapsen näkökulmasta. Lastenkirjoja selaillessani kuvat ovat olleet minulle erityisen tärkeitä, sillä tarinaa voi joissakin tapauksissa lukea myös kuvien kautta kiinnittämättä tekstiin juurikaan huomiota ja mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä keskeisemmällä sijalla on pelkkä kuvien tarkastelu ja niistä kertominen. Lasten kanssa kuvia katselleena tiedän, etteivät kaikki kuvat ole lasten mieleen, vaikka aikuinen niistä pitäisikin ja vastaavasti lapset voivat ihastua sellaiseen kuvaan, joka ei miellytä aikuista lainkaan. Omien lasteni kiinnostus lastenkirjojen hahmoja kohtaan on lisännyt kiinnostustani lapsen tapaan suhtautua kuvaan. Lapsia seuranneena olen huomannut, kuinka tärkeitä kuvahahmot ovat lapsille ja kuinka lapset myös niiden kautta kertovat mielellään tarinan tapahtumista. Kuvittajan kokemus kuvasta ja tekstistä voi olla hyvin erilainen kuin lukijan tai kuuntelijan käsitys asiasta (Oittinen 2001, 149).

Aikuislähtöisen luomisen vastapainoksi koen tärkeänä lasten äänen kuuntelemisen. Aikuiset helposti syrjäyttävät lapsen tavan tuoda asioita esille ja

² Viittaan nimellä Disney tai Disney-yhtymä viihdealan yritykseen (The Walt Disney Company), joka tunnetaan erityisesti animaatioista.

teeskentelevät kuulevansa lasta, mutta eivät todellisuudessa kuuntele tai ymmärrä heitä. Rönnerberg kirjoittaa, että aikuiset tarkastelevat asioita usein kasvattavuuden ja hyvinvoinnin näkökulmasta, mikä aikuisten omasta mielestä on lapsille hyväksi, eikä niinkään siltä kannalta, mitä lapset itse haluaisivat katsoa. Rönnerbergin mukaan monet aikuisten lapsille suosittamat elokuvat sisältävät ironisen tai ylimielisen asenteen lapsia kohtaan ja pikemminkin estävät lapsen kehitystä. (Rönnerberg 1988, 8-10, 17.) Aikuisen tehtäviin kuuluu kasvattaa, suojella ja ohjata lapsia, mutta tapa, jolla aikuiset sen tekevät, ei välttämättä tuota lapsen näkökulmasta katsottuna toivottua tulosta. Aikuiset ohjaavat lasta sen tiedon ja käsityksen varassa, mikä heillä on lapsista.

Tutkimuksessani nousee keskeisellä tavalla esille se, mitä lapset kertovat saman hahmon erilaisista versioista ja siksi näytän lapsille vanhoja ja uusia kuvia samasta hahmosta. Kysymys kuvahahmon muuttumisesta on kahdenkymmenen vuodenaikana kiehtonut minua. Onhan luonnollista, että myös hahmo muuttuu jonkin verran tekijöiden vaihtuessa ja uuden teknologian myötä. Muistan lapsena miettineeni, miksi Mikki Hiiri oli erinäköinen toisissa, vanhemmissa Aku Ankan numeroissa kuin niissä, jotka viikoittain tulivat postilaatikkoomme. Mielestäni se ei ollut oikea Mikki, koska sen silmät ja vaatus olivat erilaiset. Myös Minni Hiiri oli erilainen ja muissakin hahmoissa oli jotain outoa. Ja tästä syystä en lukenut näitä Mikki-sarjoja koskaan. Myöhemmin minulle selvisi, että se oli Mikki Hiiren alkuperäinen versio.

1.2 Lasten kerronta ja kuvakirja tutkimuskohteena

Lapsi ja lapsuus ovat olleet esillä viimeisten vuosikymmenten aikana laajasti eri tieteen alojen piirissä (ks. esim. *Childhood: A global journal of child research*) ja julkisessa keskustelussa³. Vuosikymmenen vaihteen molemmin puolin käytiin voimakasta keskustelua lapsen asemasta ja lapsiin liittyviä kehittämis- ja tutkimushankkeita oli useita. Lapsuudentutkimuksen myötä on alettu kiinnittää huomiota lapsen äänen esille tulemiseen ja on kiinnostuttu siitä, miten lähestyä lasta tutkimuksessa lapsiystävällisemmällä tavalla.

³ Lapsen oikeudet ovat olleet esillä ja niihin on tullut parannuksia. Suomessa lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989, ja Suomessa se tuli voimaan vuonna 1991. Lasten aseman parantamiseksi perustettiin Suomessa lapsiasiavaltuutetun virka vuonna 2005. Lasten parlamentti perustettiin vuonna 2007. Lasten parlamentin toiminta on keskeytetty toistaiseksi.

On kyseenalaistettu aiemmat aikuislähtöiset menetelmät ja kysymisen tavat. Monissa lapsuudentutkimukseen liittyvissä tutkimuksissa aineisto on kerätty lapsia havainnoimalla, haastatteleamalla tai sadutusmenetelmää (ks. esim. Karlsson 1999; Karlsson 2003) käyttäen siten, että puheenvuoro on annettu lapsille.

Lasten näkökulmia huomioivia hankkeita, joissa lapsilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa arkeensa, on ollut useita kuten *Kuperkeikkakyyti* (Stakes, nyk. THL, ks. Karlsson 1999) ja siihen liittyvä evaluaatiotutkimus *Satukeikka*, Suomen Akatemian - hanke *Lapset kertovat hyvinvoinnistaan – lasten äänet kuuluviin* (2010-2013). Jyväskylän yliopiston lapsuudentutkimuksen verkostohanke päättyi vuonna 2009 ja sen toimintaa jatkaa vuonna 2008 perustettu Lapsuuden tutkimuksen seura, joka järjestää vuosittain lapsuuden tutkimuksen päivät kokoamaan niin kotimaisia kuin ulkomaisia alan tutkijoita ja asiantuntijoita yhteen. Lapset kertovat ja toimivat ry on monitieteinen tutkija- ja kehittäjäverkosto, jonka tavoitteena on nostaa esille lasten ja nuorten tietoa, ajatuksia, näkökulmia ja kulttuuria ja koordinoida erilaisia tutkimus- ja kehittämishankkeita (ks. Lapset kertovat ja toimivat ry).

Uuden tutkimustiedon kautta on noussut esille erilainen tapa lähestyä lasta ja lapsikäsitteiden muuttuminen osaavaksi ja aktiiviseksi lapseksi. Tämän seurauksena on tuotettu erilaisia tutkimuksia ja julkaisuja, joissa on tuotu esille lasten kokemuksia, käsityksiä ja näkökulmia erilaisiin asioihin. Lasten kertomakulttuuri on ollut esillä eri alojen tutkimushankkeissa kuten kasvatustieteessä, kasvatopsykologiassa, kirjallisuustieteessä, psykologiassa. Tutkimuksellani on yhteyksiä niihin lapsuudentutkimuksen alueen tutkimuksiin, joissa ollaan oltu kiinnostuneita siitä, mitä lapset kertovat tietyistä asioista ja haluttu aikuisnäkökulman sijaan tarkastella asioita lapsen näkökulman kautta (esim. Karlsson 2010; Karlsson & Riihelä toim. 2012).

Tutkimukseni liittyy lapsuudentutkimuksen alueeseen ja tietyllä tavalla myös kuvakirjatutkimukseen. Tutkin siis kuvahahmoja lasten kertoman kautta. Lasten kerrontakulttuurin piirteistä löytyy jo jonkin verran tutkimustietoa (esim. Riihelä 2000), mutta itse kuvahahmojen tutkimus on jäänyt varsin vähälle huomiolle. Tutkimukset ovat olleet lähinnä kirjallisuustieteen piirissä tehtyjä henkilöanalyysyjä, joissa pääpaino on ollut kirjoitetussa tekstissä tai kuvan ja sanan välisen vuorovaikutuksen tutkimisessa tai sitten tutkimukset ovat olleet yhteen hahmoon keskittyneitä tutkimuksia tai kuva-analyysyjä. Esimerkiksi Sirke Happonen on tutkinut Tove Janssonin muumihahmoja (esim. Happonen 2007) ja opinnäytetöitä on tehty Mauri Kunnaksen Koiramäen hahmoista. Peppi

Pitkätossun on ollut erilaisten tutkimusten kohteena erityisesti kirjallisuuden tutkimuksen piirissä (esim. Nikolajeva 2006; Edström 2000; Ödman 2007). Tutkimuksissa Peppi-hahmoa on analysoitu tekstin kautta. Nämä tutkimukset analysoivat Peppi-hahmoa tekstin kautta, eivätkä anna omalle tutkimukselle kuvitusten kautta erityistä kiinnekohtaa, mutta avaavat tietyllä tavalla sanan ja kuvan yhteyksiä. Kuvakirjat ovat olleet tutkimuskohteena kansainvälisesti koko lasten- ja nuortenkirjallisuuden historian ajan (Rättyä 2001, 195), mutta Suomessa kuvakirjatutkimus on tullut voimakkaammin esille vasta 2000-luvulla lastenkulttuuriin ja lapsuuteen liittyvän tutkimuksen myötä ja sitä koskeva keskustelu on laajentunut, erilaisia julkaisuja tuotetaan ja tapahtumia järjestetään (ks. esim. Lastenkirjainstituutti).

Siitä, mitä lapset kertovat heille suunnatuista lastenkirjojen kuvahahmoista tiedetään siis varsin vähän. Tutkimuksissa on kylläkin lähestytty lapsen ja kuvan suhdetta, kuvamieltymyksiä ja kuvan vastaanottamista kasvatustieteen, kehityspsykologian ja kognitiivisen psykologian piirissä, mutta tutkimukset ovat olleet aikuislähtöisiä ja lapsinäkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle tutkimusmenetelmien ja näkökulman osalta. Rajaan tutkimukseni ulkopuolelle lapsen kognitiivisen kehityksen tarkastelun. En tarkastele tässä tutkimuksessa lasten kerrontaa tai kuvien tarkastelua kognitiivisen kehityksen kautta, johon kuuluu lapsen ajattelu, havainnointi ja kieli, vaan keskityn pelkästään lapsen itsensä tuottamaan aineistoon ja pyrin sitä kautta saamaan selville lasten käsitystä kuvahahmoista. Paljon on tehty myös sellaista laadullista tutkimusta, joissa lapsilta on kysytty heidän käsityksiään, mielipiteitään tai kokemuksiaan tietyistä asioista (esim. ruoka Karlsson 2010 ja leikki Riihelä XX), mutta ei kuitenkaan kuvahahmoista. Tämän tyyppiset tutkimukset eroavat omasta tutkimuksestani juuri siinä, että yritän sivuuttaa liian aikuiskeskeisyyden tutkimuksessani.

Tutkimukseni kannalta keskeisimpiä aiempia tutkimuksia ovat sellaiset tutkimukset, joissa lapsen ääni pääsee esille (esim. Karlsson 1998; 2010), ja joissa lapsi nähdään aktiivisena sosiaalisena toimijana ja oman elämänsä informanttina (esim. Alanen & Bardy 1990; James & Prout 1997; ks. myös Kellett 2005). Nämä tutkimukset ovat suunnanneet erityisesti aineiston keruuta, lasten kohtaamista ja ymmärtämistä sekä antaneet näkemystä lasten maailmasta ja lasten tavasta ymmärtää asioita. Tutkimuksellani on tiettyjä yhtymäkohtia myös lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen, sillä lapset olivat tiedon tuottajia, joilla oli arvokasta tietoa kerrottavanaan ja pyrin kohtaamaan heidät enemmän aktiivisina toimijoina kuin objekteina (ks. lapsinäkökulmaisen tutkimuksen tekemisen

periaatteita (Karlsson 2012, 50). Tutkimuksella on yhteyksiä kirjallisuustieteen piirissä tehtyihin kuvakirjatutkimuksiin erityisesti sanan ja kuvan välisissä yhteyksissä, sillä sana määrittelee tietyssä mielessä myös kuvallista kerrontaa. Kirjallisuuden tutkimuksessa on myös paljon selvitetty aikuis- ja lapsiyleisön suhdetta, joka tulee keskeisellä tavalla esille juuri lastenkirjallisuudessa.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävä

Lasten kerronta ja toiminta välittävät aina kuvaa myös lapsuudesta tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa. Kertomuksiin ja tarinoihin sisältyy aina kertojan kokemukset ja perspektiivi ja siksi ne tarjoavat yhden ikkunan lasten olemiseen ja ajatteluun (Karlsson 2000). Tämä tutkimus pyrkii tavoittelemaan lasten omaa kuvausta lastenkirjojen kuvahahmoista ja esittämään sen raportoinnin yhteydessä. Kuvaan valitsemiani hahmoja lasten kertomana ja nostan esille niitä asioita, jotka ovat aineistoni lasten mukaan ominaisia kyseisille kuvahahmoille. Rajaan tutkimukseni ulkopuolelle lapsen kielellisen ja kognitiivisen kehityksen tarkastelun ja erilaiset kuvantulkintatavat.

Mitä lapset kertovat käsityksistään kuvahahmoista ja millaisia ajatuksia saman hahmon erilaiset versiot tai kuvat heissä herättävät, on kysymys jota tulisi tarkastella laajemminkin lasten kanssa ilman tiukkoja kysymysten asetteluja, jotta lasten käyttämä sanasto tai näkökulma ja tapa ymmärtää kuvitusta tulisivat paremmin esille. Varsinkin kun kuvakirjat luodaan yleensä lapsille, on tärkeää kyseenalaistaa aikuisen tapa tuottaa kuvia pelkästään omista lähtökohdistaan ja omien mieltymystensä kautta. Kirjojen tuottaminen on luonnollisesti aikuisen tehtävä ja aikuinen ja lapsi ovat osa samaa kulttuuria, joten myös vuoropuhelua tulisi harjoittaa. Vaikka kuvittajat huomioivat tarinan juonen ja lapset vastaanottajina, on tärkeää tarkastella myös asiaa selkeästi lasten kanssa keskustellen ja vähintään yhtä tärkeää on selvittää lapsen näkemyksiä kuvahahmoista kuin selvittää heidän käsityksiään kirjan tarinoista tai satujen merkityksestä lapsille (ks. esim. Lapset kertovat ja toimivat ry). Olen rajannut tutkimukseni koskemaan kuvahahmoja, ja tarkastelen niitä lapsen äänen kautta, millaisia asioita lapset kertovat valitsemista kuvahahmoista.

Tutkimustehtävänä on selvittää kuusi- ja seitsemän -vuotiaiden lasten käsityksiä Lumikista, seitsemästä kääpiöstä, Peppi Pitkätossusta ja muumeista ja niiden erilaisista versioista heidän itsensä kertomana. Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva.

Muumin osalta tarkastelen Muumimammaa, Muumipappa, Muumipeikkoa ja Niiskuneitiä. Muumien ydinperheen muodostavat varsinaisesti Muumimamma, Muumipeikko ja Muumipappa. (Kivi 1998, 49). Niiskuneiti on Muumipeikon tyttöystävä. Muumikirjoissa esiintyy myös paljon muita hahmoja (ks. esim. Kivi 1998; Happonen 2012), joista osa ei esiinny välttämättä kuin kerran (Happonen 2012, 49). Sanalla *Muumi* voidaan viitata Janssonin luomiin kaikkiin hahmoihin tai sitten muumit voidaan nähdä omana lajinaan (Happonen 2012, 104) niin kuin tässä tutkimuksessa. Peppi Pitkätossun kohdalla joissakin kuvissa oli mukana myös apina (herra Tossavainen), Tommi ja Annika sekä tädit. Apinaa tuon vähän enemmän esille, koska lapset nostivat sen usein keskusteluihin mukaan samoin kuin seitsemän kääpiötä Lumikin jäädessä enemmän takalalle. Haluan painottaa, että kyseessä on nimenomaan *kuvahahmo*, enkä siksi tarkastele erikseen tarinaa. Aineistonkeruu tapahtui lasten ehdoilla ja enkä voinut etukäteen tietää sitä, millaisia ajatuksia kuvahahmot lapsissa herättävät.

Oletukseni oli, että aineistoni lapset toisivat jollakin tavalla esille Disney-yhtiön Lumikin ja seitsemän kääpiötä-version ensisijaisuuden muihin näyttämiini saman hahmon versioihin nähden. Näin oletin myös uusimman muumihahmon kohdalla. Sen sijaan siitä, mitä lapset kertoisivat Peppi Pitkätossu-hahmon uusimmasta versiosta tai muumien vanhemmista versioista, odotin mielenkiinnolla.

1.4 Kuvakirja, lastenkirja ja kuvahahmo

Kuvakirja ja lastenkirja (picture book and children's book). Lastenkirja ja kuvakirja mielletään toisinaan samaa tarkoittaviksi asioiksi, mutta niillä on selkeä painotusero. Kun halutaan painottaa nimenomaan kohdeyleisöä, jolle kirja on suunnattu, puhutaan lastenkirjasta. Kuvakirja kattaa sekä lapset että aikuiset yleisönä esimerkiksi lapset kuuntelijana ja aikuiset lukijana. Kuvakirja myös korostaa kuvien roolia kirjassa. (ks. Mikkonen 2005, 330.) Yleisesti ottaen *lastenkirjalla* painotetaan kohdeyleisöä ja kuvakirjalla kuvaa. Tämä näkemys ei kuitenkaan huomioi sitä tosiasiaa, että monet kirjailijat suuntaavat teoksensa sekä lapsille että aikuisille. Tässä tutkimuksessa käytän molempia käsitteitä näissä tarkoituksissa ja painotan kuvakirjalla nimenomaan kuvan korostumista kirjassa sanan sijaan (esim. Shulevits 1985, 16). Nodelman (2008, 3) määrittelee lastenkirjallisuuden aikuis-lapsisuhteen kautta, ei niinkään esimerkiksi tekstin

kautta ja toteaa, että lastenkirjallisuus on kirjallisuutta, jonka aikuinen on kirjoittanut lapsille.

Rhedinin (1992, 15) mukaan kuvakirja on rajatun laajuinen kaunokirjallinen teos, jossa teksti ja kuvat yhdessä kertovat tarinan ja jokaisella aukeamalla on vähintään yksi kuva. Kuvakirjaa on luokiteltu eri tavoin, josta yksi tavanomainen luokittelu on Rhedinin (ks. 1992, 79—94) väitöskirjassaan esittämä kuvakirjan jako kolmeen alalajiin niiden kuvan ja tekstin välisen suhteen mukaan: laajennettuihin, alkuperäisiin ja eppisiin. Laajennetut kuvakirjat ovat pienille lapsille suunnattuja kirjoja, joissa visuaalisuus on keskeisellä sijalla. Alkuperäisessä kuvakirjassa teksti ja kuva täydentävät toisiaan ja luovat yhdessä satukirjasta eheän kokonaisuuden. Eeppisissä kuvakirjoissa koristeellisuudella on keskeinen sija ja ne ovat yleensä vanhojen kansantarinoiden kuvituksia. Kuvituksia voi luonnehtia yksittäisinä taideteoksina, koska niiden tekstisidonnaisuus ei ole niin kiinteää. Tässä luokittelussa valitsemani kuvakirjat edustavat alkuperäistä kuvakirjaa. Maria Nikolajeva ja Carole Scott (ks. 2001, 12, 22-37) esittävät tarkemman jaottelun kuvakirjoista. He jakavat kuvakirjat viiteen luokkaan. Keskeisin ero Rhedinin luokitteluun on se, että heidän jaottelunsa huomioi kuvakirjojen monimuotoisuuden paremmin esimerkiksi nostamalla esille kuvakirjat, joissa ei ole tekstiä tai kirjat, joissa on hyvin vähän kuvia tai ei ollenkaan. Tämän tutkimukseni kannalta Rhedinin luokittelu antaa riittävän perustan kuvakirjamäärittelylle ja tarkastelulle.

Lastenkirjoja verrataan monesti aikuisten kirjoihin ja keskeisenä erona nähdään kuvien keskeinen rooli lastenkirjoissa, mutta niillä on myös muita eroja. Lastenkirjat poikkeavat aikuisten kirjoista myös sivujen taitossa, kirjan muotoilussa ja materiaalivalinnoissa ja lisäksi ne ovat hyvin monimuotoisia aikuisten kirjoihin verrattuna: on olemassa palapelikirjoja, katselukirjoja, reikäkirjoja, minikirjoja, muotoon leikattuja kirjoja, nukkekotikirjoja ja näyttämökirjoja (ks. Bengtson 2002, 25-44). Ne voivat olla myös tuoksuvia, sisältää erilaisia kosketeltavia materiaaleja, ääniä ja kurkistusluukkuja, joiden tarkoituksena on aktivoida lapsen aistitoimintaa. Toisaalta ero aikuisten ja lastenkirjallisuuden välillä ei aina ole ollut näin selvä, sillä monet tunnetut sadut on kirjoitettu alun perin aikuisille (Nikolajeva 1998, 14).

Hahmo (character, figure). Sana hahmo ja erityisesti henkilöahmo on yleinen kirjallisuudessa ja sen määrittelyyn on omat kriteerinsä (ks. esim. Nikolajeva 1998, 84; Käkelä-Puumala 2008, 241-271). Puhutaan esimerkiksi perushahmosta,

sankarihahmosta, henkilöahmosta, satuhahmosta, fantasiaahmosta, satuhahmosta, myyttisestä hahmosta. *Piirroshahmo* liittyy piirrettyihin lasten elokuvien hahmoihin. *Henkilöahmo* luo kuvan siitä, että kyseessä olisi jokin ihmisen kaltainen olento tai ihminen. Lastenkirjallisuuden hahmot eivät läheskään aina ole ihmisiä, vaan mukana on paljon eläinhahmoja ja fantasiahahmoja. Eläinhahmojen käyttö on yleistä, sillä niiden kautta on turvallista käsitellä tarinan sisältöä. Niille on luonteenomaista eläimen hahmo, mutta ihmisenkaltainen toiminta. Lastenkirjallisuudessa esiintyy myös aikuisia ja on tavallista, että heidät esitetään karnevalistiseen tyyliin kuten Peppi Pitkätossu-kirjoissa.

Hahmojen ulkonainen olemus riippuu kirjan tekstin lisäksi paljon myös siitä, millä tekniikalla se on toteutettu samoin kuin kuvittajan omasta tyylistä ja henkilökohtaisista mieltymyksistä. Kuvankäsittelyohjelmat ovat tuoneet mielenkiintoista vaihtelua hahmojen kuvitustyöhön perinteisten tekniikkojen rinnalle. Samakin hahmo voi näyttää erilaiselta riippuen siitä, kuka sen on kuvittanut ja millä tekniikalla. Saman hahmon erilaisten versioiden tarkastelussa ei aina voi puhua niinkään hahmon kehityksestä, vaan siitä, että jokaisella kuvittajalla on oma näkemyksensä hahmosta, tyyliinsä ja tulkintansa tekstistä. Kirjan kuvituksessa teksti ja kuva käyvät vuoropuhelua keskenään. Hahmon kuvaaminen on osin myös aika-, kulttuuri- ja paikkasidonnaista.

Käytän tutkimuksessani käsitteitä *kuvahahmo* ja *hahmo* tarkoittamaan lastenkirjojen tarinoissa esiintyviä kuvitteellisia hahmoja ja niiden ulkonaista olemusta eli sitä, millaisena se kuvan muodossa esitetään. Sanaa *kuva* painotan siksi, että kyseessä on nimenomaan kuvitettu hahmo, ei pelkästään tekstissä kerrottu hahmo, jonka jokainen lukija voisi luoda oman mielikuvituksensa kautta. Keskityn siis hahmon ulkonaiseen tarkasteluun ja siltä osin sisäiseen puoleen, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuin lapset niistä kertovat. Kuvahahmot elävät omassa maailmassaan (vrt. satumaailma). Kuvakirja kokonaisuudessaan voidaan pitää elämyksen tuottajana, jonka kautta lapselle välittyy myös esteettisiä arvoja ja periaatteita (Huovinen 2003, 21).

1.5 Lapsen rooli ja asema tutkimuksessa

Lapsuudentutkimus (childhood studies, new social studies of childhood) on 1980-luvulla syntynyt monitieteinen yhteiskunta – ja kulttuurintutkimuksen (Alanen 2009, 9). Sen keskiössä on kiinnostus siitä, mitä lapsuus merkitsee itse lapsille heidän kokemanaan (Miettinen & Väänänen 2000, 69). Lasten mukaan ottaminen tutkimukseen on perusteltua

siitäkin syystä, että YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista todetaan lapsilla olevan oikeus tulla kuulluksi. YK:n Lapsen oikeuksien julistuksen mukaan lapsella on oikeus osallistua lapselle ominaisella tavalla ja tulla kuulluksi kaikissa itseään koskevissa asioissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Lapsen oikeuksien sopimus 1989, artikla 12: 1-2). Suomen perustuslain 6§:n mukaan ”*Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti*” (Suomen perustuslaki 2000, 9). Karlsson (2001,182) kirjoittaa, että lapsen aktiivinen ja aloitteellinen osallisuus edellyttää riittävän tilan, ajan ja mahdollisuuksien antamista lapselle. Hänen mukaansa valitettavan usein aikuiset kyllä kuulevat lasta, mutta eivät keskity aktiivisesti kuuntelemaan lasta. Lapsilta kysymisen sijaan on kysytty asioita heidän vanhemmiltaan tai hoitajiltaan, koska on katsottu lasten olevan liian kehittymättömiä ja ymmärtämättömiä vastaamaan kysymyksiin ja lasten tuottamaan tietoon on suhtauduttu epäilevästi.

Lapsuudentutkimukseen liittyvää käsitteistöä on pyritty määrittelemään eri tavoin. Käsitteitä lapsitutkimus, lapsilähtöisyys ja lapsinäkökulmainen tutkimus voidaan edelleen määritellä tutkimuksen näkökulmasta riippuen eri tavalla. Lapsuudentutkimus on monitieteistä ja siksi myös painotukset vaihtelevat.

Lapsitutkimus (child studies) ja **lapsuudentutkimus** (childhood studies, new social studies of childhood). Lapsitutkimus voidaan nähdä yläkäsitteenä ja lapsuudentutkimus sen osa-alueena (Karlsson 2010, 124). Karlssonin (2010, 122; Karlsson 2003, 19) mukaan lapsitutkimus tarkoittaa laajassa mielessä lapsia koskevaa tutkimusta ja siten tutkimukseni on helppo nähdä lapsitutkimuksena. Leena Alanen (2009, 9) määrittelee lapsuudentutkimuksen seuraavalla tavalla: ”*Lapsuudentutkimus on monitieteinen yhteiskunta- ja kulttuurintutkimuksen alue, jolla keskeinen, tieteenaloja ja tutkijoita yhdistävä pyrkimys on lasten ymmärtäminen yhteiskuntiansa ja yhteisöjensä jäsenenä ja toimijoina sekä lapsuuden ymmärtäminen osana yhteiskuntaa, sen rakenteita ja kulttuuria.*” Lapsuudentutkimuksen piirin lukeutuvissa tutkimuksissa korostetaan lapsia toimijoina, lasten osallisuutta, lapsen ”ääntä” ja lasten vertaiskulttuureja (Alasuutari 2009, 54). Lapsuudentutkimus (childhood studies, new social studies of childhood) on 1980-luvulla syntynyt monitieteinen yhteiskunta – ja kulttuurintutkimuksen (Alanen 2009, 9).

Lapsilähtöisyys, lapsikeskeisyys (child-centered, child-focused). Lapsilähtöisyys käsitteenä liitetään Suomessa käytännön työn toimintatapaan esimerkiksi päivähoitossa ja koulussa (Karlsson 2012, 21). Tarkoituksena on antaa lapselle

mahdollisuus oman ilmaisun kehittämiseen, oppimiseen ja itse tekemiseen kuulemalla lasta. Lapsilähtöisyyteen kuuluu lasten näkeminen aktiivisina ja osaavina yhteistyötahoina (ks. Uusiautti ja Määttä 2013). Käsitteitä *lapsilähtöisyys* ja *lapsikeskeisyys* käytetään toisinaan samassa merkityksessä, mutta niillä voi olla myös painotuseroja.

Lapsinäkökulmainen tutkimus (studies of child perspective) on eräänlainen toimintaorientaatio lasten tuottaman tiedon, näkemysten ja toimintatapojen esille tuomiseksi. Erityistä arvoa annetaan lasten viestien kuuntelemiselle ja esiin tuomiselle ja lasten kokemusten analysoimiselle. Lapsinäkökulman saavuttamiseksi lapsinäkökulma huomioidaan tutkimusprosessin alusta lähtien, tutkimustehtävän asettamisessa, aineiston tuottamisessa, tutkimusmenetelmän valinnassa, analyysissä ja johtopäätösten tekemisessä. Lapsinäkökulmainen tutkimus ei siis rajoitu pelkästään lasten tuottamaan aineistoon, vaan aihetta lähestytään lasten näkökulmasta. (Karlsson 2012, 22-24.) Tutkimukseni ei kaikilta osin täytä lapsinäkökulmaisen tutkimuksen kriteerejä koska esimerkiksi, tutkimustehtävää sekä kuvien ja hahmojen valintaa en tehnyt tätä näkökulmaa silmällä pitäen. Tutkimukseni kohtaa lapsen tiedon tuottajana ja näkee lapsen tuottaman tiedon arvokkaana ja erityisesti tutkimusmenetelmän valinnan ja aineiston keruun yhteydessä nämä asiat olivat esillä. Lapsuudentutkimuksessa korostetaan yhä enemmän lapsen osallisuutta tutkimusprosessin eri vaiheissa ja sitä kuvaa käsite lapset kanssatutkijoina (children as co-researcher, ks. esim. Kellet 2005; Marcus & Trustram 2005). Tässä tutkimuksessa aineiston keruu tapahtui pitkälti lasten ollessa kanssatutkijoina, mutta muilta osin se ei tutkimuksessani toteudu, sillä tutkimusasetelman ja aineiston analyysin toteutin itse tutkijana.

Kun lapset ovat tutkimuksessa mukana, niin mikä tekee siitä niin erityistä, että tarvitsee korostaa erityisiä lapsiystävällisiä metodeja ja tuottaa muutenkin keskusteluun lasten erityisasemaa aikuisiin nähden, joka vain korostaa aikuinen ja lapsi -asetelmaa? (ks. Punch 2002). Monet lapsia koskevat tutkimukset käsittelevät lapsia haasteellisena tutkimusjoukkona ja tähän on monta syytä. Monet lapsia koskevat tutkimukset ovat olleet metodeiltaan aikuislähtöisiä. Nykyisen käsityksen mukaan perinteinen psykologisista, käyttäytymistieteellisistä ja kasvatuksellisista lähestymistavoista lähtevä keskustelu lapsuudesta on riittämätön (Alasuutari 2009, 54) ja sen rinnalle tarvitaan uudenlaista perinteisistä lähestymistavoista poikkeavaa tieteellistä keskustelua lapsuudesta (Alasuutari 2009, 54).

Tutkimustiedon valossa on alettu ymmärtää, että lapsilla on enemmän ymmärrystä ja tietoa kuin on aiemmin ajateltu olevan, kun huomioidaan heille ominaiset tavat toimia. Lapset ovat osoittautuneet kykeneviksi arvioimaan myös itseään koskevia

asioita. Lasten näkemykset, kokemukset ja ideoiden selvittäminen nähdään merkityksellisenä ja aiemman lapsinäkökulman sivuuttamisen vuoksi se on tärkeää nostaa esille. (Karlsson 2010, 13, 37, 121.) Karlsson (2000) tarkastelee tutkimuksessaan *Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa* lapsen asemaa ja osallisuutta instituutioiden toiminnassa kuten päivähoitossa ja koulussa. Hän tuo esille niitä edistäviä ja estäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten lapset konkreettisesti saavat äänensä kuuluviin ja mahdollisuuden osallistumiseen. Karlsson (2010, 17, 182) kirjoittaa, että yksi ongelma lasten asemassa on ollut se, ettei lapsilla ole ollut mahdollisuuksia tuoda esille omia ajatuksiaan ja aloitteitaan instituutioissa. Yleinen tapa on ollut pyrkimys lasten muuttamiseen ja heidän näkeminen toiminnan kohteina sen sijaan, että olisi korostettu heidän osallisuuttaan kasvatus- ja opetuskuultuureissa.

Aiemmin lapsia ei pidetty luotettavina informanteina ja heitä koskeissa asioissa haastateltiin heidän vanhempiaan tai lapsilta kysyttiin kysymyksiä samalla tavalla kuin aikuisilta ottamatta huomioon tarpeeksi aikuisen ja lapsen välistä valtasuhdetta ja aikuisen tapaa ymmärtää lasta. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus kasvatus- ja oppimistilanteissa on usein ollut aikuislähtöistä, jossa aikuinen puhuu suurimman osan ajasta ja esittää lapselle johdattelevia kysymyksiä (ks. Karlsson 2003, 26-27). Karlsson (2003, 26-27) kirjoittaa, että on ristiriitaista, että lapsi, jonka pitäisi kasvaa ja oppia joutuu aikuisen toiminnan kohteeksi, eikä hänelle anneta riittävästi mahdollisuuksia itse kysyä ja tutkia maailmaa. Lapset tuovat asioita usein esille sillä tavalla, että aikuisen on vaikea sitä keksiä (Karlsson 2003, 30). Kun halutaan tietää, mitä lapset ajattelevat jostakin asiasta, on luonnollista kysyä asiaa suoraan lapsilta. Asioiden kysymisessä lapsilta tulee esille joitakin ongelmia. Tutkimuksissa on havaittu, että lapset ovat huomanneet, että heiltä kysytään epäaitoja kysymyksiä eli sellaisia, joihin aikuinen jo tietää vastauksen. Saattaa myös olla niinkin, ettei aikuinen osaa kysyä sellaisesta asiasta, joka on lapselle tärkeä. Aikuiskeskeisessä kysymistavassa tällainen asia jää kokonaan piiloon. On huomattu, että mitä vähemmän aikuiset kysyvät, sitä enemmän lapset kysyvät (Karlsson 2003, 34-35).

Lasten tutkiminen on mielletty haasteelliseksi ja vaikeaksi, koska lasten esille nostamat asiat voivat olla yllättäviä ja lapsen tapa tarkastella asioita on myös erilainen kuin aikuisen. Toisaalta voisi ajatella, että lapsen tutkiminen on helppoa, koska jokainen aikuinen on ollut kerran lapsi. Lapsuus on kuitenkin erilaista eri aikakausina ja käsitykset lapsista ja lapsuudesta vaihtelevat (ks. Alanen 1992). Tämä asettaa haasteen, miten tutkijana lähestyä lapsia, miten aikuinen voi ymmärtää lasta ja saada tietoa lapsen

maailman keskeisimmistä asioista (Karlsson 2010 35). Näihin kysymyksiin sain apua aiemmista tutkimuksista tai tutkimusmenetelmäkirjoista (esim. Karlsson 2000; Stolp 2011; Viljamaa 2012; Uusiautti & Määttä 2013). Lasten haastattelu koetteli tutkijan kysymisen taitoa omilla erityispiirteillään. Helavirta (2011, 61) luonnehtii lapsen tuottamaa puhetta rönsyileväksi, asiasta toiseen yllättäen pomppivaksi ja liikkeen ja kehon kautta tapahtuvaksi. Lapset eivät jaa tietämystään aikuisille suoraan ja helposti, vaan saattavat heittää pieniä tiedon murusia ja jättäytyä arvoituksellisiksi (Forsberg 2002, 84). Lapsen näkökulman löytämiseksi tutkijan täytyy tuntea lapsille ominaisia toimintatapoja (Karlsson 2010, 35). Tähän tarvitaan uudenlaista tapaa tarkastella asioita ja erilaista käsitteistöä, joihin aikuiset ovat perinteisesti tottuneet ja mitä kulttuurimme yleisesti korostaa. Lapsikäsitys vaikuttaa siihen, miten lapsi huomioidaan, miten hänet kohdataan ja miten häntä kohdellaan.

Lapsen ja aikuisen suhdetta leimaa helposti valtasuhde, ja nimenomaan vallan epätasapaino, joka on omiaan vaikuttamaan myös tutkimusasetelmaan ja tutkimuksen luotettavuuteen (O’Kane 2000, 136). Valtakysymyksen ratkaisemiseksi onkin oleellista vallan jakaminen uudella tavalla ja sitä kuvaamaan on kehitetty käsite kanssatutkijuudesta (Clark 2010, 115). Perinteinen vallanjako aikuisen ja lapsen välillä puretaan ja lapsesta tulee ikään kuin tutkija aikuisen rinnalle ja rakentavat yhdessä merkityksiä. Kanssatutkijuuden käsitteeseen sisältyy ajatus lapsesta omien mielipiteiden ja näkemystensä esittäjänä. Tätä ajatusta puoltaa myös YK:n lasten oikeuksien julistus.

Lapsen tuottamaan tietoon on suhtauduttu eri tavoin ajasta, paikasta ja kulttuurista riippuen. Nykyisin lapsen tuottama tieto nähdään tärkeänä ja arvokkaana (ks. Karlsson 2010). Lapsen tuottamaan tietoon liittyy kuitenkin omia erityispiirteitä, jotka tutkijana minun tulee ottaa huomioon. Lasten tiedon erityisyyden lisäksi on huomioitava se, miten lapsi kohdataan esimerkiksi haastattelutilanteessa. Tätä seikkaa on kysytty myös lapsilta itseltään. Nigel Thomas (2002, 174-176) kysyi lasten osallisuutta koskevassa tutkimuksessaan 8-12 – vuotiailta lapsilta, mihin aikuisten tulisi kiinnittää huomiota, kun he haluavat keskustella lasten kanssa. Näitä asioita olivat: riittävän ajan varaaminen lasten kuulemiseen, aikuisen tulee rohkaista ja tukea lasta asioiden kertomisessa, asioita voi istumisen sijaan tuoda esille myös toiminnan kautta, myös hauskoista asioista voidaan puhua, ei siis pidä keskustella vain vakavista asioista, lapsen pitää saada kertoa itselleen tärkeistä asioista, eikä vain vastata aikuisen esittämiin kysymyksiin, keskusteluihin osallistuminen pitää olla lapselle vapaaehtoista ja lapselle on annettava riittävästi informaatiota ja mahdollisuus myös valmistautua keskusteluun etukäteen, aikuisen on

oltava luotettava ja rehellinen sekä aktiivinen kuulija. Mielestäni näillä asioilla on yhtymäkohtia tutkittavan kunnioittamisen, tutkimuseettisten näkökulmien ja muutenkin hyvän tutkimuksen tekemisen periaatteiden kanssa ja nämä asiat pyrin huomioimaan tutkimusprosessini aikana.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni muodostuu viidestä pääluvusta. Ensimmäinen luku käsittelee tutkimuksen taustaa, aiempia tutkimuksia ja esittelee tutkimuksen tehtävän. Määrittelen myös tutkimukseni kannalta keskeisimmät käsitteet ja käsittelen tarkemmin lapsuudentutkimusta, johon myös omalla tutkimuksellani on yhtymäkohtia. Lapsuudentutkimuksesta nostan esille ennen kaikkea lapsen kohtaamisen informanttina ja jätän tietoisesti sen taustahistorian käsittelyn hyvin vähäiseksi. Aihetta on käsitelty monissa lapsuudentutkimuksen artikkeleissa ja tutkimuksissa. Toinen luku sisältää tutkimusaineiston empiirisen toteuttamisen. Esittelen metodologisia valintojani, kuvakirjojen ja kuvahahmojen valintaa sekä tutkimusaineistoni keruuta. Luvun loppupuolella esittelen aineiston analyysiin liittyviä asioita ja pohdin tutkimuseettisiä kysymyksiä sekä tutkimukseni luotettavuutta. Kolmannessa luvussa käsittelen aineistoani ja tuon esille lasten kertomia asioita käsityksistään kuvahahmoista. Luku on jaoteltu kuvahahmojen ja lasten esille nostamien asioiden mukaan. Neljännessä luvussa pohdin aineistosta esille nousseita asioita suhteessa teoreettiseen kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin ja viidennessä luvussa esitän tutkimukseni arvioinnin ja jatkotutkimusmahdollisuuksia. Lähtökohtani tässä tutkimuksessa ei ole teorioiden testaaminen, vaan aineistolähtöinen eteneminen. Lähdin liikkeelle lapsia kuunnellen ja ilman vahvoja ennako-oletuksia tutkimuksen tuloksista (ks. esim. Grönfors 1982, 13).

2. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lapsi tiedon tuottajana

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus tuoda esille käsityksiään lastenkirjojen kuvahahmoista. Keräsin aineistoni yhdessä kuusi- ja seitsemän -vuotiaiden lasten kanssa Varsinais-Suomeen kuuluvassa esikouluryhmässä. Kuvien tulkintaan ja kertomiseen vaikuttaa kulttuuri, ympäristön visuaalinen virikkeisyys ja kokemusmaailma (Hatva 1993, 135) ja lasten verbaalinen ja kognitiivinen kehitys, vaikka en niitä tutkimuksessani erityisemmin nosta esille. Aineistoni lasten käsityksiin kuvahahmoista ja niistä kertomiseen vaikuttivat myös keskusteluun osallistunut kaveri, lapsen vireystila, motivaatio, tutkija, tila sekä taustalla kulttuuri esiopetusryhmän kulttuuri, vanhemmat, lasten katsomat lastenohjelmat ja elokuvat sekä kuvakirjat. Hahmosta kertomiseen vaikutti myös se, mitä muuta kuvassa oli hahmon lisäksi sekä kuvapinnan elementit, kuten värit, viivat, muodot ja tyhjä tila, ohjasivat katsetta (Niemelä 2003, 61) ja kuvasta kerrontaa.

Käyttämäni aineiston keruumenetelmää voi parhaiten luonnehtia lastenehdoilla tapahtuneeksi keskusteluksi tai keskustelunomaiseksi haastatteluksi (ks. esim. Grönfors 1982, 105-106). Keskustelunomaista haastattelua on käytetty yhtenä synonyyminä avoimelle haastattelulle. Avoimen haastattelun kohdalla puhutaan joskus myös syvähaastattelusta. Vaikka aineiston keruutapaani voikin luonnehtia avoimen haastattelun piirteillä, ei kysymys ollut syvähaastattelusta. Tällaisen ns. syvemmän tiedon saamisen tarvitaan yleensä informantin tapaamista useita kertoja. Keskustelunomainen haastattelumuoto sopi aineiston keruuseen siksi, että sen avulla oli mahdollista saavuttaa lasten mielipiteitä ja ajatuksia kuvahahmoista. Haastattelu on eräänlainen vuorovaikutustilanne, jossa kieli ja käsitteet sekä lapsen asioille luomat merkitykset ovat keskeisessä asemassa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48 – 49) tai keskustelua lapsen ja aikuisen välillä (Doverborg & Pramling 1998, 7). Käytän tässä tutkimuksessani kuitenkin mieluummin käsitettä keskustelu kuin haastattelu, koska haastattelu mielletään helposti tilanteeksi, jossa haastattelija esittää haastateltavalle kysymyksiä ja haastattelija vastaa niihin (Eskola ja Suoranta 2008, 85).

Perinteinen näkemys haastattelusta kysymys- vastausperiaatteelle rakentuvana toimintana ei tähän tutkimukseen sopinut, vaan tutkimuksen haastattelu muistuttaa enemmän keskustelua kuin kysymys- vastausperiaatteelle rakentuvaa perinteistä haastattelua (Eskola ja Suoranta 2008, 85; Eskola & Vastamäki 2010, 26). Ennalta laadittujen kysymysten sijasta oli tärkeää edetä keskustelumaisesti, jotta lapsen ääni tulisi esille ja tilanne olisi avoin uusille käännteille tai puheenaiheille. Tämän tyyppinen

haastattelu tarjosi lapselle mahdollisuuden puhua vapaasti, koska on havaittu, että liian tiukkaan asetetut kysymykset johdattavat lapsia vastaamaan tutkijan tai aikuisen toivomalla tavalla (Eskola & Suoranta 2008, 86-88). Toki lapset puhuivat välillä yksinäänkin ikään kuin muita ihmisiä ei olisi ollut läsnä ja esitin lapsille tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä. Pohdin myös teemahaastattelua vaihtoehtona. Teemahaastattelussa tutkijalla on tiedossa ennalta laaditut teemat, joista keskustellaan haastateltavien kanssa joustavasti edeten (Eskola & Suoranta 2008, 86). Päätin kuitenkin antaa lasten päättää mahdollisimman pitkälle, mistä he keskusteleivat ja siksi luovuin teemahaastattelun käytöstä.

Tutkijan tekemät kysymykset ohjaavat lapsen havaintoja ja niihin liittyy erilaisia esioletuksia. On kuitenkin hyvin vaikeaa esittää kysymyksiä, joihin ei liittyisi minkäänlaista arvolatausta, mutta liian vapaaseen kuvasta assosiointiin liittyy sattumanvaraisuuden riski tutkimuksen päämäärien kannalta (Saarnivaara 1993, 124). Ennen kuvien katselu ohjeistin lapsia seuraavasti: mitä kuvassa näkyy, kerro kuvasta ja vertaa kuvia. Pramling (1989, 34) kirjoittaa, että lasta tulee auttaa eteenpäin neutraaleilla lisäkysymyksillä tarpeen vaatiessa, mutta hänen kertomistaan ei saisi keskeyttää. Tutkijan käsitys lapsista vaikuttaa siihen, millaiseksi haastattelu ja haastattelutilanne muodostuvat. Pohdin omaa lapsikäsitystäni ennen haastattelujen suorittamista. Olin tietoinen siitä, että aikuisen ja lapsen ajattelutavat eroavat toisistaan ja aikuiset hahmottavat asioita omasta viitekehyksestään (Doverborg & Pramling 1998, 1). Pyrkimykseni oli, että lapset saisivat mahdollisimman paljon olla itse äänessä ja puuttuisin heidän keskusteluunsa mahdollisimman vähän, koska tarkoitus oli, että lapset kertovat itsenäisesti ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Pohdin myös sadutusmenetelmän (ks. esim. Karlsson & Riihelä 2012; Karlsson 2014) käyttöä aineiston keruussa. Sen avulla on kerätty paljon lasten omia kertomuksia eri aihealueilta. Esimerkiksi Stakesin valtakunnallisessa Satukeikka-projektissa kerättiin puolentoista vuoden aikana noin 5000 lasten omaa kertomusta. Lapset kertoivat siitä, mitä he olivat kuulleet, nähneet, aistineet ja tehneet työstäen niitä omalla mielikuvituksellaan. (Karlsson 2003, 30.) Tutkimusmenetelmälläni oli tiettyjä yhtymäkohtia tähän menetelmään, vaikka en sitä puhtaasti käyttänytkään. Esimerkiksi lapset saivat vapaasti kertoa kuvista (ohje: *kerro kuvasta*), mitä halusivat ja kuinka paljon. Sadutusmenetelmässä yleensä yksi lapsi kertoo, mutta tässä tutkimuksessa kaksi lasta osallistui keskusteluun samaan aikaan ja lasten kerronta oli sidottu tiettyyn kuvaan, vaikka

toisaalta heillä oli vapaus kertoa kuvan innoittamana, mitä halusivat. Erityisesti pohdin sadutusmenetelmän käyttöä aineiston keruun yhteydessä, kun yksi aineistoni tytöistä kysyi, *Voiks tästä kertoa tarinan?* tarkoittaen Nymanin kuvittaa kuvaa Astrid Lindgrenin tarinaan kahvikutsuista. Hän kertoi ”tarinan” myös kahden muun kuvan yhteydessä, Muumilaakson tarinoita (kuva 4 ja 18 tarinat. Tässä tapauksessa kaverin läsnäolo ei näkyvällä tavalla häirinnyt kerrontaa, vaan kaveri kuunteli vieressä ja kertoi oman tarinansa. Pohdin, olisiko kuvasta kertomista voinut jollakin tavalla suunnata sadutusmenetelmän suuntaan, sillä tässä tarinassa oli myös niitä asioita esillä, joita toiset aineistoni lapsista nostivat esille. Kyseisen tytön tarina poikkesi muiden lasten kerronnasta sillä, että siinä oli narratiiville tunnusomaisia piirteitä: alku, keskikohta ja loppu (ks. Heikkinen 2000, 121). Tarina alkoi *Tos oli kaks mammaa...* vertaa yleinen sadun aloitus *Olipa kerran...* Monet sadut päättyvät onnelliseen loppuun ja niin myös tämä kyseinen tarina: *Sit ne asu lopulta kahdestaan ja vieraili mammoilla.*

Tarina Astrid Lindgrenin kahvikutsu-tarinan kuvan pohjalta (kuv. Nyman, kuva 4)

Tos oli kaks mammaa, jotka istu pöydän ääressä ja sit Peppi tuli ikkunasta yhtäkkiä. Arvaapa, miten mammat pelästy. Sit mammat sano, et mitä sä haluut. Peppi halus tietysti herkkuja. Mammat sano ettei tolleen saa pelotella. Sit mamma sano et tuu ikkunasta sillä ehdolla, jos et kaada mitään. Sitten hän pääsi ikkunasta sisään syömään. Sit hän siivos kaikki sotkut ja tuli pöytään syömään ja tiskas sit. Sitten se halus vaihtaa pöytäliinan ja viedä koiran lenkille ja teki kaikki, mitä mammat halus. Sit se leikki ton pojan (viereisen sivun kuvassa oli poika, Tommi) kans piilosta ja koko päivän se leikki mammojen luona. Ja tulivat taas toisena päivänä. Sit ne asu lopulta kahdestaan ja vieraili mammoilla. (tyttö 8)

Jos tutkimusaineisto olisi muodostunut enemmän narratiiveista tai olisin käyttänyt hyväkseni sadutusmenetelmää, olisin tarkastellut aineiston narratiivisen analyysin avulla. Keräämässäni tutkimusaineistossa lasten vastaukset olivat enimmäkseen lyhytsanavastauksia, mutta toisinaan pidempiä, useampien lauseiden vastauksia ja mukaan mahtui muutama tarinakin. Jos kaverin välihuomautukset tai oma kerronta sivuutetaan, puhui lapsi välillä melko pitkästikin. Esimerkkinä tästä on kahden tytön välinen keskustelu samasta kuvasta, josta edellä mainitsemana tyttö kertoi tarinan.

T7: Se taitaa olla se sama täti, mutta sillä on vähän eri väriset hiukset. Koira! Koiraa ei oo tuolla. Täällä ei ole tota tätiä, täällä ei ole sokerikuppia,

kuppi on kaatunu! ei täällä ole mitään kaatunut. Sitten Peppi kurkistaa jostain ihmeellisestä ikkunasta sisään. ja tol on keksi kaiketi.

P6: ei ku juusto. Se pelästyttää tädit. Häääää.

T7: Ja noil on ihan erilaiset puvut koska tolla on tommonen höyhen ja tol on alaspäin noi, vähä ylös ja alas ja toi on alas ylös ja sillä on tommoset tommoset korvakorut (P6 nauraa). Toi syö ja toi vaan on tosa ottamas tilauksia mun mielest. Tosa on karkkeja, tosa sokeria ja yks tommonen kaatunu muki ja toinenki. ja tosa on yks täti ja tosa kaks tätiä.

P6: Hei, noi tiputtaa noi mukit varmaan.

Edellä olevassa keskustelussa tyttö ja poika kommentoivat vuorovaikutteisesti näyttämäni kuvaa Pepistä kahvikutsuilla, jossa tyttö oli enemmän äänessä. Lasten huomio oli pääasiassa kuvassa esiintyvissä yksityiskohdissa ja tapahtumassa. Nämä esimerkit kertovat toisaalta kerronnan eroista, mutta myös yhtäläisyyksistä. Molemmissa versioissa puhutaan siitä, että Peppi tulee ikkunasta sisään, pelästyttää tädit ja puhutaan syömisestä. Tyttö 8 tarinassa painottuu tätien määräysvalta Peppiä kohtaan ja Pepin toimiminen heidän mukaansa, mutta tarinassa Peppi kuitenkin vapautuu siitä leikin ja ystävän kautta myöhemmin.

Tutkimukseni taustalla oli ajatus siitä, että lapsella on sellaista tietoa, jota aikuisella ei ole. Lapsi tarkastelee maailmaa eri tavalla kuin aikuinen ja jotkut asiat vetoavat enemmän lapsiyleisöön kuin aikuisiin. Aikuisen ja lapsen maailma eivät aina kohtaa toisiaan. Olen tutkimuksellani antanut lapsille mahdollisuuden omien ajatustensa esille tuomiseen. Se, mitä ja miten kirjoitan lapsista, vaikuttaa oma suhtautumiseni lapsiin. Se ei ole pysyvä, vaan saattaa muuttua lapsista käytävän yhteiskunnallisen keskustelun ja oman tiedon määräni lisääntymisen myötä. Mietin, pystynkö tutkijana riittävästi ymmärtämään lasten tapaa ilmaista itseään, vai jätänkö jotakin tärkeää tietoa huomioimatta ymmärtämättömyyteni vuoksi. Lasten tuottamaan tietoon on aiemmin suhtauduttu varauksellisesti. On epäilty lasten tuottaman tiedon todenperäisyyttä, eikä lapsia ole pidetty luotettavina vastaajina. Siksi lapsiin liittyviä asioita on kysytty aikuisilta tai huoltajilta.

Puheen lisäksi kiinnitin huomiota myös ei-kielelliseen viestintään niiltä osin kuin se oli mahdollista huomioida. Tutkimuksessani ensisijainen huomio oli puheessa ja muistiinpanoja en juuri ehtinyt tehdä keskustelujen yhteydessä, vaan tein ne jälkepäin kotonani. Videomateriaalia pidin toissijaisena lähteenä siksi, että sille oli vaikea löytää hyvää paikkaa pienessä huoneessa, jossa lapset myös liikkuvat ja olivat välillä poissa

kuvaruudulta. Videoinnin ensisijainen tarkoitus oli auttaa minua analyysin yhteydessä jäljittämään, mistä kirjasta lapset kulloinkin puhuivat. Keskustelun yhteydessä mainitsin toisinaan, mitä kirjaa katsellaan, mutta lasten selatessa eri kirjoja ja vaihtaessa usein kirjaa, oli vaikea pysyä koko ajan menossa mukana. Toisinaan lasten kommentit olivat hyvinkin epämääräisiä, eikä videoinnista ollut aina apua. Esimerkiksi lauseet *tolla on kato tollasta tossa ja tollapa tällasta tässä* ja *”hei, täs on tämmöne taas ja sit se menee tonne ja hups, auts*, eivät selvinneet minulle, mihin kuivaan ne liittyivät. Asia olisi pitänyt käsitellä kerrontahetkellä, mutta lasten intensiivisen puheen ja toiminnan ohessa ei minulla ollut mahdollista pysyä kaikessa ajan tasalla.

Lapsikäsitteiseni nojaa lapsuudentutkimuksen piirissä esillä olevaan käsitykseen lapsesta aktiivisena tiedontuottajana. Tämän huomioimiseksi hain apua muista lapsuudentutkimuksen alueeseen liittyvistä tutkimuksista (esim. Karlsson 2000; Stolp 2011). Yleisesti ottaen lapset toimivat ja käyttäytyvät eri tavalla kuin aikuiset yleensä. Monissa tutkimuksissa mainitaan lasten ”pelleilystä” haastattelutilanteessa ja tutkimusmenetelmäkirjallisuudessa mainitaan, että lasten ollessa tutkimuskohteena on varauduttava yllätyksiin. *”Lapset ovat lapsia”* ja *”leikki on lasten työtä”* nämä kulttuuriimme vakiintuneet sanonnat ovat jääneet mieleeni ja niiden johdattelemana ajattelin lasten pelleilyn olevan hyvä merkki lasten vapautuneesta ja aidosta olostä keskustelutilanteessa, vaikka se välillä ”häiritsikin” kuvien katselua. Aikuisena tietenkin toivoin, että pitäydyttäisiin itse asiassa, mutta ajattelin, että lapset kertovat käyttäytymiselläänkin jostain, ainakin lapsena olemisesta ja haastatteluun suhtautumisesta. Lapset eivät aina ole sellaisia, millaisina aikuiset heitä pitävät. He voivat myös tiedoillaan, taidoillaan ja tarinoillaan yllättää aikuisen niin kuin tässäkin tutkimuksessa yllätyin lasten tarkoista havainnoista ja keskinäisestä vuoropuhelusta kuvien äärellä.

On mahdollista, että sanallinen asioiden esittäminen ei aina ollut parhain keino kertomiselle, koska kaikkia kokemuksiaan ja ajatuksiaan ei voi sanallistaa ja varsinkin kun kyseessä olivat lapset, nousi esille myös lasten verbaalinen kehitys. Aineistonkeruuta suunnitellessani pohdin, millä tavoin voisin kerätä aineistoni, jolla ratkaista asetettu tutkimustehtävä. Tutkimusmenetelmät tai -traditiot on pitkälti kehitetty aikuisten tutkimista varten ja lapset ovat jääneet vähemmälle huomiolle (ks. Karlsson 2010). Lapsuuden tutkimuksen alueella aineisto on kerätty usein sadutusmenelmällä, havainnoimalla esim. lasten leikkiä, piirittämällä tai haastatteleamalla. Karlsson (2010, 46) kirjoittaa, että tutkijan on löydettävä lapsille luontaisia tapoja ilmaista itseään. On katsottu,

että lasten omaehtoinen toiminta tuo parhaiten esille lapselle ominaisia näkemyksiä. Aikuisen liika puuttuminen keskusteluun voi tukahduttaa lapsen oman äänen. Ongelmana eivät läheskään aina ole olleet tutkimusmenetelmät, vaan ennen kaikkea aikuisen tapa ymmärtää ja lähestyä lasta.

Tutkimukseni liittyy tietyllä tavalla fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimukseen, vaikka ei edusta sitä puhtaasti, sillä kysymys oli lasten ajatusten ja maailman tutkimisesta ilman tarkkoja ennakko-oletuksia tai tiukasti määriteltyä teoreettista viitekehystä. Fenomenologiseen lapsitutkimukseen liittyy tutkijan omien ennakkokäsitysten sulkeistaminen. Oma käsitykseni oli, että se ei kuitenkaan ollut välttämättä täysin mahdollista, mutta omien ennakkokäsitysten tiedostaminen oli tärkeää. Lasten kerronta edellytti ymmärtämään pyrkivää tutkimusotetta. Hermeneutiikka näkyi tutkimuksessani pyrkimyksenä lapsen ymmärtämiseen, jolla tarkoitan tässä enemmänkin yleistä ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 34-36). Aineistoni ymmärtämiseksi jouduin pohtimaan omia vallitsevia ajattelu- ja toimintatapojani aikuisena ja suhteessa lapseen. Lapsen kertomat asiat voivat olla erilaisia ja heillä voi olla erilaisia käsityksiä asiasta vähän ajan päästä tai jos kaveri vastaa eri tavalla, lapsi voi muuttaa mielipidettään. Tätä asiaa pohtiessani tulin siihen tulokseen, että sen sijaan, että lähtisin pohtimaan lapsen tuottaman tiedon todenmukaisuutta tai siihen vaikuttavia asioita, on tärkeämpää lapsen äänen esille tuleminen. Ajatukseni lapsista oli se, että lapset ovat oman elämänsä ja oman kulttuurinsa asiantuntijoita ja siksi en tarkastellut lapsia minkään kehitysvaiheen kautta. Lapsilla ei pitäisi olla kiire kasvaa, vaan heidän pitäisi saada olla sitä, mitä he jo ovat kuten Rönnerberg (1990, 17) toteaa.

2.2 Kuvahahmojen ja kuvakirjojen valinta

Lastenkirjojen hahmojen määrä on nykyisin varsin suuri ja kuvakirjat ovat toinen toistaan kuvallisesti mielenkiintoisempia. Tämän vuoksi oli erilaisia mahdollisuuksia valita kuvahahmoja tutkimukseen, kuten tietyn ajanjakson kuvia tai tietyn kuvittajan luomia hahmoja. Toisaalta hahmoja olisi voinut tarkastella myös jakamalla ne erilaisiin kategorioihin, kuten prinsessat, peikot, merirosvot, lapset, aikuiset, keijut, koirat, kissat ja nallet. Pohdin myös sitä, pitäisikö minun antaa lasten valita hahmot mieluummin kuin valita ne itse siksi, että tutkimuksessani pyrin muutenkin saamaan lasten äänen esille.

Kokeilin Peppi Pitkätossu -kirjan (*Peppi keksii pönkin*) kohdalla sitä. Annoin seitsemänvuotiaalle pojalleni tehtäväksi valita kirjasta kiinnostavimman kuvan ja hän valitsi kuvan, jossa Herra Tossavainen tapasi ison gorillan. Muita hahmoja siinä ei ollut. Mietin, miten minun tulisi suhtautua hänen valintaansa, koska omat odotukseni ja tavoitteeni olivat toisenlaisia. Olisin toivonut hänen valitsevan sellaisen kuvan, jossa Peppi on jollakin tavalla esillä. Se oli hänen valintansa ja hän myös pysyi kannassaan. Jos lapset olisivat valinneet tutkimukseeni kuvahahmot, silloin valinta oli todennäköisesti ollut erilainen ja se olisi myös suunnannut tutkimustani eri tavoin. Toisaalta jos lapset olisivat saaneet vaikuttaa hahmojen valintaan, se olisi syventänyt lasten näkökulmaa tutkimuksessani.

Päätin valita kuvat itse tutkimukseni tehtävää ajatellen, jossa kiinnostavinta oli nimenomaan tietää, mitä lapset kertoivat käsityksistään samojen hahmojen erilaisista kuvituksista. Keskeisimmäksi valintakriteeriksi nostin sen, että hahmosta löytyi useampia erilaisia kuvituksia. Tämän päivän uudet kuvakirjahahmot kuten Risto Räppääjä, Tatu ja Patu tai Koiramäen hahmot eivät tähän kategoriaan kuuluneet, koska ne ovat uutuuttaan vain yhden kuvittajan käsialaa. Tästä syystä tutkimukseen valikoitui klassikoita, jotka ovat olleet esillä vuosikymmeniä. Valitsin hahmoiksi Peppi Pitkätossun, Lumikin ja Muumit (Muumipeikko, Muumimamma, Niiskuneiti ja Muumipappa). Pysin valitsemaan samasta tapahtumasta eri kuvittajien versioita. Lumikki-sadusta kuvittajat olivat useimmiten kuvanneet Lumikin siivoamassa seitsemän kääpiön kotia, nukkumassa ja ottamassa noidalta omenan vastaan sekä kohtauksen, jossa prinssi herättää Lumikin.

Hahmojen valinnan kohdalla mietin sukupuolikysymystä, miten hahmojen sukupuoli vaikuttaisi tyttöjen ja poikien kiinnostukseen kuvia kohtaan ja heidän kerrontaansa sellaisten hahmojen kohdalla, joiden sukupuoli oli määriteltävissä. Pysin siihen, että molemmat sukupuolet olivat edustettuina kuvahahmoissa, koska valitsemani hahmot oli mahdollista ryhmitellä sukupuolen mukaan. Naissukupuolta edustivat: Lumikki, Muumimamma, Niiskuneiti ja Peppi Pitkätossu ja miessukupuolta edustivat seitsemän kääpiötä, Muumipeikko ja Muumipappa. Lastenkirjojen tarinoissa on yleistä myös se, että hahmot ovat sukupuoleltaan neutraaleja kuten klassikoksi muodostuneessa Nalle Puhissa useimmat hahmot. Lumikin sijasta pohdin mahdollisuutta ottaa mukaan prinssin, mutta kuvakirjoissa prinssistä oli hyvin vähän kuvia ja nekin olivat lähinnä takaapäin tai sivultapäin kuvattuja ja osassa kuvista prinssistä näkyi vain ylävartalo.

Peppi-hahmon kohdalla oli mahdollista valita samoja tapahtumakuvia eri

kuvittajien käsialan mukaan. Se antoi lapsille Pepin ja Lumikin kohdalla vertailumahdollisuuden. Sen sijaan Muumien kohdalla samaa tarinaa ei ollut kuvitettu eri tavoin ainakaan suomalaisissa versioissa – muumikirjojahan on käännetty 30 kielelle - ja vieläpä niin, että siitä olisi löytynyt samoja tapahtumakuvia kuvitettuina. En nähnyt sitä kuitenkaan erityisenä ongelmana, sillä päähuomio tutkimuksessani oli hahmoissa. Valitsin muumit tutkimukseeni mukaan siksi, että ne olivat olleet näkyvästi esille erityisesti viimeisen parin vuosikymmen ajan ja niistä löytyi erilaista kuvitusta. Muumibuumeja on ollut useita niiden syntyajoista lähtien: 1950-luvulla, 1970-luvulla ja 1990-luvun alussa. Muumihahmo koki muodonmuutoksia jo Tove Janssonin ajoilta lähtien 1940-luvulta alkaen. Muumit olivat pitkään Toven tai hänen veljensä Lars Janssonin käsialaa ja nyt viimeisten vuosikymmenten aikana joukkoon on tullut useita kuvittajia ja se on muokannut ulkonaisesti muumihahmoa. Oman leimansa tähän on tuonut hollantilais-suomalaisen Dennis Livsonin idean pohjalta syntynyt TV-piirrosanimaatiosarja *Muumilaakson tarinoita*. Myöhemmin siihen on ilmestynyt jatkosarjoja. (Kivi 1998, 20.)

Valitsemani hahmot olivat lapsille entuudestaan tuttuja lastenohjelmien ja elokuvien kautta. Pepistä on tehty animaatioelokuva (1997 ja 2000) ja useampia näytelmäelokuvia. Yksi tytöistä kertoi, että esikoulussa oli luettu Peppi kirjaa ”ainaki viis kertaa”. Toinen tytöistä käytti tunnistamiseen hyväksi lukutaitoaan ja sanoi, että ”tosa lukee niin.” Pepin tunnistaminen esittämistäni kirjojen kuvista ei ollut lapsille vaikeaa. Tosin Childin kuva erosi kahdesta muusta kuvasta sen verran, että lapset hiljenivät ja katsoivat kuvaa pidempään, mutta osa lapsista yhdisti sen sitten Peppiin lettien kautta: ”on se Peppi, ku sillä on letitkin.”

Hahmojen lisäksi oli valittava kuvakirjat, joissa hahmot esiintyvät ja niistä sopivat kuvat tutkimustani ajatellen. Esittelen tässä kappaleessa kirjat ja kuvat, jotka valitsin tutkimukseeni ja samalla esitän perustelut kuvien valinnalle. Kuvakirjoista on lista liitteessä 3. Lastenkirjojen valinta perustui tekemiini valintoihin, joissa pyrkimyksenä oli valita mahdollisimman erilaisia kuvia, joista lapset kävisivät parinsa kanssa vapaata keskustelua. Oikeita ja väriä näkemyksiä tai oikeaa ja väärää tapaa tarkastella kuvia ei ollut, oli vain erilaisia ja yksilöllisiä tapoja tarkastella niitä. Pepistä, Lumikista ja Muumeista löytyi monipuolisesti niin erilaista kuin samanlaistakin kuvitusta. Jokaisen kuvan valitsin suhteessa muihin kuviin, jotta mukaan tulisi erilaisia kuvia samasta hahmosta tai kuvat olisivat ainakin jollakin tavalla vertailukelpoisia tapahtumiltaan. Lapset tarkastelivat valitsemiani kuvia suoraan kirjasta, jolloin he näkivät samalla laajemmin sitä

kuvallista kontekstia, johon hahmo oli luotu. Toinen vaihtoehto olisi ollut hahmojen esittäminen yksittäisten kuvien kautta, jolloin lapset olisivat nähneet ainoastaan yhden hahmon kerrallaan ilman kontekstia. Tämä vaihtoehto tuli mieleeni pohtiessani kuvien katseluun liittyviä häiriötekijöitä. Mielestäni hahmon esittäminen suoraan kirjasta enemmänkin aktivoi lapsen kertomista kuin suuntasi huomiota muualle. Kolme tyttöä osasi lukea aineistoni lapsista ja he kiinnittivät huomiota myös tekstiin keskustelun alussa, mutta keskittyivät sitten katsomaan pelkästään kuvia. Eräs lapsista kysyi toiveikkaana: ”*Koska sä alat lukee kirjaa?*”, mutta tyytyi sitten kuvien katseluun ja kertomaan niistä itse. Lapsella on omat odotuksensa siitä, millaisesta tilanteesta on kysymys (Alasuutari 2009, 147).

Seuraavaksi esittelen valitsemiani kuvakirjoja tutkimukseeni. Näytin kuvia eniten lapsille muumihahmosta ja siksi muumikirjoja käsittelevä osuus on tässä pidempi kuin Pepin sekä Lumikin ja seitsemän kääpiön. Toisaalta olisin voinut valita saman verran kuvia jokaisesta hahmosta, mutta pidin tärkeänä näyttää erilaisia versioita, vaikka näyttämäni kuvat eivät annakaan tyhjentävää kuvausta versioista. Tosin on huomioitava, että Peppi-hahmo kuvataan pääsääntöisesti samantyyppisenä eri kuvituksissa lukuun ottamatta Lauren Childin versiota. Muumeissa puolestaan yksityiskohdat ovat muuttuneet ja seitsemästä kääpiöstä on runsaasti erilaisia versioita. Lumikki sen sijaan on säilyttänyt olemuksensa lähes samantyyppisenä lukuun ottamatta puvuissa esiintyviä eroja.

Muumihahmo. Janssonin kirjat ovat käännettyimpiä suomalaisen kirjallisuuden teoksia, joita on otettu vastaan eri kulttuureissa. Muumikirjat ovat olleet suosittu tutkimuskohde Suomessa ja Ruotsissa 1980-luvulta alkaen (Westin 2008, 292) ja niistä kirjoitettu lukuisia artikkeleita ja kirjoja. Muumipeikon syntyhistoria ajoittuu 1930-luvulle sotavuosiin. *Ny Tid*-lehdessä muumeja esiintyi vuosina 1947-48 sarjakuvana. Tove Jansson teki 13 muumikirjaa vuosien 1945-1980 aikana. Niistä neljä on kuvakirjaa, kahdeksan muumiromania ja yksi novellikirja. Kirjat on alun perin kirjoitettu ruotsin kielellä. Valitsin tutkimukseeni Janssonin ensimmäisen kirjan *Småtrollen och den stora översvämningen*, joka ilmestyi vuonna 1945 eli samana vuonna kuin Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossu, ja se julkaistiin suomeksi vasta vuonna 1991 nimellä *Muumit ja suuri tuhotulva*. (Kivi 1998, 13.) Kirjan kuvat ovat pieniä ja mustavalkoisia. Jokaisella sivulla on ainakin yksi kuva. Valitsin kirjan, koska se edustaa alkuperäistä muumikuvitusta ja on varsin erilainen tämän päivän Muumikirjoihin verrattuna. Kirjassa on monia hauskoja kuvia ja valitsin niistä kuvan, jossa Muumipeikko ja Muumimamma kiipeävät tikkaita ylöspäin sekä kuvan, jossa Muumipeikko juoksee Marabuherran silmälasien kanssa ja siksi kuvasta käy ilmi hyvin myös Muumipeikon koko. Hahmoina muumit ovat hyvin

pienikokoisia (Kivi 1998, 49). Kirjan kuvissa muumihahmot ovat samantyyppisiä eri asentoja lukuun ottamatta ja oleelliseksi kuvan valitsemisen kannalta tulikin itse tapahtuma ja tausta, jotta ne eivät kiinnittäisi liikaa lapsen huomiota.

Muumikirjat olivat alun perin sekä kuvituksiltaan että tarinoiltaan saman henkilön, Tove Janssonin käsialaa ja siten teksti ja kuvat liittyivät saumattomasti yhteen (Happonen 2003, 198, 200). Jansson piirsi muumeista aikuisille suunnattua sarjakuvaa lontoolaisessa iltapäivälehdessä *The Evening News* 1950-luvulla ja sitten yhdessä veljensä Lars Janssonin kanssa. Sarjakuvan piirtäminen jäi kokonaan Lars Janssonille vuodesta 1960 alkaen. Sarjakuvissa esiintyvä muumityyppi on omanlaisensa ja keskeinen osa muumien historiaa. Tove Janssonin ja Lars Janssonin piirrosten käsialat olivat sen verran erilaisia sarjakuvatuotannossa, että niistä voi päätellä, kumman töistä on kyse. Valitsin Lars Janssonin piirtämän sarjakuvan mukaan, koska hän edusti eri muumikuvittajaa. Vuoteen 1970 muumikirjoja ilmestyi kymmenisen kappaletta ja ne olivat yhä enemmän aikuisille suunnattuja (Niemi 1996, 17). Sittenkin muumit ovat seikkailleet kansainvälisenä yhteistyönä syntyneissä piirroselokuvissa, jotka pohjautuvat Tove Janssonin omiin ja myöhemmin hänen veljensä kanssa tehtyihin muumikirjoihin ja -sarjakuviin. Uudemmat piirroselokuvat eivät enää perustu Janssonin teoksiin. (Happonen 2010, 204.) Muumikirjallisuus ja piirroselokuvat kuten monet muutkin tunnetut lastenkirjojen hahmot ovat saaneet rinnalleen merkittävän kaupallisen oheistuotannon ja muumit seikkailevat vaatteissa, astioissa, kiiltokuvissa, tarroissa, elintarvikkeissa, leluissa, hammastahnoissa ja vuodevaatteissa.

Tove Jansson teki muumeihin tietoisia muutoksia ja 1930-luvun muumi on erilainen kuin vaikkapa 1960-luvun muumi puhumattakaan sitten uudemmista muumeista, mutta ne ovatkin eri kuvittajien käsialaa. Ensimmäisessä muumikirjassa ei puhuta muumeista (ruotsiksi *Mumintroll*), vaan pikkupeikoista (*Småtrollen och den stora översvämningen*), joihin myös kirjan nimi viittaa. Muumihahmon ulkomuoto on kokenut muutoksia kahdenkymmenen vuoden aikana (1945-65) (Kivi 1998, 49). Pyöreimmillään muumit ovat 1950-luvun piirroksissa ja lihavin versio Muumipeikosta on kirjassa *Vaarallinen juhannus*, mutta en voinut valita tutkimukseeni kaikkia mahdollisia yksityiskohtia sisältäviä kuvia, joten tämä kirja jäi pois tutkimuksestani. Janssonin tuotannon jälkeen muumit ovat kokeneet uuden muodonmuutoksen Japanilaisten lastenpiirros-ohjelmien myötä, ja eri kuvittajien käsialan mukaan. Uudempaa muumikuvitusta tutkimuksessani edustaa *Muumilaakson tarinoita* –kirja (1992), josta

valitsin lapsille näytettäväksi tarinan Muumipeikko ja hattivatit –tarinan kuvan muumiohahmoista merenrannalla (kirjassa ei ole sivunumeroita). Kirjassa ei mainita kuvittajaa, mutta tarinat ovat Tove Janssonin mukaan. Muumit ovat yleensä valkoisia, mutta tässä vuoden 1992 versiossa Muumimamma on keltainen, Muumipappa violetti, Niiskuneiti kellertävä ja Muumipeikko vihertävän harmaa. Valitsin lasten tarkasteltavaksi Muumilaakson tarinoita -kirjasta tarinan *Muumipeikko ja hattivatit*. Alkuperäinen muumi on muuttunut Janssonin ajoilta ulkonaisesti pehmeämmäksi ja ilmeettömämmäksi. Kirjojen kuvituksen taiteellisuuden aste on muuttunut ja kuvat ovat hyvin selkeitä ja niitä kuvittavat nykyisin eri taiteilijat.

Valitsin Happonen kirjasta *Muumiopas* kuvasarjan muumeista (Happonen 2012, 112), joka tuo esille Niiskuneidin muodonmuutosta kolmen Tove Janssonin kuvan avulla. Kuvat ovat vuosilta 1946, 1950 ja 1968. Näytin kuvasarjaa lapsille kuva kвалta ja lopulta annoin lasten verrata niitä nykyiseen Niiskuneiti hahmoon. Lisäksi valitsin tutkimukseeni kokeilevaa tyyliä edustavan Tove Janssonin teoksen *Kuinkas sitten kävikään?*, joka on nelivärinen ja niin sanotusti reikäkirja. Kirjan aukkojen kautta pääsee kurkistamaan edelliselle ja seuraavalle sivulle. Kirjan teksti on käsin tekstattu ja keskeinen osa visuaalista kerrontaa., mutta kukaan aineistoni lapsista ei kiinnittänyt siihen mitään huomiota. Näytin lapsille kuvan Muumipeikosta kirjan etusivulta, jossa Muumipeikko seisoo Mymmelin ja Pikku Myyn kanssa. Muumimammasta keskusteltiin viimeisellä sivulla (teoksessa ei ole sivunumeroja) olevan kuvan pohjalta, jossa Muumimamma istuu punaisten marjojen kanssa ja on Muumipeikkoon verrattuna varsin kookas. Toki hahmon koon kuvaaminen voi olla suhteessa tarinan sisältöön ja sillä olla oma symbolinen merkityksensä, mutta minua kiinnosti tietää, miten lapset suhtautuvat kookkaaseen Muumimammaan. Aineistoni lapsilla voi olla aivan toisenlainen tapa tarkastella kuvaa, eikä hahmon koolla ole sinänsä merkitystä, vaan jollain muilla elementeillä.

Lumikki. Lumikki on hahmona vanha ja se on ollut paljon esillä Disney-yhtiön tuotannossa prinsessahahmona. Lumikki tuli tunnetuksi saksalaisten Grimmin veljesten julkaisemana, mutta on satuna paljon vanhempi. Sekä Grimmin veljekset että Disney-yhtiö ovat muokanneet satua omalle yleisölleen paremmin sopivaksi. (Stone 2008, 63.) Myös Tuhkimo ja Prinsessa Ruusunen ovat tarinoina vanhoja ja toisaalta niitäkin olisi voinut tuoda lasten tarkasteluun. Valitsin Lumikin tutkimukseeni siksi, että siihen kuuluvat myös seitsemän kääpiötä, jotka elävöittävät kuvituksen värimaailmaa. Varhaisimmissa Grimmin sadut -kirjoissa (1999/1907, 84, 93) Lumikin kuvitus on vähäistä ja koko sadussa

saattaa olla vain kaksi kuvaa ja ne ovat mustavalkoisia, mutta sitä ympäröivät koristeelliset ornamentit. Kaikissa katsomissani Lumikki-satujen kuvituksissa Lumikki kuvataan mustahiuksisena nuorena naisena, jolla on mekko päällä. Seitsemän kääpiötä kuvataan pieninä mieshahmoina myssyt päässä. Osassa kuvituksia hahmot ovat ulkonäöltään samanlaisia ja osassa ne ovat erilaisia keskenään. Uudemmissa kuvakirjoissa hahmot ovat keskenään erilaisia ja vanhemmissa samanlaisia.

Esittelen seuraavaksi Lumikin ja seitsemän kääpiön kuvien valintaa. Kriteerinä Lumikki ja seitsemän kääpiötä -kuvan valitsemiselle oli se, että kuvassa olisi edustettuna kaikki kyseiset hahmot. Grimmin satuja on kuvittanut myös Rudolf Koivu (Grimmin kauneimmat sadut 1999, 59). Sadussa on yksi Koivun tekemä värikuva Lumikista ja seitsemästä kääpiöstä. Kuvassa kääpiöt ovat lähdössä töihin ja Lumikki jää heidän kotinsa ovelle katsomaan. Kääpiöt ovat punaisiin myssyihin pukeutuneita, valkopartaisia pieniä miehiä. Lumikki on valkoiseen mekkoon pukeutunut mustahiuksinen nuori hoikka nainen. Otto S. Svendin kuvituksen Lumikista ja kääpiöistä otin mukaan niiden erilaisuuden vuoksi suhteessa muihin valitsemiini hahmoihin. Kääpiöhahmot ovat keskenään erilaisia, mutta Disneyn eli nykypäivänä eniten esillä oleviin kääpiöhahmoihin verrattuna hahmot ovat varsiin erilaisia ulkonaiselta olemukseltaan. Kuvitus on piirrosmainen ja todennäköisesti akvarelleilla tehty, koska värit eivät ole kovin peittäviä (lyijykynä ääriivivoissa näkyy) ja kuvat ovat tietyllä tavalla ilmavia.

Venäläistä koulukuntaa edustavan taiteilijan Aleksandr Koškinin Grimmin satuihin tekemä Lumikki-kuvitus (Grimm 1991, 75-92) on erilainen moniin muihin kuvituksiin verrattuna erityisesti seitsemän kääpiön osalta. Kaikki seitsemän kääpiötä ovat ulkonäöltään samanlaisia, punavalkoisiin narrinasuja muistuttaviin vaatteisiin pukeutuneita mustapartaisia ukkoja. Näihin hahmoihin verrattuna Disneyn kääpiö-hahmot ovat ulkonaiselta olemukseltaan lempeämmän näköisiä ja jokainen hahmo on kuvattu omana persoonanaan. Basic Zdencon ja Sumberac Manuelin (2010) ovat luoneet varsin erilaisen kuvituksen Lumikki-sadulle. Kuvilla on luotu mystinen ja jännittävä tunnelma. Kirja poikkeaa muista kirjoista siinä, että siitä löytyy erilaisia kurkistusluukkuja, taikajuomaohjeita, liikutettavia kuvia yms. Lapset saivat tarkasteltavakseen vielä Disney toiveklassikot –sarjaan kuuluvan Lumikki-hahmon kirjasta *Lumikki ja seitsemän kääpiötä* (2002) juuri siksi, että halusin ottaa mukaan ns. paljon esillä olleen Lumikki ja kääpiö – hahmon ja saada selville, mitä lapset kertovat siitä suhteessa muuhun kuvitukseen.

Pyrin valitsemaan lasten tarkasteltavaksi eri kuvituksia samasta tapahtumasta. Koivun ja Koškinin kuvissa Lumikki seisoo kääpiöiden talon edustalla ja kääpiöt ovat

lähdössä hakkuiden ja lyhtyjen kanssa timanttikaivokselle töihin. Svendin, Basicin ja Sumberacin sekä Disneyn kuvien kohdalla valitsin kuvan, jossa Lumikki on heräämässä unesta kääpiöiden talossa ja kääpiöt ovat kerääntyneet sängyn ympärille.

Peppi Pitkätossu. Astrid Lindgrenin todennäköisesti tunnetuin Peppi-kirja on Peppi Pitkätossu (Pippi Långstrump, 1945), josta myös tässä tutkimuksessa oli mukana pari versiota. Ingrid Nyman kuvitti suurimman osan Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossusta. Osassa ulkomaisista käännöksistä on eri kuvittajien käsialaa. *Peppi Pitkätossu* (Lindgren 2001/1946) -kuvituksessa Nyman käytti vain kolmea väriä: valkoista, mustaa ja oranssia. Vuonna 2008 ilmestyneessä *Peppi keksii pönkin* - kirjassa kuvitus on varhaisemmista teoksista (1946, 1948, 1947, 1951 ja 1989). Nymanin kuvia on siinä muokannut ja värittänyt Björn Hedlund. Kuvitus on värikästä ja siinä on käytetty paljon kirkkaita perusvärejä. Hahmot ovat värikkäitä vaatetukseltaan ja samoin yksityiskohdat, mutta tausta on pitkälti jätetty valkoiseksi. Näiden kahden kirjan valinnassa kiinnitin huomiota erityisesti Pepin ulkonaisen olemuksen lapsenomaisuuteen ja kuvien värikkyyden eroihin ja siksi valitsin ne mukaan tutkimukseeni. Valitsin tutkimukseeni mukaan sellaisia kuvia, jossa Pepin ulkonainen olemus tuli esille mahdollisimman hyvin (kuvat 1,2,3) ja sitten tapahtumakuvia, jotka olivat kiinnostavia suhteessa toisen kuvittajan käsialaan.

Englantilainen Lauren Child on kuvittanut Peppi Pitkätossusta uuden version (2008) jonka on suomentanut Kristiina Rikman. Hänen kuvitustyyliinsä poikkeaa klassisesta Nymanin kuvituksesta käytetyn tekniikan suhteen (esim. tietokone, kollaasit, valokuva). Childin näkemys Pepistä poikkeaa selkeästi muista Peppi-versioista ja siksi sen tarkastelu lasten kertomana vaikutti kiinnostavalta. Child on kuvannut samoja tapahtumia tarinoista kuin Nymankin ja siksi niitä voi verrata keskenään. Valitsin kuvat tarinoista *syntymäpäiväjuhlat* ja *kahvikutsut* sekä Nymanin että Childin kuvituksista. *Syntymäpäiväjuhlat* -kuvassa Peppi, Annika ja Tommi hyppivät Huvikummun keittiön pöydän päällä. *Kahvikutsut* -kuvassa Peppi esiintyy kahden tädin kanssa. Lisäksi otin tarkasteltavaksi pelkän Peppi-hahmon näistä kolmesta kirjasta. *Peppi keksii pönkin* - kirjassa ei ollut kuvaa syntymäpäiväjuhlista.

Kaikkien kuvien valinnassa noudatin seuraavia kriteerejä: vähintään yksi kuva on sellainen, jossa hahmo näkyy kokonaan, kuvat ilmentävät eri kuvitustyyliä ja hahmon muodonmuutosta sekä kuvat ovat keskenään vertailukelpoisia.

2.3 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni tuotti eräs Varsinais-Suomen alueella toimiva esikouluryhmä. Ryhmään kuului 18 lasta, joista tyttöjä oli yhdeksän ja poikia yhdeksän. Tutkimukseen osallistui kaikkiaan 16 lasta: kahdeksan tyttöä ja kahdeksan poikaa. Kaksi lasta ryhmästä ei osallistunut tutkimukseen, koska yksi lapsista ei ollut läsnä esiopetuksessa ja toinen ei saanut vanhemmiltaan lupaa osallistumiselle. Lapset osallistuivat tutkimukseen itse valitsemansa parin kanssa. Pareja oli kaikkiaan kahdeksan, joista kaksi oli sekapareja, kolme tyttöpareja ja kolme poikapareja. Tutkimusaineistoni sisälsi 56 sivua litteroitua tekstinkäsittelyohjelmalla kerättyä aineistoa (riviväli 1,5, fontti 12). Sivumäärä jakautui siten, että 17 sivua käsitteli Peppi Pitkätossua, 22 sivua muumeja ja 15 sivua Lumikkia ja seitsemää kääpiötä. Aineiston keruu tapahtui maaliskuussa 2013. Haastattelut suoritettiin esiopetuksen tiloissa varhaiskasvatuksen johtajan työhuoneessa, joka oli lapsille tuttu.

Tutkimusaineistoni muodostui kuusi- ja seitsemänvuotiaiden lasten tuottamasta puheesta vuorovaikutuksessa kaverinsa ja minun kanssa. Kysymys on kronologisesta iästä, koska yhteiskunnassamme monet palvelut ja monien instituutioiden toiminta on järjestetty tämän ikäkäsityksen mukaan. Esimerkiksi viisi- ja kuusivuotiaat lapset kuuluvat esiopetuksen piiriin ja kuusi- ja seitsemänvuotiaana alkaa yleinen oppivelvollisuus. Kronologiseen ikään sisältyy käsitys siitä, että tietyn ikäiset ihmiset osaavat tietyt asiat ja ihmisen kehitys on yhteydessä ikään, vaikka ikäryhmien sisällä voi olla suurta vaihteluakin. (Alanen 2002, 101.) Kuusi- ja seitsemän -vuotiaiden esikoululaisten valinnalle tutkimukseni kohteeksi perusteena oli se, että tämän ikäiset lapset ovat tottuneet tarkastelemaan kuvakirjoja ja tietävät kuvahahmoja. He ovat lukemaan oppimisen kynnyksellä, jolloin heidän verbaalinen kehityksensä mahdollistaa luontevan keskustelun asioista, mutta heidän huomionsa on vielä pääasiassa kuvissa, ei kirjoitetussa tekstissä. Aineistoni lapsista kolme osasi lukea. Se tuli esille lasten lukiessa kirjaa ääneen kuvien tarkastelun yhteydessä. Lukeminen oli tietyllä tavalla esillä keskusteluissa myös muulla tavoin. Yksi lapsista oletti, että luen heille kirjaa ja toinen pyysi, että olisin lukenut tarinan. Kaksi lapsista mainitsi, etteivät he osanneet lukea heti keskustelun alussa. Osalla lapsista lukeminen ja kirja liittyivät yhteen ja oli luonnollista

olettaa, minunkin lukevan heille tarinaa. Esiopetuksessa rohkaistaan lasta itsensä ilmaisemiseen suullisesti ja toisten kuuntelemiseen. Kielen oppimisen avulla lapsi pystyy ilmaisemaan tunteitaan ja ajatuksiaan. Saduilla ja tarinoilla on tärkeä rooli esiopetuksessa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2010 (2010, 12-13) todetaan:

Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan.”... Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Aiempiä lapsiin liittyviä haastattelututkimuksia ja menetelmäkirjallisuutta lukiessani tuli esille lasten haastattelujen erityispiirteet suhteessa aikuisten haastatteluihin. Sen vuoksi pidin tärkeänä testata itseäni haastattelijana ja kokeilla valitsemieni kirjojen parissa käytävää keskustelua lasten kanssa. Tähän esikokeiluun osallistui kaksi kuusivuotiaasta lasta esiopetusryhmän ulkopuolelta ja heti alussa tuli selväksi lasten innostuneisuus kirjoista ja se, kuinka tutkijan on pyrittävä ehdottomasti välttämään kiirehtimistä ja liian aikaisin tehtyjä tarkentavia lisäkysymyksiä ja se, että antaa riittävästi tilaa lasten kokemille kuvallisille elämyksille. Esille tuli myös se, että lapsi voi itsestään jatkaa kuvasta juttelemista vähän ajan kuluttuakin, kun on hetken tarkastellut kuvaa.

Kävin ennen aineiston keruuta esittäytymässä esiopetusryhmälle ja kerroin samalla yleisesti tutkimuksestani ja heidän roolistaan siinä. Kysyin lapsilta heidän halukkuuttaan olla mukana tutkimuksessani lastenkirjojen asiantuntijoina ja tutkijoina. Kaikki paikalla olleet lapset nostivat innolla kätensä pystyyn ja jäivät kovasti odottamaan seuraavaa tuloani, jolloin haastattelin heitä. Keskustelin lasten kanssa myös heidän tuntemistaan lastenkirjojen hahmoista. Tytöt mainitsivat Peppi Pitkätossun ja Disney-prinsessoista Arielin, Lumikin ja Ruusunen. Pojat olivat hiljaa lukuun ottamatta yhden mainitsemaa traktorikirjaa ja teräsmiestä. Minua jäi hieman mietityttämään, miksi lapsista ei kukaan maininnut uusien kuvakirjojen hahmoja.

Lasten kertominen kuvista oli suoraa, mutkatonta ja luontaiselta tuntuva. Lapset uppoutuivat helposti kuvien pariin kaverinsa kanssa tai itsekseen ja jättivät minut taka-alalle, vaikka tiesivät minun olevan läsnä ja kiinnostunut heidän jutuistaan olinhan minä niin ohjeistanut heitä. Yksi pojista halusi kirjoittaa oman nimensä paperille. Kaksi

lasta, tyttö ja poika innostuivat piirtämisestä keskustelun lopussa. Annoin heille mahdollisuuden luovaan ilmaisuun ja molempien paperille ilmestyi hattivatteja ja muumeja. Tyttö otti mallia kirjan kuvasta ja poika piirsi ulkomuistista. Mietin aineistonkeruutapojen suunnittelun yhteydessä piirrättämistä, mutta en löytänyt sen käytölle selkeitä perusteluja tämän tutkimuksen tehtävää ja laajuutta ajatellen. Kiinnostavaa oli huomata lasten ottavan itse esille piirtämiseen ja kirjoittamiseen liittyviä asioita.

Pyrin aineiston keruussa välttämään tutkijaorientoitunutta lähestymistapaa ja olemaan mahdollisimman puuttumatta lasten keskusteluun. Lapsen kuuntelemista pidin tärkeänä (Karlsson 2012, 44). En kuitenkaan voinut olla täysin sivussa tilanteesta, koska näytin lapsille kuvat tietystä järjestyksessä. Toinen vaihtoehto olisi ollut antaa lasten vapaasti katsoa kuvia ja kertoa niistä. Lähtökohtana valinnalleni oli se, että lapset kertoisivat kaikista valitsemistani kuvista jotain ja minua kiinnosti erityisesti tietää se, mitä lapset kertoisivat varhaistuotannon hahmoversioista. Vaikka pyrin ymmärtämään lasten tuottamaa puhetta kuvahahmoista ja lähestymään lasta mahdollisimman avoimesti tiedostamalla esimerkiksi omia ennakkoluulojani, en voi silti päästä lasten maailmaan tai heidän kokemusmaailmaansa täysin sisälle kuten lapsi, vaikka olen itsekin ollut kerran lapsi. Jokainen lapsi on oman aikakautensa tuote ja myös oma yksilönsä. Voin silti olla aikuisena lasten maailmassa, sillä lapset kohtasivat minut aikuisena, eivät lapsena iän, fyysisen koon ja auktoriteettiasemani vuoksi (vrt. James 2001, 254).

Aineiston kylläntymistä tai saturaatiota (Eskola & Suoranta 2008, 35) voi käyttää ohjeena aineiston määrän rajaamisessa. Aineiston kylläntyminen alkoi näkyä yksittäisten haastattelujen kohdalla siinä, kun lapsella ei ollut enää mitään kerrottavaa. Mielestäni oli perusteltua ottaa tutkimukseen mukaan koko esiopetusryhmä, sillä alussa oli hyvin vaikea tietää, miten lapset suhtautuisivat haastatteluun ja kuinka moni lapsista saisi vanhemmiltaan luvan osallistumiselle. Lisäksi olisi pitänyt olla perustelut ja kriteerit sille, miksi vain osa lapsista tulisi tutkimukseen mukaan, eikä minulla ollut sellaisia. Laadullisessa tutkimuksessa yksikin tapaus voi riittää aineistoksi, koska tutkimus pyrkii syvällisempään ymmärtämiseen, toisin kuin määrällinen tutkimus. Vaikka lasten haastattelut vaativat itseltäni aikaa ja huolellista paneutumista, oli lasten kanssa työskentely varsin rikas kokemus. Jokainen haastattelu toi esille lasten positiivisen suhtautumisen kuvakirjoihin.

Lasten kertomista edisti tuttu ja turvallinen ympäristö, osallistumisen vapaaehtoisuus ja tutkimuksen esittely. Lisäksi osa lapsista tunsivat tai tiesivät minut ennestään. Ajattelen kuitenkin niin, että lasten luontevan suhtautumisen takana haastatteluun tai oikeastaan keskusteluun oli se, että kuvakirjat kiinnostavat lapsia ja tilanne oli tavallaan lapsille tuttu. Yleensä esikouluikäiset lapset ovat tottuneet kirjojen katseluun ja niistä kertomiseen aikuisen seurassa. Kirjojen katselu kaverin kanssa saattaa olla harvinaisempaa, mutta itselleni jäi sellainen kuva, että kaverin läsnäolo vähensi jännitystä ja teki ilmapiiristä mukavan. Kaverin läsnäolo nimittäin toi kuvien katseluun leikkilisen luonteen ja pelleilyn esim. suurennuslaseilla tai videokameran edessä. Koska kysymys on vuorovaikutteisesta tilanteesta, on selvää, että parin vastaukset vaikuttavat puolin ja toisin kuvista kommentoimiseen. Sen sijaan ryhmähaastattelu oli toimimaton tämän tutkimuksen kannalta, koska siinä kaikkien ajatukset eivät välttämättä tule esille. Lapset olivat yksilöinä erilaisia ja se tuli esille myös haastattelussa. Lapsilla oli erilainen tapa kertoa asioista, toiset kertoivat spontaanisti asioita, kun taas toiset miettivät kuvaa enemmän ja esittivät siitä kysymyksiä. Usein toinen lapsista oli puheliaampi kuin toinen ja välillä jouduin puuttumaan tilanteeseen, jotta yksi lapsi ei päässyt hallitsemaan liikaa keskustelua, vaan molemmilla lapsilla oli mahdollisuus kertoa ajatuksiaan rauhassa (Hennessy & Heary 2005, 243).

Lasten kertominen on paljon laajempaa kuin pelkästään sanallisesti tapahtuva kertominen. Lapset kertovat asioista myös epäsuorasti ilmeiden ja eleiden avulla, mutta haastattelutilanteessa en pystynyt tekemään muistiinpanoja, enkä syvällisemmin keskittymään havaintojen tekoon. Sitä varten keräsin videoaineistoa niiltä osin kuin vanhemmat olivat siihen luvan antaneet. Yhdessä haastattelussa videoaineisto jäi keräämättä teknisen vian vuoksi. Kirjoitin ne puheenvuorottain muuttaen lasten nimet, jotta lasten anonymiteetti säilyisi. Lapset saivat kuunnella nauhurilta pätkän omaa ääntään ennen varsinaista nauhoitusta. Useimmat lapset olivat tottuneet oman äänensä kuulemiseen nauhalta ja osalla oli kokemuksia myös videokameralla kuvaamisesta. Nauhuri ei mielestäni häirinnyt lapsia, mutta kahta tyttöä kiinnosti kahteen otteeseen, miksi nauhoitan puheen, vaikka olin kertonut heille siitä. Videokamera selvästikin kiinnosti osaa lapsista erityisesti poikia. Sen edessä oli välillä käytävä pelleilemässä. Kerroin lapsille keskustelun alussa nauhurin ja videokameran tarkoituksesta. Ne antoivat mahdollisuuden keskittyä tutkijana itse tilanteeseen. Kirjoitin jokaisen aineistonkeruutapauksen jälkeen itselleni muistiinpanoja: miten koin itse haastattelujen sujuneen, oman roolini siinä, miten lapset

suhtautuivat tilanteeseen, kirjoihin ja kuviin. Lisäksi kirjoitin itselleni mieleen jääneitä lasten kommentteja.

Kysyin jokaiselta lapselta erikseen heidän halukkuutensa osallistua tutkimukseen, kun aloitin aineiston keruun. Kaikkein nopeimmin kätensä nostanut lapsi pääsi ensimmäisenä keskustelemaan hahmoista ja valitsemaan parinsa. Muut jatkoivat esiopetuspäiväänsä ja osallistuivat sitten vuorollaan. Kaikki lapset olivat innokkaita osallistumaan, ja se myös näkyi lasten yhteistyökyvyssä. Esiopetuspäivä alkoi klo 9.00 ja päättyi klo 13.00. Haastattelujen määrä vaihteli päivisin yhdestä kolmeen pariin. Keksutelut päättyivät aina viimeistään puolenpäivän aikoihin olleeseen ruokailuun ja ne kestivät keskimäärin 32 minuuttia. Lyhyin keskustelu oli 25 minuuttia ja pisin 40 min. Keskustelut etenivät lasten ehdoilla ja lapset saivat ensimmäiseksi tehtäväksi valita kolmesta kirjapinosta – Muumit, Peppi ja Lumikki – mistä he haluavat aloittaa kirjojen katselun. Valinta sujui ongelmitta ja vaikka toinen lapsista olisi halunnut toisen, pääsivät he aika nopeasti yhteisymmärryksiin kirjapinosta. Tarjosin lapsille kahta ”asiantuntijan viittaa”, joita lapsilla oli mahdollisuus käyttää eläytyäkseen tutkijana tai asiantuntijana olemiseen. Kukaan lapsista ei kuitenkaan sellaista halunnut. Tosin osa lapsista mietti jonkin aikaa niiden käyttöä ja ne selvästi kiinnostivat heitä. Ehkä tilanne oli muutenkin jännittävä, joka vaikutti heidän päätökseensä.

Mietin omaa rooliani suhteessa lapseen, pitäisikö minun olla enemmän esillä ja osallistua lasten keskusteluun vai olla enemmän sivusta seuraajana ja ohjaajana. Kysymykseni ratkesi tilanteen mukaan. Jokainen keskustelu oli erilainen ja myös oma roolini siinä, vaikka kaikille lapsille esitin samat kuvat ja saman ohjeistuksen. Roolini tutkijana oli olla enemmän aktiivinen kuuntelija kuin kysymysten esittäjä (Karlsson 2010, 46). Toisaalta toimin ohjaajana, joka esitti lapsille kuvat ja pyysi kertomaan niistä ja antoi myös muun ohjeistuksen, josta yksi keskeisimmistä oli saada lapsi ymmärtämään, että minua tutkijana kiinnostaa nimenomaan se, mitä hänen mielestä kuvassa on, eikä siksi ole olemassa oikeaa tai väärää vastausta (Doverborg & Pramling 1998, 29). myös muun ohjeistuksen antaminen.

2.4 Aineistonkeruu: vuorovaikutusta, leikkiä ja kertomista

P6: *Tää onki aika kivaa tää kuvien kattelu.*

Tutkimukseni aineisto rakentui vuorovaikutuksessa lasten, minun ja ympäröivän tilan välillä. Lapset kertoivat havaintojaan kuvista ja minä tutkijana ohjasin tarkastelua eteenpäin esittämällä kuvia sekä ohjeistamalla ja kannustamalla heitä kertomaan. Aineistoni lapset kommentoivat toistensa ajatuksia, olivat välillä hiljaa, puhuivat itsekseen tai kaverin puheen päälle, väittelivät, nauroivat ja kuiskuttelivat keskenään. Muutama lapsista halusi tietää aineiston keruun yhteydessä, miksi nauhoitan ja videoin keskustelun sekä miksi ylipäänsä teen tutkimusta, vaikka olin asiaa käsitellyt jo kaksi kertaa aiemmin. Asia käytiin uudelleen läpi ja jatkettiin nauhoitusta ja videointia. Lapset kiinnittivät vaihtelevasti huomiota läsnäolooni ja toisinaan he huomioivat sen esittämällä minulle kysymyksiä tai kuiskuttelivat toisilleen, jotta asia ei tulisi minun tietooni. Toisaalta lapset näyttivät välillä olevan niin uppoutuneina kuviin, etteivät kiinnittäneet minuun juuri huomiota. Muistiinpanoja en ehtinyt tehdä itse tilanteessa, mutta jokaisen keskustelun jälkeen kirjoitin ylös omat havaintoni tilanteesta ja arvioin omaa toimintaani. Lasten tekemä kuvien tarkastelu oli hyppivää. Havaintoja tehtiin sieltä täältä ja lapset saattoivat vaihtaa välillä sivua ja sitten taas palata aikaisempaan.

Jokaisen lapsen kohtaaminen oli yksilöllistä ja välillä jouduin miettimään, miten pääsemme kuvien tarkastelussa eteenpäin, kun kertomisessa korostui toiminnallinen puoli tai lapset olivat aivan hiljaa. Pääasiassa lapset olivat kuitenkin äänessä, mutta kahden pojan kohdalla keskustelu alkoi varsin hiljaisesti. Pojat eivät ensin puhuneet mitään ja sitten vastaukset olivat *emmää tiedä* tai *e-ei*. Tein erilaisia kysymyksiä kirjoista avatakseni keskustelua ja kysyin, haluavatko pojat ylipäänsä jutella kuvista. He halusivat kuitenkin olla mukana tutkimuksessa. Keskustelun avaukseni toimi kysymykseni kirjojen katselemisesta ja lukemisesta, jonka jälkeen toinen pojista pääsi kertomaan itselleen mieluisasti asiasta, pelaamisesta. Hänen kertomansa mukaan kirjojen katselun tilalle oli nyt tullut tabletilla pelaaminen. Sen jälkeen pojat aktivoituivat ja kertoivat esittämistäni kuvista 22 minuutin ajan, minkä jälkeen toinen pojista ei enää jaksanut tarkastella kuvia, vaan siirtyi videokameran eteen hassuttelemaan. Päätimme keskustelun sitten siihen.

Lasten vastaukset olivat toisinaan epämääräisiä. Kysymykseeni, *mistä sä tiesit, et se oli muumi?*, vastauksena saattoi olla, *koska minä tiedän* tai *koska mä huomasin*. Kerran kysyin lapselta vielä toisen kerran, *mistä tiedät?* ja vastaus oli, *en minä tiedä*. Kysymykseen olisi tietenkin voinut palata myöhemmin eri tavalla, mutta oman tutkimusaineiston kohdalla pyrin pitäytymään erossa tämän tyyppisestä vastauksien tarkennuksista ja pidin tärkeänä, että lapsi kertoo sen, mitä haluaa ja omalla tavallaan. Lapsi kuitenkin osoitti ymmärtäneensä kysymyksen ja perusteli vastauksensa omalla tavallaan, vaikka aikuisena olisinkin halunnut syvällisemmän vastauksen. Oliko oma kysymykseni johdatteleva vai tarkoittiko lapsi tietämisellään sitä, että oli nähnyt hahmon aiemmin ja hahmolla oli samanlaiset piirteet kuin muumilla? Väärinymmärrysten välttämiseksi puutuin välillä keskusteluun. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta oli keskustelu suosikkiahmasta Peppi Pitkätossu-kuvien kohdalla, jossa yksi tytöistä osoitti sormella Childin Peppi-hahmoa (kuva 3). Ymmärsin, että hän tykkää kyseisestä hahmosta, mutta sitten selvisi, että hän tarkoittikin jalkojen asentoa, eli hän tykkäsi istua jalat ristissä. Sitten hän laittoi omat jalkansa samanlaiseen asentoon.

Pohdin aineiston keruun jälkeen, millä tavalla huone, jossa lapset keskustelivat, mahdollisesti vaikutti heidän kertomiseensa. Lapsilla ei ollut istumapaikkaa (kahta tuolia) lukuun ottamatta mahdollisuutta vaikuttaa siihen, missä paikassa keskustelua käytiin. Huoneessa oli pieni pöytä määrättyssä paikassa, jota ei voinut siirtää tilan puutteen vuoksi. Kuvien tarkastelu tapahtui pöydän äärellä, johon olin kasannut kaikki tarkasteltavat kirjat. Lapset eivät kiinnittäneet kovinkaan paljon huomiota itse tilaan. Suurin osa lapsista oli käynyt huoneessa aiemminkin. Pari lasta kiinnitti huomiota ainoastaan ilmoitustaululla riippuvaan kalenteriin, jossa oli kuukausi jäänyt vaihtamatta ja he sanoivat muistuttavansa ohjaajaa kuukauden vaihtamisesta. Kahden lapsiparin kohdalla keskustelu tapahtui toisessa huoneessa, joka oli käytävään päin ikkunallinen. Oma huomioni siirtyi pari kertaa sinne, koska päiväkotilapsia jäi katsomaan ikkunan taakse ohi kulkiessaan. Lasten huomio oli pääasiassa kuvissa, enkä huomannut mitään erityistä tilan suhteen, joka olisi vaikuttanut lasten keskusteluihin.

Lapset kertoivat monin tavoin maailmastaan (sanat, ilmeet, eleet, leikit, äänteet, kahdella lapsella piirustukset), ja siksi olinkin haasteen edessä, osaanko tulkita tai ymmärräkö lapsen kertomaa oikealla tavalla, eli riittävästi lapsen näkökulmasta. Huomioni pääkohde ei ollut lasten toiminnassa, vaan heidän puheessaan kuvahahmoista, mutta lapset kertoivat myös elekielensä avulla ja sitä en voinut jättää täysin huomiotta.

Elekielen käyttö oli voimakasta Pepin apinan (herra Tossavaisen) kohdalla. Lasten sanallinen kerronta apinasta rajoittui lähinnä puvun kuvailuun, mutta toiminnallisuus oli omaa luokkaansa. Lapset käyttivät erilaisia huudahduksia matkiakseen apinan ääntä, naurua, käsien liikkeitä ja tuolin päällä seisomista. Kahdella pojalla, jotka eivät olleet keskusteluissa samaan aikaan, yhdistyivät apinan näkeminen Peppi-kirjassa ja tuolilla seisominen samantyyppisesti. Tuolilla oleminen merkitsi ilmeisesti puussa olemista ja apinan näkeminen aiheutti hyppäämisen tai sitten poika leikki olevansa apina, joka hyppäsi puusta. Apina oli muutamassa näyttämässäni kuvassa, mutta missään niistä apina ei ollut puussa. Lapset kuitenkin mielsivät apinan puuhun ja vikkelläksi olennoiksi liikkeillään.

Leikinomaisuus ja kuvittelu kuuluivat luonnollisena osana aineistoni lasten kerrontaan. Kertomisen luonnollisuus näkyy ihmisessä jo siinä, ettei lasta tarvitse opettaa erikseen kertomaan (Karlsson 2012, 41). Monika Riihelä tuo artikkelissaan *Kertominen on lapselle sanallista leikkiä esille* kertomisen ja leikin yhteyksiä pienille lapsille suunnatussa tutkimuksessaan, jossa hän selvitti sadutusmenetelmän avulla lasten tapoja ilmaista itseään (ks. Riihelä 2012). Aineistoni lapset siirtyivät joustavasti kuvasta kertomisesta leikin maailmaan, jossa mielikuvituksella on keskeinen sija. Välillä lapset olivat hiljaa ja tarkastelivat keskittyneesti kuvia, mutta sen jälkeen saattoi seurata leikillistä kerrontaa tai pelleilyä, esimerkiksi pyörimistä tai keikkumista tuolilla, jolloin he siirtyivät pois kuvien tarkastelusta leikin ja hulluttelun omaiseen maailmaan. Suurennuslaseilla kikkailu antoi lapsille kiinnostavan tarkastelutavan kirjojen kuviin ja sen läpi katseltiin myös kaverin silmää ja sormia. Jotkut lapsista testasivat, millaisiksi kuvat muuttuivat, kun niitä tarkasteli kahden suurennuslasin läpi. Leikki on esikouluikäiselle lapselle tapa kartuttaa kokemuksia. Leikin avulla lapsi voi kokeilla erilaisia rooleja ja liikkua reaali maailman ja mielikuvitusmaailman välillä. (Appleyard 1991, 54.) Tarjosin lapsille asiantuntijan tai tutkijan roolia, jotta he voisivat paremmin eläytyä kuvien tarkasteluun ja samalla halusin välittää lapsille viestin, että tarvitsen heidän apuaan tutkimukseni teossa ja heidän tuottamansa tieto on tärkeää ja arvokasta. En tiedä, kuinka vakavasti he ottivat tämän roolin, se jäi keskustelematta, mutta ainakin välillä tarkastelu ja kommentointi olivat intensiivistä.

Aineistoni lapset näkivät myös kuvissa leikinomaista tapahtumaa. Lapset katsoivat kuvaa, jossa Peppi, Annika ja Tommi kävelivät pöytien päällä, ja toinen tytöistä kertoi: *no, kerran meil on ollu tommosta ja lamppu meni rikki, ku me leikittiin ”ei saa koskee maahan leikkii”*. Siirtymä kuvien tarkastelusta leikin maailmaan oli lapsille

vaivatonta. Erityisesti Basicin ja Sumberacin kuvittama kirja Lumikista edisti tarkastelun leikillisyyttä. Se, kuinka vakavasti he tämän roolin ottivat, jäi keskustelematta. Roolin antamisen tarkoituksena oli saada lapset eläytymään kuvien tarkasteluun. Erään tytön puheessa leikki tuli esille hänen katsellessaan Nymanin kuvittamaa Peppi Pitkätossun synttärikuvaa (kuva 7). Hänen mukaansa Peppi leikki seuraa johtajaa: T3: *Ne leikkii huoneessa, varmaan jotain seuraa johtajaa*. Leikki tuli esille myös toisen tytön puheessa Lauren Childin Peppi Pitkätossu-kuvan yhteydessä, jossa Peppi istuu hattu päässä ”hienoissa vaatteissa”. Tyttö rinnasti Pepin vaatteiden erilaisuuden eri kuvissa leikkiin toteamalla, *Peppi kyl leikkii tosa jotai hienoo naista* tai sitten omaan prinsessaleikkiinsä. Lapsethan pitävät yleensä rooliasuista ja sillä tavalla astuvat reaali maailmasta leikin maailmaan (Rönnerberg 1998, 46). Kyseinen tyttö kertoi omasta prinsessaleikistään, jota hän kaverinsa kanssa leikki kotona. Siihen kuului pukeutuminen hienoihin vaatteisiin ja korujen laittaminen.

Tyttö4: *Me ollaan kans leikitty prinsessaa tai jotain sellattis.*

Tutkija: *Millane leikki se oli?*

T4: *Me puetaan sellaset hienot mekot päälle vähä niin kun tota tota prinsessoilla o. Ei kuitenkaa iha semmosii. Mun äiti osti mulle kerran semmose yhe puvun. Sit me laitetaan koruja ja ollaan menos juhliin, hihii.*

Useimmat lapset eivät kovinkaan pitkään jaksaneet tarkastella samaa kuvaa, vaan etenivät reippaaseen tahtiin eteenpäin. Jotkut kuvat tai kirjat, kuten Basicin ja Sumberacin kuvittama Lumikki-satu ja Tove Janssonin *Kuinkas sitten kävikään?* –kirja olivat lapsia eniten kiinnostavia teoksia ja niiden parissa viihdyttiin kauimmin ja ne myös herättivät lapsissa eniten toiminnallisuutta, leikillisyyttä ja äänen käyttöä. Kirjojen erityispiirteinä muihin näyttämiini kuviin oli se, että lapsen ei tarvinnut tyytyä pelkästään katseluun, vaan hän sai kurkistella (Jansson) sivuille sekä avalla luokkuja ja liikutella kuvia omin käsin (Basic ja Sumberac). Toisaalta luukut yms. veivät tietyllä tavalla lasten huomion hahmojen tarkastelusta pois, vaikka olinkin valinnut kaksi kuvaa sieltä samantyyppisistä aiheista kuin muistakin Lumikki-kirjoista. En osannut ennakoida, että kirja olisi niin merkittävä lasten keskuudessa, vaikka tiesin lasten olevan siitä jollakin tavalla kiinnostunut, koska siinä oli ”näperreltävää”. Kaikki aineistoni lapset innostuivat tästä kirjasta ja halusivat katsella kirjaa laajemmin. Tarkastelu osoitti selvästi lasten pitävän kirjoista, kun he saavat siihen osallistua muullakin tavoin kuin istumalla ja katsomalla. Kirja lisäsi lasten keskuudessa vuorovaikutuksellisuutta, koska molemmat lapset halusivat yleensä samanaikaisesti

tarkastella kirjaa ja oli istuttava lähekkäin, jotta pääsi kurkistelemaan luokkuja ja näki yksityiskohdat.

Esitän seuraavaksi esimerkit lasten keskusteluista Basicin ja Sumberacin kuvittamasta Lumikista. Se kuvaa lasten intoa kirjan kuvia kohtaan, mutta tuo samalla esille sen, että lasten huomio kuvissa oli muissa kuin kuvahahmoissa. Lapset kävivät keskenään vuoropuhelua kuten keskustelut T5 ja T6 sekä T7 ja P6 osoittavat. Lasten keskusteluista kävi ilmi, että kirjan sivuilla oli ilmeisen paljon eläinhahmoja, koska niitä mainittiin usein. Kahdessa ensimmäisessä keskustelussa lapset käyvät enemmän vuoropuhelua keskenään kuin viimeisessä, jossa pojat esittävät enemmän omia havaintojaan kuvista.

Keskustelu T5 ja T6

T5. Hä? (katsoo luokkuja)

T5. Hei älä.

T6. (Naurua). Mä mottaan sua nokkaan.

T5: Noita, kassi

T6 Tosta mä en tiedä

T5: Se on joku.... kitara

T6: Eiks toi oo trumpetti

T5. Joo

Keskustelu T7 ja P6

T7 Oooo. kato lintu tossa. Mulla on tää kirja kotona. Äiti ei oo lukenu sitä eikä isosiskokaan. Pikkusiskokaan ei oo kattonut koskaan tätä.

P6: Uuuuu

T7: täällä on tonttuja. tossa on tommonen mikä alkaa aalla, peellä, teellä, ässäällä, teellä. hmmm. Ooooo. Hei pysäytä (sanoo kaverille). Tuolla on naama ja tossa on silmä ja tossa on häntä kaiketi ja tossa on pöllö. Hei tuolla on tommonen... mitä tuolla on? Kato tuolla on tommonen naamaki.

P6: Tuolla on krokotiili

t7 Ooo ja tuolta löytyy tommonen taas. Tossa on lepakko

P6: Lepakko. Kammottava ooohooh

(puhutaan päällekkäin innokkaasti)

t7 Prinssi. Tuolla on pupuja ja piirakkaa. Tota mä syön. Tossa sisällä voi olla suklaata.

Tutkija: Nii-i

t7 Joo-o. Iiiiii. tuolla on kissa. Kissa!

P6: Täälläki on (naurua). Sukkia

t7 Joo-o toinen kissa. onpa meillä paljo kissoja

P6: Kato mitä täältä löytyy (naurua)

t7 Aika hauska kirja. Tuolta löytyy vaikka mitä. Hei mä haluan kattoo tätä. Tossa on lintu. En osaa sanoa montako lintua. Ainaki tossa on pupuja. Jaaa kun mä eilen tulin taksilla mä näin tuolla pupun.

P4 ja P5 keskustelussa korostui enemmän leikillisuus ja keskinäinen vuoropuhelu oli vähäisempää verrattuna edellisiin keskusteluihin. Kerronta oli lyhytsanaista, eikä pidempien lauseiden kerrontaa juuri esiintynyt. Basien ja Sumberacin kuvittama kirja tarjosi pojille tekemistä luukkujen ja liikkuvien hahmojen muodossa. Hahmojen nimiin tai vaatteisiin ei juuri kiinnitetty huomiota, vaan tapahtuma tai toiminta näytteli suurempaa roolia kerronnassa.

Keskustelu P4 ja P5

p5: Alotetaan tästä

p6 Mikä tää on?

p5: Kana

p6 Liikkuva hirviö tsiuuuh. tsiuuuh

p5. Tuhkimo. Sen tietää tästä. Se on ton äiti. Kato se lentää tästä. Jeeeee

p6 Jeeeeeee. (aloittaa suurennuslasilla tarkastelun)

p5 Luukkuja! Voi kana! Mä en nää mitään. Mä en nää muuta ku aukot ja kanan. Täh!!! Se liikkuu!!!! Kanaaa! se on tuolaa. Mä tiedän mikä se kana on. Kana on apina. Se on apina senki. Maauuuu. Hei elä tunge siihen.

p6 Emmä ainakaan tunge.

p5 Onko toi pienempi tuhkimo?

p6 Kato mun silmää

p5 Tuolla on luukku. trup trup truu. Tonttukanoja (tarkoittaa kääpiöitä)

Selkeästi eniten lasten puheessa ja käyttäytymisessä painottui leikillisuus tai toiminnallisuus. Erityisen hyvin tämä tutkimuksessani tarkoittama leikillisuus tuli esille Basicin ja Sumberacin kuvittamassa Lumikki-kirjassa. Lapset, jotka olivat hyvin toiminnallisia, olivat useimmiten kiinnostuneita myös muiden kuvien katselusta. Kaikilta osin kuvien katselu ei kuitenkaan ollut erityisen keskittynyttä. Leikillisuus oli siis voimakkaasti esillä lasten keskusteluissa, mutta myös toisenlaisia keskusteluja esiintyi. **Kahden tytön** () keskusteluissa tuli erityisellä tavalla esille kiinnostus kauneuteen ja ulkonäköön. Muiden lasten keskusteluissa sitä ei nostettu esille muussa yhteydessä kuin Childin Peppi-hahmossa. Kyseisten tyttöjen huomio oli enemmän hahmoissa, tädeissä ja Pepissä kuin esineissä, kun taas osa aineistoni lapsista keskusteli enemmän esineistä. Tytöt puhuivat enemmän vaatteista ja niiden kauneudesta (mm. Lumikin, mummien ja Pepin kohdalla) ja toinen tytöistä otti puheeksi omat prinsessaleikkinsä kaverinsa kanssa. Kuvan eheys oli tytöille tärkeää, eivätkä he pitäneet Childin synttäräkutsu –kuvasta juuri siksi, että siinä hahmoista ei näkynyt ylävartaloa. Myös Lumikki-kuvituksen yhteydessä kauneus oli esillä Lumikin piirteenä ja Koivun puiden kuvituksessa. Aineistoni lapsista osa taas oli hyvin kiinnostunut yksityiskohdista ja he luettelivat kuvista erilaisia asioita, jotka eivät kaikki liittyneet erityisemmin kuvahahmoihin. Nämä olivat yleensä niitä lapsia, jotka olivat rauhallisempia. Jotkut näistä lapsista kiinnittivät huomiota Pepin niin sanotusti huonoon käytökseen ja siihen, miten pitäisi oikeasti käyttäytyä.

2.5 Aineiston analyysin periaatteet

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtiin liittyy tutkijan subjektiviteetti ja sen avoin myöntäminen (Hannula, Suoranta & Vaden 2003, 85). Koska tutkija on keskeinen työväline laadullisessa tutkimuksessa (Hannula ym. 2003, 85), on subjektiivisuus läsnä tutkimusprosessissa. Subjektiivisuus ei sinänsä vähennä tutkimuksen luotettavuutta, vaan luotettavuus on monen tekijän summa (ks. Hannula ym. 2003, 86-89). Tästä johtuen aineiston tulkinta on minun tulkintaani ja joku toinen tutkija olisi voinut tehdä aineistosta toisenlaisia tulkintoja. Pyrin analyysiosassa kertomaan mahdollisimman tarkasti, miten olen tutkimustuloksiini päätenyt ja esittämään sitaatteja aineistostani avatakseni omaa tulkintaani. Tutkimuksessani näkyy oma persoonani ja kiinnostukseni aihetta kohtaan, jota en pyri poistamaan. Pyrin kuitenkin suhtautumaan avoimesti aineistoa kohtaan siten, että omat ennakkokäsitykseni ja taustaoletukseni eivät liikaa ohjaisi aineiston tulkintaa.

Aineistonkeruun jälkeen litteroin keskustelut ainoastaan puheen osalta, mutta pidemmät tauot ja erilaiset äännähdykset sekä leikillisen toiminnan kirjoitin tekstin yhteyteen. Mietin aineiston litteroinnin jälkeen, miten minun tulisi lähestyä aineistoani, tavoitanko aineiston ytimen ja pystynkö ymmärtämään lapsia ja heidän esille nostamia asioita kuvahahmoista. Pyrkimykseni oli ymmärtää lapsia ihmisinä, mutta tiedostin lapset erityisryhmänä ja kävin keskustelua itseni kanssa omasta lapsikäsitteistäni. Käytin aineiston analyysin taustalla hyväkseni kvalitatiivisen aineiston analyysiä käsitteleviä kirjoja kuten Alasuutari (2009), Eskola ja Suoranta (2008), Tuomi ja Sarajärvi (2009), Ruusuvoori ja Nikander (2010). Christensenin ja Jamesin (2000) teos avasi näkökulmaa lapsitutkimuksen käytäntöihin ja toimi taustatukena. Kävin läpi erilaisia laadullisen tutkimuksen analyysitapoja käsitteleviä teoksia ja pohdin niitä omaa aineistoani vasten. Sen pohjalta lähdin liikkeelle aineistolähtöisesti, koska se antoi paremmin mahdollisuuden ymmärtää lasten näkemyksiä analyysivaiheissa ja rakentaa teoreettista perustaa vasta sen jälkeen. Jätin tutkimukseni teoreettisen kiinnittämisen alussa hyvin vapaaksi, koska ennalta oli vaikea tietää, millaisia asioita aineistosta nousisi esille.

Tein havaintoja ensin kaikesta aineistossani, en vain pelkästään niistä asioista, jotka liittyivät tutkimusintressiini, jotta pääsisin selville siitä, millaisen aineiston olin kerännyt ja sen jälkeen etenin yksityiskohtaisempiin asioihin tehden koko ajan vertailua muihin havaitsemiini asioihin. Alussa tuntui, että jokainen lukukerta toi uutta sisältöä aineistooni ja pääsi syvemmälle siinä. Jokaisesta keskustelusta minulla oli myös muistiinpanoja, jotka olin tehnyt heti keskustelujen jälkeen kotona, ja joiden avulla pystyin palauttamaan koettua tilannetta paremmin mieleeni. Pyrin saamaan aineistostani kokonaisvaltaisen kuvan ja tarkastelemaan sitä avoimesti ilman omia vahvoja ennakkoletuksiani.

Tutkimusaineistoni muodostui kolmen kuvahahmon osiosta, jotka olivat kerronnallisesti hyvin erityyppisiä. Aineiston analyysissä tarkastelin jokaista keskustelua omana kokonaisuutena ja sitten suhteessa muihin keskusteluihin. Lisäksi jaottelin jokaisen keskustelun kirjakohtaisiin keskusteluihin, jotka olivat keskenään hyvin erilaisia. Jostakin kuvasta lapset kertoivat parin sivun mittaisen tekstin (esim. Childin Peppi), kun taas joistakin kuvista vain muutaman lauseen (esim. Lumikista tai muumisarjakuva). Tämä määritteli myös analyysiä. Lopuksi tarkastelin aineistoa jokaisen hahmon kohdalla kokonaisuutena saadakseni yleiskuvan siitä, mistä lapset aineistossani puhuivat. Aineistoni lasten keskustelu oli toisinaan erillistä, omien näkemysten esille tuomista ja niitä pystyi

siten tarkastelemaan myös omana kokonaisuutena, mutta toisaalta myös vuoropuhelua. Kiinnitin erityistä huomiota lasten sanalliseen ilmaisuun eli siihen, mitä lapsi kertoi kuvasta ja toissijaisesti lapsen muihin reaktioihin ja toimintaan kuvien katseluhetkellä. Nämä antoivat kuitenkin viitteitä lasten käyttäytymisestä, suhtautumisesta tilanteeseen ja tavasta kertoa asioita. Videoaineisto antoi tietoa siihen, miten lapsi tutustui kuvaan, spontaaniudesta ja muusta toiminnasta, mutta vain toissijaisesti, koska tilan puutteen vuoksi videokameralle ei löytynyt sopivaa paikkaa laajan kuvakulman saamiseksi. Pitäydyinkin siinä, että videokamera kuvasi lasten tarkastelun kohteena olevia kirjoja pöydällä, jotta analyysissäni pystyin tarvittaessa tarkistamaan kirjojen käsittelyjärjestyksen ja sitä, mistä kuvasta lapset milloinkin puhuivat.

Analyysissäni sovelsin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa pyrin kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa ja etenemään induktiivisen päättelyn avulla alkuperäisestä aineistosta käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 105, 112-113). Analysoidessani haastattelua erittelin lasten kertomia ajatuksia ja kokosin niitä jälleen yhteen päästäkseni selville heidän ajattelustaan (ks. Saarnivaara 1993, 122). Tarkastelin lapsen kertomaa suhteessa kuvaan. Pyrin tuomaan esille lasten omista lähtökohdista lähtevää käsitystä hahmosta. Lukukertojen jälkeen ryhmittelin aineiston hahmojen mukaan ja lähdin selvittämään, millaisia teemoja, keskustelunaiheita, löytyi lasten puheesta Peppi Pitkätossusta, muumihahmoista ja Lumikista sekä seitsemästä kääpiöstä. Pyrin tunnistamaan tutkimustehtävän kannalta oleellisia asioita. Tätä vaihetta voisi kutsua aineiston pelkistämiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Käytin koodausta (alleviivaukset ja erilaiset merkinnät) hyväkseni jäsentääkseni aineistoa ja helpottaakseni aineiston käsittelyä (ks. Eskola & Suoranta 2008, 155). Kokosin samaa tarkoittavia ilmauksia yhteen. Huomioin myös yksittäiset ja erilliset ilmaisut, jotka laitoin omaan ryhmäänsä. Kysymys oli samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien etsimisestä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110-111). Abstrahointivaiheessa yhdistin samansisältöiset luokat, jolloin muodostui yläluokkia eli kyse oli käsitteellistämisestä, jossa pyrin erottamaan tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon (ks. Tuomi & Sarajärvi 2013, 111).

Teemoittelu toimi aineiston analyysissä pelkistämisen apuna. Ennalta määriteltyjä teemoja ei ollut, vaan muodostin ne analyysin yhteydessä. Käytin aineiston analyysissä teemoittelun apuna kvantifiointia ja aineiston aktiivista lukemista, jossa laskin yksittäisten sanojen ja ilmaisujen esiintymisen määrää aineistossani kunkin hahmon kohdalla.

Ensisijainen tarkoitukseni oli selvittää, kuinka paljon lapset puhuivat tietyistä asioista tai teemoista. Kvantifioinnin taustalla oli aineiston aktiivista lukemista, jonka avulla sain käsityksen lasten puheesta toistuvista sanoista ja samaa tarkoittavista ilmaisuista. Pyrin huomioimaan kontekstin, jossa asia ilmeni, enkä vain kiinnittämään huomiota yksittäiseen sanaan tai ilmaisuun. Käytin kvantifiointia täydentämään analyysiäni ja antamaan erilaista näkökulmaa, en siinä tarkoituksessa, että tutkimukseni antaisi yleistettäviä tuloksia tai tarkkaa tilastotietoa aiheesta. Sisällön analyysin avulla sain syvennettyä aineistoni käsittelyä, joka pelkällä teemoittelulla olisi jäänyt melko pintapuoliseksi. Teemoittelusta etenin eräänlaiseen tyypittelyyn mummien kohdalla, jossa pyrin tiivistämään aineistoani siten, että se kertoisi mahdollisimman informatiivisesti aineistoni sisällöstä. Tyypittely antoi kuvaa siitä, mitä lapset näkivät mummihahmon kuvakirjojen äärellä. Käytin eräänlaista tyypittelyä (ks Alasuutari 2008) mummien kohdalla. Perustin sen teemoitteluun eli siihen, millaisia aiheita lasten keskusteluissa nousi esille muumeista. Käytin siinä pohjana aineistosta löytämiäni sitaatteja ja niiden pelkistämistä. Otin siihen mukaan kaikki lasten keskustelut muumeista ja lähdin hakemaan niihin pohjautuville teemoille yhteistä nimeä.

Tutkimusaineistoni jakaantui varsinaisesti kolmeen osaan kuvahahmojen mukaan ja jokainen niistä oli oma kokonaisuutensa. Siksi pyrin suuntaamaan analyysiäni siten, että niiden erityispiirteet tulisivat esille. Esimerkiksi lasten kerronta erityisesti Lumikin ja myös kääpiöiden kohdalla oli huomattavasti vähäisempää kuin Pepin ja mummien kohdalla, mikä näkyy myös analyysissäni. Vaikka sivumääräisesti aineistoa tuli paljon, oli siitä useampi sivu lasten leikillistä kerrontaa Basicin ja Sumberacin kuvituksen äärellä, ei varsinaista keskustelua kuvahahmoista. Pitäydyn analyysissäni ensisijaisesti kuvahahmojen käsittelyssä.

2.6 Tutkimukseeni liittyvät eettiset kysymykset ja tutkimuksen luotettavuudesta

Eettiset kysymykset olivat läsnä koko tutkimusprosessini ajan tutkimuksen suunnittelusta tutkimustulosten tarkasteluun saakka ja lopuksi esille nousivat aineiston asianmukainen säilytystapa ja -paikka. Tutkimuksessani eettiset kysymykset liittyivät yleisesti ottaen tutkimusmenetelmään, aineiston keruuseen ja tutkimuslupa-asioihin. Lupa-asiaa tiedustelin

lapsilta useaan otteeseen. Jo ensikäynnillä kysyin heidän kiinnostustaan osallistua esittelemääni tutkimukseen ja kaikki lapset olivat innolla osallistumassa siihen ja kyselivät kovin, koska tulen seuraavan kerran. Lupa-asioista keskusteltaessa korostin osallistumisen vapaaehtoisuutta. Jokaisen keskustelun alussa halusin vielä varmistaa, että lapset olivat vapaaehtoisesti mukana tutkimuksessani. Vaikka lapset olivatkin suostuneet haastateltaviksi, oli minun koko ajan pidettävä mielessä, että luvan kestosta ei ollut takuita. Lapsen mieli voi muuttua nopeasti ja hän voi kertoa siitä ilmeillä, eleillä ja toiminnalla esimerkiksi hiljenemisellä tai levottomalla käyttäytymisellään. Lapsilla oli mahdollisuus tutkimuksen aikana keskeyttää osallistuminen. Yksi lapsista kysyi keskustelun aikana, että *joko lopetetaan?* Kuvia oli katseltu jo lähes puolituntia ja päätimme lopettaa keskustelun siihen. Mieleeni nousi kysymys, olisiko minun pitänyt huomata aiemmin lapsessa väsymisen, kyllästymisen tai haluttomuuden merkkejä ennen kuin hän ehti esittää kysymyksensä. Kysymys tuli siihen tilanteeseen nähden yllättäen ja luontevasti yhtäläillä kuin muutkin lasten minulle esittämät kysymykset. Lapsen kysymys oli mielestäni hyvä, sillä se kertoi myös siitä, että asia oli käsitelty loppuun ja nyt ei ollut enää innokkuutta jatkaa keskustelua.

Tiedotin tutkimukseni sisällöstä, tavoitteista ja sen toteuttamisesta lasten vanhemmille yhdessä lupakyselyn kanssa. Lupakyselyssä tiedustelin lasten vanhemmalta lupaa lapsensa osallistumiselle tutkimukseeni ja lupaa lapsen videoinnille (Liite X). Tämä kysely laitettiin esiopetuksen puolelta vanhemmille reissuvihkojen mukana. Mukana oli yhteystietoni, mutta kukaan vanhemmista ei ottanut minuun yhteyttä tutkimukseen liittyvissä asioissa. Sain aineiston keruuta varten varhaiskasvatusjohtajalta kirjallisen luvan ja vanhempien antamassa kirjallisessa luvassa vanhemmat antoivat luvan lapsensa osallistumiseen tutkimukseen. Yhden lapsen vanhemmalta ei tullut lainkaan vastausta. Lähetin lupakyselyn heille kaksi kertaa. Lapsi oli kuitenkin itse innokas osallistumaan tutkimukseen ja nimien väärinymmärryksen vuoksi hän joutui keskusteluun mukaan. Asia selvisi minulle varsin pian ja esiopetuksesta otettiin yhteyttä hänen vanhempiansa. Selvisi, ettei lapsi saa osallistua tutkimukseen ja siksi poistin hänen ja hänen parinsa keskustelut aineistostani kokonaan. Vaikka vanhemmilta olisi tullut suostumus tutkimukseen osallistumisesta, mutta lapsi ei olisi halunnut osallistua siihen, olisi lapsen äänen kuuleminen ollut etusijalla (ks. Kalliala 1999). Myös eri-ikäisten lasten kohdalla voidaan joustaa lupa-asioissa ottaen tietenkin huomioon, minkä tyyppinen tutkimus on kyseessä. Lapset kuuluvat lainsäädännöllisesti suojeltaviin erityisryhmiin, jotka eivät voi itse

täysivaltaisesti päättää tutkimukseen osallistumisestaan ja siksi heidän osallistumiseensa tarvitaan vanhemman tai huoltajan lupa. Lopullisen suostumuksen tutkimukseen antaa kuitenkin itse lapsi. (Kuula 2011, 147 -148.) Ihmistieteissä ei kuitenkaan ole kansainvälisesti yhteneviä säännöksiä siitä, koska edellytetään vanhemman tai muun lapsen edustajan lupa (Kuula 2011, 148).

On tärkeää kertoa lapsille tutkimukseen liittyvistä asioista, videoinnin tarkoituksesta ja siitä, että tutkimuksesta kirjoitetaan raportti. Avoimuuden ja luottamuksellisen suhteen rakentaminen lasten ja tutkijan välillä on tärkeää, sillä se vaikuttaa lasten suhtautumiseen tilannetta kohtaan ja heidän käytökseensä informanteina. Riittävän tiedon antaminen on myös reilua, sillä esikouluikäiset lapset osaavat esittää itsekin hyviä kysymyksiä. Tutkijana mietin myös sitä, millaisen kuvan annoin omalla toiminnallani tutkimuksen tekemisestä ja itsestäni tutkijana. Osallistuminen saattaa jäädä lasten mieleen pitkäksi aikaa. Muistan vielä, kun yhdeksän -vuotiaana osallistuin tutkimushaastatteluun kerhoaikana. Haastattelija oli mukava, mutta tilanne oli uusi ja outo, sillä en ollut kokenut koskaan vastaavaa. Olin yksin haastattelijan kanssa huoneessa, jossa haastattelija istui minua vastapäätä pöydän takana. Katselin haastattelijaa, joka esitti minulle kysymyksen ja vastasin siihen jotain. Haastattelun aihe ei ele jäänyt mieleeni, mutta mieleeni jäi epävarmuus, osasinko vastata oikein.

Eettiset kysymykset nousivat esille myös aineiston käsittelyn yhteydessä, jossa henkilöiden anonymisoinnilla halusin säilyttää jokaisen lapsen tunnistamattomana. Litteroinnin yhteydessä muutin lasten nimet erityiseksi koodiksi (T1...T8 ja P1...P8) ja käytin niitä analyysin yhteydessä. Laajensin anonymisoinnin koskemaan myös tutkimukseen osallistuneen esiopetusryhmän nimeä ja paikkaa. Tutkijan tulee pohtia tutkimuksensa vaikutusta myös tutkittavien asemaan ja julkisuuskuvaan (ks. esim. Syrjälä, Estola, Uitto & Kaunisto 2006, 195). Tutkimus ei saisi vaikeuttaa tai heikentää tutkittavien asemaa tai loukata heidän yksityisyyttään (ks. tietosuojalainsäädäntö, henkilötietolaki) (Hallamaa ym. 2006, 13).

Eettisten seikkojen pohdinta tulee ulottua myös tutkimusprosessin ulkopuolelle siten, että keskusteluun tulee myös se, millaista kuvaa lapsista tai lapsuudesta tutkimuksellani viestitän. Tiede ei saisi vahingoittaa tutkimuskohdettaan. Grauen ja Walsh (1998, 55-57) kirjoittavat, että lapsitutkimuksen eettisyyden kannalta lapsen kunnioittamiseen tähtäävä asenne on tärkeä. Lähtökohtaisesti aikuiset ovat yleensä niitä,

jotka tietävät, antavat luvan ja asettavat säännöt. Lapset olivat tiedonantajia, joita pyrin kunnioittamaan informanteina, lapsina ja ihmisinä. Aikuisilla on tietty sosiokulttuurinen valta-asema lapsiin nähden ja siksi pyrin tiedostamaan oman roolini suhteessa lapsiin ja tässä oli hyvin tärkeää lasten kunnioittaminen ja muistaminen, että heidän ajatuksensa ovat minulle erittäin tärkeitä. Pyrin olemaan avoin lapsia kohtaan ja halusin tilanteen ottaa myös itselleni oppimistilanteena, miten lapset toimivat keskenään ja mitä he kertovat kuvista.

Tutkimuksessani ei käsitelty ns. arkaluonteisia asioita, enkä kysynyt lapsilta mitään heidän taustatietoihinsa liittyvää. Taustatietoina minulla oli tiedossa vain sukupuoli ja lasten ikä sekä esiopetusryhmä ja asuinpaikka (joka jää vain minun tietooni). Taustatiedoiksi voisi ajatella myös kysymykseni lasten tietämistä hahmoista, jolla kartoitin sitä, millaisia hahmoja lapset muistavat, tai millaisista he pitävät sekä heidän reaktioitaan kysymykseeni.

Pyrin esittämään aineiston keruun ja tulkinnan mahdollisimman selkeästi, jotta lukija voi itse muodostaa käsityksensä tutkimukseni luotettavuudesta ja siinä lukija voi hyödyntää muun muassa tekstiin sisällytettyjä aineistositaatteja. Tutkimuksen luotettavuutta voi pohtia myös siitä näkemyksestä, kuinka läheinen tutkimusaihe on itselle. Objektivisuuden kannalta on tärkeää tunnistaa oma subjektiivisuutensa (ks. Eskola & Suoranta 2008, 35). Tutkimusaiheeni lähti omasta henkilökohtaisesta intressistäni kuvitustyötä kohtaan. Eskolan ja Suorannan mukaan oma intressi aihetta kohtaan on eduksi tutkimukselle, mutta sen tulisi erota jonkin verran omasta kokemuspöörästä. Tunsin kohderyhmästä yhden lapsen hyvin ja muutama lapsi tunsivat minut ennestään. Aineiston keruussa pyrin kohtaamaan jokaisen lapsen yksilöllisesti ilman että omat ennakkokäsitykseni olisivat vaikuttaneet tilanteeseen tai aineiston käsittelyyn.

3. Lapset kertovat käsityksistään Peppi Pitkätossusta, muumista sekä Lumikista ja seitsemästä kääpiöstä

3.1 Lasten kuvahahmoja koskevan kerronnan keskeinen sisältö

Jokainen tutkimukseeni osallistunut lapsi sai parinsa kanssa päättää kuvahahmojen tarkastelujärjestyksen. Lajittelin kuvakirjat hahmojen mukaan kolmeen pinoon, joissa kirjat olivat katselujärjestyksessä vanhemmasta uudempaan. Kirjapinon valinta sujui lapsilta

hyvin sellaisissakin tapauksissa, joissa lapset valitsivat eri pinon. Toinen lapsista myöntyi toisen ehdotukseen, koska tarkoitus oli katsella vain yhtä kuvahahmoa kerrallaan. Aineistoni lapset halusivat pääsääntöisesti aloittaa tarkastelun Peppi Pitkätossusta ja edetä sitten muumiin ja tarkastella viimeisenä Lumikkia ja seitsemää kääpiötä. Ainoastaan yksi poikapari aloitti tarkastelun muumeista, eteni Peppiin ja tarkasteli viimeisenä Lumikkia ja kääpiöitä. Käsittelen tässä kappaleessa kuvahahmoista ensin Peppiä, sitten Lumikkia ja seitsemää kääpiötä ja viimeiseksi muumeja. Seuraavassa kappaleessa esittelen lasten keskusteluteemat hahmoista.

Viittaan analyysiluvussa tutkimukseeni osallistuneisiin lapsiin seuraavilla sanoilla: aineistoni lapset, lapset, tytöt ja pojat. Eri kuvahahmoja käsittelevien lukujen pituus riippui siitä, kuinka paljon ja millaista aineistoa lapset siitä tuottivat. Lapset olivat kiinnostuneempia muumeista ja Pepistä kuin Lumikista ja kääpiöistä. Kaikkein vähiten lapset puhuivat Lumikista ja siksi myös sen tarkastelu on vähäisempää. Lumikin ja kääpiöiden kohdalla lasten kerronnassa korostui enemmän leikillisyyttä ja muusta kuin itse hahmoista kertominen erityisesti Basicin ja Sumberacin kirjan kohdalla, jota lapset tarkastelivat kiinnostuneina.

3.1 Lasten keskusteluteemat Ingrid Nymanin ja Lauren Childin Peppi-kuvituksista

Aineistoni lapset kertoivat ensin Astrid Lindgrenin kirjoittaman Peppi Pitkätossu-kirjan (2001/1946) kansikuvasta, jonka oli kuvittanut Ingrid Nyman (kuva 1). Seuraavaksi näytin lapsille *Peppi keksii pönkin* –kirjasta (2008) kuvan kirjan sisäsivulta (kuva 2) ja kolmantena kansikuvan Lauren Childin kuvittamasta Peppi-kirjasta (Lindgren 2008) (kuva 3). Näissä kuvissa oli kuvattu vain Peppi ja korkeintaan hänen lemmikkiapinansa. Seuraavissa näyttämissäni kuvissa oli mukana enemmän tapahtumakuvausta. Lapset kertoivat Nymanin ja Childin kuvituksista, joissa Peppi meni kahvikutsuille, josta oli kolme kuvitusta (kaksi Nymanin kuvittamaa ja yksi Childin kuvittama). Tämän jälkeen lapset tarkastelivat kuvaa, jossa Peppi vietti syntymäpäivää. Kuvia oli kaksi kappaletta, jotka olivat kirjoista Lindgren (2001/1946) ja Lindgren (2007). Osa lapsista keskusteli omaehtoisen selailun kautta löytämästään kuvasta, jossa Peppi oli rahojensa äärellä (kuva 9). Näytin lapsille Childin kuvittaman vastaavan kuvan (kuva 10) keskustelun herättämiseksi.

Lapset luettelivat molemmista Nymanin Peppi-kuvista (kuva 1 ja 2) asioita ja vertasivat niitä keskenään (ohjeistus: *vertaa kuvia*). Ryhmittelin lasten kertomat asiat neljään teemaan (ks. taulukko 1): 1. ulkonäkö, 2. vaatteet, 3. apina, 4. tapahtuma. Lapset nostivat Pepin ulkonäöstä esille molempien kuvien kohdalla oranssin väriset letit, jotka toisessa kuvassa (kuva 2) olivat lyhyemmät kuin toisessa. Yhdeksän lasta aineistostani (N=16) kertoi, että he tunnistivat hahmon leteistä tai apinasta Pepiksi. Kuvan 1 kohdalla kaksi lapsista mainitsi Pepin iholla olevat pisamat. Kuvasta 1 lapset kertoivat, että Pepillä oli oranssin väriäinen mekko (puhuttiin myös paidasta ja takista), eri paria olevat sukat ja kengät. Lasten puheessa apina oli keskeisellä tavalla esillä ja siitä puhuttiin rinnan Pepin kanssa. Keskustelua käytiin apinan vaatteista, joissa molemmissa sillä oli vihreä puku päällä, mutta hatussa oli eroja. Kuvassa 1 hatussa oli valkoista ja toisessa se oli vihreä. Kuvassa 1 apina oli laukussa ja toisessa kuvassa se istui lasten mukaan Pepin selässä. Lapset tunnistivat hahmon Pepin kaveriksi, mutta herra Tossavaisesta puhuttiin aineistossani *apinana*. Kukaan lapsista ei viitannut sen nimeen millään tavalla, eikä yrittänyt edes muistella sitä. Kaksi tyttöä kiinnitti huomiota Pepin asentoon kuvissa. Toinen heistä sanoi Pepin esittävän jotain (kuva 2), kun taas toinen tytöistä kertoi Pepin olleen lähdössä matkalle (kuva 1). Kuvahahmon liikkeet, eleet ja ilmeet kertoivat, että Peppi oli menossa jonnekin reippaasti kävellen ja laukusta päätellen kyse oli matkalle lähdöstä.

T8: Tällä Pepillä näyttää olevan kiire jonnekin. Se on varmasti lähdössä matkalle ku sil on laukkuki. Et se varmaan lähtee matkoille koska sil on kiire ja sit sil on toi apina-kaveri laukus et sellattis. Ja sit se on ilonen. Mä luulen et se heiluttaa kavereille tos.

Lasten keskustelu kuvien 1 ja 2 kohdalla jakautui siis neljään osaan, joista Peppiä suoraan käsitteli kaksi teemaa: ulkonäkö ja vaatteet, ja niistä lapset kertoivat eniten. Apina nousi kuitenkin esille kiinnostavalla tavalla ja kaikki aineistoni lapset reagoivat siihen jollakin tavalla.

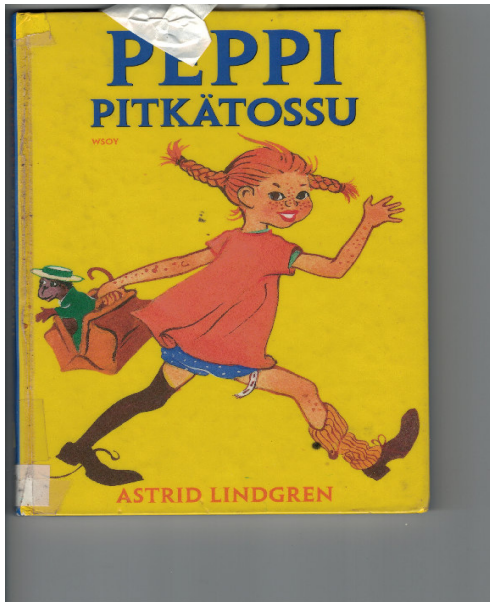
Taulukko 1. Aineistosta esille nousseet teemat ja sisältö lasten keskusteluissa Nymanin kuvittamista kuvista 1 ja 2 (N=16).

Kuva 1			
Ulkonäkö	Vaatteet	Apina	Tapahtuma
letit	laukku	hattu päässä	Peppi juoksee
pisamat	kengät,	vihreä puku	Menossa matkalle
oranssinväriset letit	oranssinvärinen mekko, paita, takki	erilainen hattu	
iloinen	eri pariset sukat: ruskea ja raidallinen	apina laukussa	
	sukkanauha roikkuu		
Kuva 2			
lyhyemmät letit	lyhyempi paita	ei hattua päässä	Peppi esittää jotain
letit	sininen paita	vihreä puku	
oranssinväriset letit	housut	apina selässä	
villi	paikattu paita tai tasku	isot silmät	
rohkea	laukku puuttuu		

Nymanin kuvittama kahvikutsu-tarinaa liittyvä kuva (kuva 4) innosti lapsia luettelemaan kuvassa näkyviä esineitä ja herkkuja, joita oli melko paljon. Suurin osa lapsista kertoi kuvan tapahtumasta, jonka sisältö oli seuraava: tädit (lapset puhuivat enimmäkseen tädeistä) olivat kylässä toisillaan, joivat kahvia, Peppi kurkisti sisään ikkunasta, koska halusi syömään ja pelästyi heidät ja sitten tädit sanoivat Pepille, ettei tuollaista saa tehdä. Letit tai apina olivat ensimmäinen asia, johon lapset kiinnittivät hahmossa huomiota. Keskusteluun tuli mukaan Pepin letit, kun osa lapsista huomasi, ettei toisessa kuvassa Pepillä ollutkaan lettejä. Kuva 5 poikkesi edellisestä samaa tapahtumaa kuvaavasta kuvasta erityisesti siinä, että Pepillä oli hiukset auki. Tämä aiheutti jopa sen, että kaikki lapset eivät olleet enää varmoja siitä, oliko kuvan hahmo Peppi. Kuvasta 4 kukaan lapsista ei kertonut mitään etualalla olevasta astiastosta, kun taas toisessa kuvassa arvuuteltiin jopa, mitä herkkua tädillä oli kädessä ja mitä ikkunan edessä olevassa kupissa mahtoi olla.

Päähuomio keskustelussa oli Pepin leteissä ja kakun syömisessä tai sotkemisessä kuten lapset tulkitsivat kuvaa.

Nymanin kuvien 1 ja 2 kohdalla lapset luettelivat paljon kuvasta yksittäisiä asioita, koska niitä oli muihin näyttämiini kuviin verrattuna melko paljon ja lapset kertoivat pitävänsä ko. kuvasta siksi, että siellä oli paljon yksityiskohtia. Taulukko 2 osoittaa, että kahvikutsutarinan kuvituksessa lapset puhuivat enemmän tapahtumasta, pöydällä olevista esineistä ja herkuista ja itse hahmot jäivät vähemmälle huomiolle Nymanin kuvien kohdalla. Childin kuvituksessa (kuva 6) lapset puolestaan puhuivat vain hahmoista, lähinnä Pepistä. Tämä johtui luultavasti siitä, että hahmot olivat päärooleissa kuvissa ja esineitä oli niukasti kuvissa. Lapset eivät kertoneet yhtään tarinaa tai muuta tilannekuvausta Childin kuvien kohdalla, vaan keskittyivät ainoastaan hahmojen vaatetuksesta kertomiseen. Nymanin kuvat aktivoivat enemmän lasten kerronnallista puolta, kun taas Childin kuvat herättivät kysymyksiä ja ihmettelyä, mutta myös keskustelun Pepin ulkonäön esteettisestä puolesta.

Kuva 1. Peppi Pitkätossu Nymanin kuvittamana. Kansikuva (Lindgren 2001/1946).

Kuva 2. Peppi Pitkätossu Nymanin kuvittamana (Lindgren 2008/1948).

Kuva 3. Peppi Pitkätossu Childin kuvittamana. Kansikuva (Lindgren 2007/1954).

Taulukko 2. Keskusteluteemat Peppi kahvikutsuilla kuvista (N=16).

Peppi kahvikutsuilla (Nymanin kuvitus)			
Kuva 4			
Ulkonäkö	Vaatetus	Esineet/Ruoka	Tapahtuma
-	-	Astiat	Peppi kurkistaa ikkunasta sisään
-	-	Herkut	tädit komentaa Peppiä
			tee kaatuu
			Peppi pelästyyttää tädit
Kuva 5 (Nyman)			
hiukset auki	-	-	Peppi syö koko kakun
vahva			Peppi sotkee
Kuva 6 (Childin kuvitus)			
hymysuu	hieno hattu	-	-
jättinenä	kaunis mekko		
ruma nenä	erikoinen hattu		
pisamat	liian hieno		
kaunis			
erikoinen			

Suurin osa aineistoni lapsista piti enemmän Nymanin värillisestä Pepistä kuin Nymanin musta-valko-oranssi -värisistä kuvista ja keskusteli niistä myös enemmän. Child oli myös käyttänyt monipuolisesti erilaisia värejä, tosin ei yhtä kirkkaita kuin Nyman, mutta kuvat eivät olleet lasten erityisessä suosiossa, vaikka he kiinnostuneita niitä tarkastelivatkin. Kuvan Peppi ei ollut heidän mielestään oikea Peppi, koska hänellä oli erilaiset vaatteet. Lisäksi kuvasta puuttuivat lasten mieleen olleet yksittäiset asiat, eikä Childin syntymäpäivä – kuvassa hahmon ylävartaloa kuvattu. Osa lapsista pohti, kuka hahmo Childin kuvassa

(kuva 8) oli, koska hahmon ylävartaloa ei oltu kuvattu. Joidenkin lasten mielestä ylävartalot oli leikattu pois. Tästä esimerkkinä kahden tytön välinen keskustelu:

T2: Tässä on paremmat nää kaikki tavarat. Tässä on enemmän juttuja.

T6: Tossa on enemmän huonekaluja. Nii ehkä se sit (parempi)... ja tossa näkyy vaan osa tytöst ja pojast. Ne leikkii. Peppi on pöydällä ei ku hyppää. Se ei oo yhtään samanlaine koska toi roikkuu tosa tosa lampussa ja sillä ei oo tommone samanlainen pukukaan.

Taulukko 3 kuvaa, millaisia teemoja aineistostani nousi esille syntymäpäiväjuhla-kuvien kohdalla. Se osoittaa, etteivät lapset juuri kiinnittäneet erityistä huomiota hahmojen ulkonaiseen olemukseen, vaan itse tapahtumaan, tilaan ja hahmoihin. Lapset kiinnittivät huomiota siihen, missä kukakin oli eri kuvissa: esimerkiksi Annika seiso i laatikon päällä ja toisessa kuvassa hän seiso i hyllyn tms. päällä (kuva 7). Peppi oli tuolin päällä. Hahmot olivat joidenkin lasten mielestä eri huoneessa Childin kuvassa kuin Nymanin kuvassa eli osa aineistoni lapsista huomasi kuvituksen erilaisuuden saman tapahtuman kohdalla. Kaksi lasta aineistostani (N=16) kiinnitti huomiota siihen, että Pepillä oli eri vaatteet päällä kuin edellä näyttämässäni Nymanin kuvissa. Kaikki lapset eivät tunnistanee Pepin kavereita nimeltä, vaan puhuivat heistä nimellä tyttö ja poika tai Pepin kaverit. Jotkut lapsista kommentoivat Pepin näyttävän erilaiselta, mutta tunnistivat hahmon kuitenkin Pepiksi.

Taulukko 3. Nymanin ja Childin kuvittamista syntymäpäiväuvista muodostetut teemat lasten keskustelun pohjalta (N=16).

Kuva 7: Syntymäpäivä (Nymanin kuvitus)		
Hahmot	Tila	Tapahtuma
Peppi	huone	leikkii synttäreitä
Annika ja Tommi/kaverit	huonekaluja	hyppii huonekalujen päällä
Pepillä erilaiset vaatteet	hahmojen paikka huoneessa	roikkuu lampussa
Kuva 8 (Childin kuvitus)		
ylävartaloa ei näy	eri huone	seisoo pöydän päällä

Taulukko 4 kuvaa keskeisimpien sanojen esiintymisen määrää, josta aineistoni lapset puhuivat Pepin kohdalla. Osa lapsista puhui enemmän kyseisistä asioista kuin toiset. Olen huomionnut sen, että sama asia voitiin ilmaista eri tavalla. Lapset käyttivät synonyymejä, esimerkiksi leteistä puhuttiin käyttäen sanoja hiukset tai tukka ja osa lapsista nimitti mekkoa, takiksi tai paidaksi. Osa lapsista kertoi apinasta myös nauramalla, osoittamalla kuvaa sormella ja matkimalla sen ääntä. Laskemisen kohteita oli monia ja tutkijasta tai tutkimustehtävästä riippuen ne olisi voinut valita myös eritavalla. Lasten keskustelun aiheita koskien Peppiä hahmona olivat ensinnäkin Pepin fyysiset ominaisuudet (vaatetus, ulkonäkö) ja toiseksi Pepin persoona (villi, kapinallinen, rikas). Laskin taulukkoon mukaan apinan, koska se esiintyi tiiviisti mukana Nymanin kuvituksessa ja aineistoni lapset puhuivat siitä mielellään.

Taulukko 4. Tutkimusaineistoni lasten esille nostamia yksittäisiä asioita keskustelussa Peppi Pitkätossusta Ingrid van Nymanin ja Lauren Childin kuvittamana (N=16).

Aihe	frekvenssi
Letit, hiukset, tukka	27
Mekko, paita, takki	21
Apina	20
Hattu	12
Rohkea	8
Pepin ulkonäkö (nenä, pisamat, suu, silmät)	8
Sukat	7
Vahva	7
Rikas	4
Laukku	3
Kengät	2

Taulukko 4 osoittaa, että lapset keskustelivat eniten Pepistä ja hänen leteistään ja mekostaan. Apina oli lasten keskusteluissa paljon esillä ja innosti joitain lapsia nauramaan sekä seisomaan tuolilla ja hyppäämään alas. Vähemmälle huomiolle jäivät Pepin muut asusteet ja erityisesti laukku, koska sitä ei esiintynyt kuin ainoastaan yhdessä kuvassa (kuva 1). Kukin pari nosti keskusteluissa esille joitain yksittäisiä asioita riippuen omista intresseistään ja siitä, kuinka paljon he selasivat myös muita kirjan kuvia. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi Nymanin kuva Pepistä leipomossa ja Peppi rahojensa parissa. Jotkut

lapset keskustelivat enemmän herkuista kuin hahmoista kahvikutsuihin liittyvän kuvan kohdalla. Yksittäisten asioiden lisäksi lapset kertoivat toiminnasta. Lasten päähuomio oli kuitenkin siinä, mitä kuvassa oli kuin siinä, mitä kuvassa tapahtui.

3.2 Pepin fyysinen olemus

3.2.1 ”Pepin tunnistaa leteistä”

Aineistostani käy ilmi, että letit olivat hyvin keskeinen osa Pepin persoonaa. Letit toimivat Pepin persoonan tunnistamisen välineenä erityisesti Lauren Childin Peppi-hahmon kohdalla, joka poikkesi ulkonaiselta olemukseltaan lasten tuntemasta Pepistä. Aineistoni lapsista kaikki eivät olleet täysin varmoja Childin Pepin kohdalla siitä, oliko hahmo Peppi. Lapset kuitenkin varmistuivat siitä huomatessaan, että sillä oli letit. Tästä esimerkkinä on yksittäisiä sitaatteja tyttöjen ja poikien kommentteista:

T1: *On se Peppi ku sillä on letitki. Kato letit!*

T2: *Pepillä on letit ja ne on punaset.*

P4: *Letit sil on.*

T5: *Peppi, jolla on apina, kai... Sillä on letit kans ja siit mä tiedän et se on Peppi.*

Pepin hiusten väriin lapset eivät juuri kiinnittäneet huomiota. Ainoastaan kaksi poikaa mainitsi hiusten olevan punertavat. Nymanin ja Childin kuvissa hiusten väri oli lähes samanlainen. Useimpien lasten mielestä oli hämmästyttävää, että Pepillä oli hiukset auki kuten Nymanin kuvassa 4 käy ilmi. Pepin auki olevista hiuksista keskusteli kuusi lasta. Lapsia hiukan arvelutti se, oliko kuvan hahmo Peppi vai ei, koska sillä ei ollutkaan lettejä. Osa lapsista oli kuitenkin sitä mieltä, että kyse oli Pepistä. Yksi tytöistä (t8) ei enää puhunut hahmon kohdalla Pepistä, vaan käytti sanaa *lapsi*: *Toi lapsi syö ison kakun ja toi on äiti, joka sanoo, ettei saa syödä kakkua*, kun taas kuvassa 3, kyseinen tyttö puhui Pepistä ja tädeistä: *Mä luulen et toi on kyläs tolla ja sit yhtäkkiä Peppi pelästyttää ne ja kahvimukit kaatuu. Noi tädit pelästyy, IIIIK!* Tämä osoittaa lettien olevan keskeinen osa Pepin olemusta. Nostan aineistostani esille muutamia lasten kommentteja Pepin leteistä:

P1: *Ei sillä oo lettejä, sillä on hiukset auki. Ei oo samanlaiset kuvat. Tällä on hiukset vähän pitkin poikin mutta tällä ei oo.*

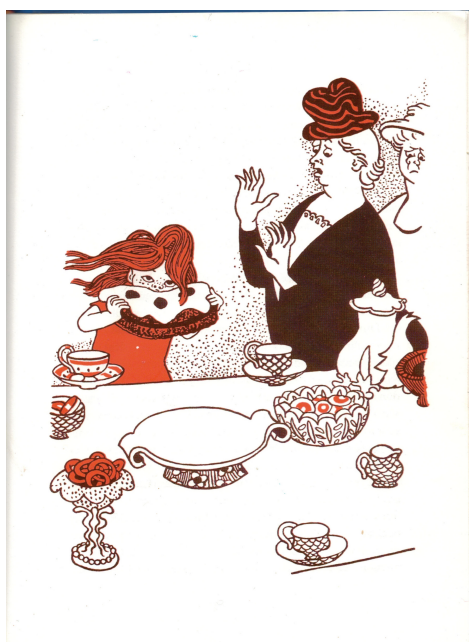
T3: *Kato, kato, tol ei oo lettejä! Mut on se Peppi tai sit joku muu.*

P2: *On se Peppi Pitkätossu, mutta se on vaan irrottanu letit.*

T4: *Oo, ei sillä oo lettejä. Sillä on hiukset auki ja noi tädit on kyllä vanhoja.*

P6: *Tolla on vähä sotkusempi tukka ku noilla. Pepillä on oikeesti letit ja tolla on hiukset auki.*

Pepin hiukset, oikeastaan Pepin letit herättivät lapsissa paljon keskustelua ja juuri kyseiset kommentit kuvien äärellä osoittivat sen, että Pepin olemuksessa lettien puuttuminen voi johtaa kysymykseen siitä, kuka hahmo kuvassa oikeasti on.

Kuva 4. (vasemmalla ylhäällä). Peppi kahvikutsuilla. Kuvittanut Nyman (Lindgren 1948/2008).

Kuva 5. (oikealla ylhäällä) Peppi kahvikutsuilla. Kuvittanut Nyman (Lindgren 1946/2001).

Kuva 6. Peppi kahvikutsuilla. Childin kuvitus (Lindgren, Astrid (1954/2007)).

3.2.2 ”Pepillä on ainaki mekko”

Lettien lisäksi lapset puhuivat Pepin vaatetuksesta, johon kuului eriparisukat, mekko, sukkahousut tai sukat ja kengät. Seuraavaksi kolme aineistoviittausta siihen.

P6: Pepil on aina eri parii sukat ja sit Pepil on oranssimekko ja sil on pitkät letit ja apina.

T8: Se on Peppi Pitkätossu. Sillä on letit ja apina. Siks se on Peppi ja eri väriset sukkahousut ja sit sil on tommonen paita paitsi et Pepillä ei oo ollu tollasta paitaa. Ja sit se on niin ilosen näköne ja noi kengät on semmoset et ne kuuluu Pepille. Sit on toi tasku ja noi narut tai mitkä noi ny on, noi lenksut ja noi housut. Apinalla on pipo. Sit sil on raitoja sukkahousuissa ja apinan silmät on isot ja sil on vihree puku ja sit noi letit tolla pepillä tietysti!

P7: Peppi, apina, kengät jalassa, raitasukat. Oon kattonu dvd:tä ja toi on Peppi ku sillä on noi letit ja sit sillä on myös punertava paita.

Edellä olevat tytön (t7) ja poikien (p6, p7) kuvaukset ovat esimerkkejä lasten kerronnasta Nymanin kuvittamasta kansikuvasta (kuva 1). Ne kertovat siitä, millainen oli aineistoni lasten käsitys Pepin ulkonaisesta olemuksesta kyseisessä kuvassa. On huomioitavaa, että Pepillä *on aina eri parii sukat*, eikä vain kyseisessä kuvassa ja että myös dvd:ssä Pepillä oli ollut vastaavia piirteitä. Lisäksi sillä oli paita tai mekko, mutta sen väri saattoi olla oranssin tai sinisen lisäksi joku muu. Childin Pepillä oli useita eri värisiä mekkoja, mutta lapset eivät niiden väriin juuri kiinnittäneet huomiota. Yksi tytöistä (t6) mainitsi, että *oon mä nähny eri värisenki* (mekon). Aineistoni lapsilla oli kuitenkin mekosta muulla tavoin selkeä näkemys: mekko ei saanut olla liian hieno tai kaunis, koska sellainen ei vain kuulunut Pepille, olihan joissakin kuvissa Pepin mekko jopa paikattu (kuva 2). Child esitti Pepin erilaisissa vaatteissa kuin Nyman ja suurin osa muista kuvittajista. Lasten mieliin oli muodostunut kuva Pepin vähän rikkiäisissä tai paikatuista vaatteista, jotka saattoivat olla vähän isotkin hänen päällensä. Childin Pepillä (kuva 3) oli periaatteessa kaikki samat vaatekappaleet kuin Nymaninkin kuvassa, mutta ne olivat vain eri tyyllillä kuvattu eli eri tyylinen kuva voi muuttaa hahmosta vähän erilaisen..

3.2.3 ”Liian hieno Peppi”

Aineistoni lasten keskusteluissa kävi ilmi, että lapset kiinnittivät huomiota hahmon koko olemukseen kuvassa. Lapset kertoivat pääasiassa leteistä, mekosta ja sukista. Sen sijaan kengät mainittiin vain kaksi kertaa ja nekin vain yksittäisenä sanana. Aineistoni lapsille näytti olevan tärkeää se, että hahmo kuvattiin kokonaisena tai ainakin siten, että pää näkyi. Tämä tuli esille Childin kuvan 8 kohdalla, jossa hahmosta näkyi vain alavartalo. Ylävartalon puuttuminen johti siihen, että oli vaikea tietää, kuka hahmo oikeasti oli kyseessä: *Mistä sen voi tietää kuka pöydällä hyppii* (t4). Lapsille pää oli yksi tärkeä osa hahmon tunnistamista ja keskusteluissa puhuttiin ja kommentoitiin paljon hahmon silmiä, hiuksia, nenää, korvia ja suuta koko aineistossani. Kahta tyttöä (t1 ja t2), jotka muuten pitivät Childin Peppi-hahmosta, ei myöskään kyseinen kuvaamistapa innostanut, vaan he pitivät siltä osin Nymanin kuvaa parempana (kuva 7).

Childin Peppi-hahmo oli suurimmalle osalle aineistoni lapsista ennestään vieras ja se herätti ensin hiljaisuuden, sen jälkeen ihmetystä ja lopulta keskustelua hahmon oikeellisuudesta Peppinä. Suurin osa aineistoni lapsista ei pitänyt sitä oikeana Peppi-hahmona. Eniten lapset keskustelivat Childin kuvassa Pepin vaatteista ja luonnehtivat niitä hienoiksi samoin kuin tädit olivat hienosti pukeutuneita. Aineistoni lapset pitivät kuvia tietyllä tavalla esteettisinä. Tytöt puhuivat enemmän kuvien kauneudesta kuin pojat, ja luonnehtivat hahmoja kauniiksi, koska niillä oli huulipunaa, huivi, kauniit mekot, hattu ja koruja.

T3: Peppi on kaunis. Ihana mekko. Noi on aika hienon näkösi. Niillä on huulipunaa ja tol on koruja ja tol on huivi tosa ja sit niil on kauniit mekot.

T2:Ja niil on kauniit hatut”

T6: Pepillä on kiva mekko, kaunis hattu.

T8: Tossa on niin kauniita neitejä ja tossa toi peppi pitkätossu on hauskan näköne. ei kyl ihan samanlaine ku tossa.

Mutta juuri tämä, Pepin ulkonainen kauneus ja hienot vaatteet, aiheuttivat lapsissa ristiriitaisen tunteen siitä, oliko kyseessä Peppi vai ei ja voiko Pepillä olla hienot vaatteet.

Childin kuva viestitti erilaista kuvaa siitä, mihin lapset olivat tottuneet Peppi-elokuvien ja tarinoiden kautta. Nymanin kuva Pepistä oli lähempänä sitä kuvaa, mitä lapset ajattelivat Pepin olevan. Yhden pojan (p3) kommentti *Onks toi muka Peppi?* Childin Peppi-hahmosta kuvaa hyvin sitä ihmetystä, jonka sen näyttäminen herätti lapsissa. Lasten äännähdykset, *Mikä? Hei kato! Hä?* olivat myös yleisiä hahmon näyttämisen yhteydessä. Aineistoni lasten reaktioiden ja keskustelujen kautta vaikutti siltä, että lapset saattoivat tunnistaa hahmon Pepiksi, mutta se oli varsin erilainen heidän käsityksiinsä verrattuna ja osalle lapsista oli aluksi epäselvää, kuka hahmo oli oikeasti kyseessä. Osa lapsista tarkasteli kuvaa mielenkiinnolla, mutta kun selvisi, kuka hahmo oli, lapset alkoivat tuoda esille kriittisiä näkemyksiään hahmosta erityisesti sen pukeutumisesta, mekosta ja hatusta ja kaksi poikaa ja yksi tytöistä mainitsi erilaisen nenän (*jättinenä, ruma nenä*). Child oli siis pukeutunut Pepin liian hienoihin vaatteisiin lasten mielestä. Ainoastaan yksi pojista (p3) mainitsi Pepin kasvoilla olevat pisamat, *pilkkuja*. Lastenkirjallisuudessa Pepillä on pisamia, mutta aineistoni lasten keskuudessa niitä ei ilmeisesti nähty erityisen merkityksellisinä muiden asioiden noustessa enemmän esille. Saattoi olla, että toinen pojista huomasi pilkut vasta kiinnittäessään huomion Pepin jättinenään, niin kuin sitä kommentoi.

T4: Ei Pepillä oo tollasta mekkoo. Noi näyttää ihan erilaisilta.

Ei sil kyllä yleensä oo tollasii vaatteita ja hattuki on liian levee.

T1: Se on kyllä hienompi ku Peppi. Ei se oo Peppi. Kato ny sen vaatteita. Ei voi olla Peppi

P7: Hä! Ei oo Peppi. Mä oon nähny et Pepillä oli ihan erilaiset vaatteet. Ne oli menny rikkiki ja noi on kyl aikas hienot.

T7: Ei toi oo Peppi! Aika oudon näköset mummut. Erikoinen hattuki tolla (osoittaa Peppiä).

P8: Hei kato! Tol on levee hattu. Toi on erilainen. Sillä on erilainen puku ku tolla (näyttää Nymanin kuvaa samasta aiheesta)

P2: Naama ei oo kyl samanlaine kun Pepillä. Sil on ruma nenä, kato miten se nousee.

P3: Erilaine, koska täl on tämmönen pää, pilkkuja tässä ja jättinenä. Hymysuu. Vähän erilaiset sydämet tossa ja tossa ei oo ollenkaan.

Nymanin kuva Pepistä oli kaikkien muiden lasten mieleen enemmän lukuun ottamatta kahta tyttöä, jotka muodostivat parin. Mielyivätkö lapset enemmän Pepin asuun, kuvitustyyliin vai itse hahmoon valinnassaan? Kuinka paljon kaveri vaikutti

kuvamieltymykseen? Kyseiset tytöt nostivat esille myös tätien hienon pukeutumisen ja keskustelivat enemmän Childin kuvista, kuin Nymanin kuvista.

T3: *Pepillä on kiva mekko, kaunis hattu. Mut toi nenä...(naurua). Mää en vaan tykkää tosta nenästä. Tää on niin hienon näkönen kuva.*

T4: *Emmäkään. Mä tykkään tästä. Tää on hieno puku...ja noi on aika hienon näkösiä. Niillä on huulipunaa ja tol on koruja ja tol on huivi tosa ja sit niil on kauniit mekot.*

Tytöt (t3 ja t4) kiinnittivät joissakin muissa kuvissa huomiota myös esteettisiin asioihin. Esimerkiksi Rudolf Koivun Lumikki-kuvitusta he kuvailivat kauniiksi ja toivat esille Lumikin kauniit piirteet Disney-kuvan kohdalla.

3.3 Pepin persoona

Nymanin syntymäpäiväkuvituksen (kuva 7) kohdalla nousi esille Pepin villi luonne. Childin kuva 6 puolestaan antoi ymmärtää Pepin olevan rauhallisempi, istuihan Peppi kiltisti tuolilla, vaikka pieni ilkikurinen virne olikin kasvoilla ja *hymysuu* (p3). Aineistostani kävi myös ilmi, ettei Peppi ollut kaikkien lasten mielestä niin kaunis kuin Child oli hänet kuvannut. Lapset olivat tottuneet eri tyyppiseen Peppiin.

T1: *Peppi ei oo noin kaunis. Peppi on aika villi, kato vaiks tota kuvaa (kuva 4).*

T2: *Joo, on se villi... mut täs se istuu (kuva 5).*

Eräs tytöistä toi esille Childin kuvia selaillessaan, että Pepillä *on paljo hienoja vaatteita*. Nymanin Pepillä puolestaan oli pitkälti samat vaatteet päällä molemmissa kirjoissa. Lindgrenin (1946/2001) kirjassa Pepillä oli joissakin kuvissa esiliina ja toisissa ei. Childin Peppi-hahmo avasi lapsille uuden tavan nähdä Peppi. Näyttämäni kuvat toivat esille myös Pepin luonnetta. Vaikka Peppi rikkoikin hyviä tapoja, hänellä oli silti hymy huulilla, eikä hän kuvissa näkynyt suuremmin välittävän tätien kommentaista. Vaikka Peppi oli aineistoni lasten mielestä vähän villikin, esitti yksi poika ja kaksi tyttöä kritiikkiä Pepin käytöstä kohtaan. Nymanin syntymäpäiväkuvassa Peppi hyppi pöydillä, joka oli sopimatonta ja kahvikutsuilla olevassa kuvassa hän sotki ja pelästytti tädit. Tädit joutuivat komentamaan Peppiä. Aineistoni lapsille Pepin käytöksessä ei ollut mitään ihmeellistä,

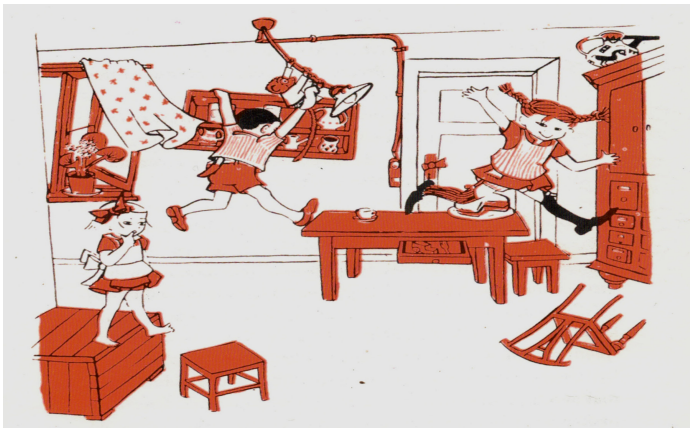
Peppi vaan oli sellainen. Peppi protestoi hyväntuulisesti normeja ja suhtautui sääntöihin välinpitämättömästi.

P2: *Huonoo käytöstä. Se sotkee. Se syö tota kakkua. Noi tädit sanoo, että älä tee tommosta. Juo teetä ja tolta tippuu toi teejuttu, kun toi Peppi tulee tuolta ikkunasta. Ne pelästyy.*

T8: *Toi Peppi niin se varmaan säikäyttää noi rouvat jotka on kahvipöydässä kun noi kahvikupit on kaatunu ja ne näyttää säikähtäneeltä. Ja sit tol Pepillä näyttää olevan kiusantekijän ilme. Peppi on vähä sellanen, mut kuiteski kiltti.*

P5: *Se tulee tosta ikkunasta kai sisälle ja sit tosa se syö koko kakun ja toi saa vaan pienen muffinssin. Se sanoo et pitää jättää toisille.*

Aineistoni lapset nostivat kuvista esille Pepin käyttäytymisen, joka rikkoi tietyllä tavalla hyviä tapoja. Edellä olevat kommentit kertovat myös siitä, miten saman tyyppisiä asioita lapset nostivat kuvista esille tietämättä toistensa kommenteista mitään.

Kuva 7. (ylhäällä) Peppi viettää syntymäpäivää (Nymanin kuvitus. Lindgren 1946/2001).

Kuva 8. (alhaalla) Peppi viettää syntymäpäivää Childin kuvitus(Lindgren 1946/2001).

3.3.1 ”Pepillä on oikeesti rahaa” ja se on ”vahva tyttö”

Osa aineistoni lapsista nosti esille Pepin villin olemuksen lähinnä Nymanin syntymäpäiväkuvan (kuva 7) pohjalta ja Pepin vahvuuden Nymanin kahvikutsukuvan (kuva 4) perusteella. Lasten kertoman mukaan vahvuus näkyi siinä, että Peppi nosti koko kakun, mutta toisessa kuvassa (kuva 4), jossa Pepillä oli pienempi kakun palanen, se ei ollutkaan niin vahva. Eräs tyttö arveli vahvuuden johtuvan muffinssien syömisestä: *kyl sit vahvistuu ku syö herkkuja tai lihoo, hih* (t5). Eri kuvat aktivoivat erilaista kerrontaa ja kuva, jossa Peppi nostaa hevosensa (oli samassa kirjassa, mutta siitä ei keskusteltu) olisi varmasti herättänyt enemmän keskustelua vahvuudesta, mutta jos näiden keskustelujen pohjalta näkyy jo se, että Pepin olemuksessa myös vahvuus on oleellisesti läsnä. Lapset ikään kuin hahmottivat kuvaa tietämiensä asioiden kautta kyseisestä hahmosta. Esimerkki tyttöjen (t3 ja t4) käymästä keskustelusta:

T4: *Se on vahva tyttö. Vahva.*

T3: *Vahva.*

T4: *Hmmm näkyy et vahva ja tossa näkyy kans.*

Tutkija: *Miten se näkyy?*

T4: *Hmmm. ku se nostaa koko kakun.*

T3: *Ei se kyl näytä tossa kovin vahvalta, koska se ottaa vain pienen pienen kakun.*

Sen lisäksi, että Peppi oli villi ja vahva, Peppi oli myös rikas. Osa lapsista katseli omaehtoisesti myös muita kuvia kuin pelkästään näyttämiäni kuvia ja kuva Pepistä rahojensa parissa Nymanin kuvassa kiinnosti erityisesti kahta tyttöä ja kahta poikaa. Lasten keskustelusta päätellen rahalla oli jokin merkitys ja arvo, eikä lapsella kuulunut olla niin paljon rahaa. Peppi oli siis rikas, koska sillä oli paljon rahaa. Pepin vahvuutta ei ihmetelty samalla tavoin kuin sitä, että hänellä oli rahaa, vaikka kumpaakaan asiaa ei yleensä liitetä lapsiin. Rahakuvissa lasten huomio kiinnittyi niiden määrän lisäksi myös niiden aitouteen ja esille nousi se, että Childin kuvassa 10 rahat olivat aidommat verrattuna Nymanin kuvitukseen (kuva 9). Näytin lapsille Childin kuvan Nymanin kuvan rinnalle. Lapset

pitivät enemmän Childin kuvasta, koska rahat olivat siinä aidomman näköisiä erilaisen kuvitustekniikan vuoksi.

P2: *Peppi on rikas. Sil on oikeasti rahaa. Miten sillä voi olla noin paljo rahaa?*

P2: *Nää rahat on tässä oikeemman näkösi.*

P1: *Vauuu, iha oikeita rahoja. Noin paljon. Mistä Peppi on saanu noi?*

T5: *...Peppi kasaa rahojaan. Se on saanu ne isältään.*

T6: *...ja tossa Pepillä on rahaa. Oikeesti pepillä on rahaa koska mä oon nähny. Sillä on oikeeta rahaa ja yhet varkaat meinas varastaa ne yhes jaksos. Noi on oikeen näkösi. Noi näyttää ihan oikeilt rahoilt ja noi ei yhtään koska tossa on kuvia ja tossa pelkät väritykset.*

Lasten kommentteissa tulee selkeästi esille se, että Pepillä on todella paljon rahaa ja kysymys siitä, mistä Peppi oli ne saanut. Osa lapsista huomasi kuvituksellisen eron rahojen kuvaamisessa, joista toinen oli realistisempi.

Kuva 9 (vasemalla). Peppi rahojensa äärellä. Nymanin kuvitus(Lindgren 1948/2008).

Kuva 10 (oikealla). Peppi rahojensa äärellä. Childin kuvitus (Lindgren 1946/2001).

3.4 Lapset kertovat muumihahmoista

3.4.1 Lasten esille nostamia asioita muumeista

T1: *Koska mä kattosin tänään muumeja ja se kyl näyttää... Muumipeikko näyttää kyl aika paljo tältä. Sillä ei oo tällasii silmiä. tollasii pieniä.*

Aineistoni lapset kertoivat muumikuvituksissa esiintyvistä hahmoista ja tapahtumasta. Toisin kuin Pepin kohdalla lapset eivät keskustelleet muumien luonteenpiiteistä ja tapahtumasta keskustelu oli vähäisempää. Lasten kerrontaan vaikutti oleellisella tavalla se, mitä kuvat sisälsivät ja miten kuvasommittelu oli tehty. Mustavalkoisten kuvien kohdalla keskustelua ei käyty yhtä paljon kuin värillisten kuvien yhteydessä. Erilaiset kuvahahmot muumeista saivat aikaan erilaista keskustelua. Vanhimman kuvituksen (*Muumit ja suuri tuhotulva*) äärellä aineistoni lapset pohtivat, mitä hahmoja kuvissa oli. Sarjakuvassa lapsia kiinnosti tapahtuma ja Muumipeikon kuonon malli, *Kuinkas sitten kävikään?* –kirja suuntasi keskustelun muumin ulkonaiseen kokoon ja Muumipeikko ja hattivatit - tarinan kuvitus oikeaan muumiin ja kysymykseen siitä, ovatko muumit valkoisia vai värillisiä. Haposen (2012) kirjassa oleva kuvasarja muumin muodonmuutoksesta oli taas kuvana erityyppinen kuin muut näyttämäni kuvat, koska siinä oli kolme samaa kuvaa, joissa oli eri versiot muumista. Keskustelu oli siksi pitkälti kuvien välistä vertailua.

Taulukko 5 kuvaa yksittäisten sanojen esiintymisen määrää aineistossani muumien osalta. Taulukkoon on valittu eniten muumeihin viittaavia sanoja (substantiiveja). Huomioin siinä eri ilmaisujen käytön samoista asioista. Sanojen toistuvuuteen lasten puheessa vaikutti se, kuinka paljon kyseinen hahmo näyttämässäni kuvissa esiintyi. Esimerkiksi Muumipapan kepeistä ja hatusta sekä Niiskuneidin nilkkarenkaasta lapset puhuivat vähemmän, koska ne esiintyivät kuvissa harvemmin kuin Muumimamma ja Muumipeikko. Myös hahmon taustalla oleva muu ympäristö vaikutti lasten puheeseen kuvasta, esimerkiksi kuva 18 innosti lapsia puhumaan hyvin paljon myös tapahtumasta ja muumien väristä. Siksi taulukon antama tieto on suhteutettava niihin

kuviin, joita näytin lapsille muumeista. Esittämissäni kuvissa esiintyi myös muita hahmoja, koska Muumilaaksossa elää paljon muutakin väkeä (ks, Happonen 2012). Erityisesti pojat nostivat esille Hattivatit ja Haisulin etenkin omaehtoisen selailun yhteydessä. Hattivateilla ja Haisulilla oli tietyllä tavalla samantyyppinen hauskuuttava vaikutus lapsiin kuin apinalla Peppi-tarinoiden kuvituksissa. Ne saivat lapset nauramaan ja vitsailemaan. Sanallinen kerronta jäi kuitenkin hyvin vähäiseksi Haisulin ja Hattivattien kohdalla samoin kuin apinankin, enkä siksi ota niitä tässä tarkastelunkohteeksi toisin kuin seitsemän kääpiötä Lumikin kohdalla, joista lapset innostuivat puhumaan enemmän kuin Lumikista.

Taulukko 5 antaa yleiskuvaa aineistostani ja osoittaa, että lasten puheessa toistui eniten mummien silmistä puhuminen. Lapset olivat puheensa perusteella katselleet jonkin verran muumihahmoja, ja joillakin oli omia muumi dvd-levyjä ja kirjoja. Ehkä juuri siksi lapset vertasivat näyttämiäni hahmoja ”oikeaan hahmoon”. Tämä vertailu tapahtui etsimällä eroja mummien silmistä, kuonosta, väristä ja koosta eri kuvien kesken. Taulukko kertoo, että lapset puhuivat 1. mummien fyysisistä ominaisuuksista (silmät, kuono, väri, häntä, koko, korvat), 2. mummien vaatetuksesta ja asusteista. Kuvan tapahtumasta lapset eivät juuri puhuneet lukuun ottamatta tarinan Muumipeikko ja hattivatit kuvitusta.

Taulukko 5. Lasten puheessa esiintyneiden muumeihin liittyvien asioiden esiintymisen määrä (N=16).

Aihe	frekvenssi	Muut hahmot	frekvenssi
silmät	20	Muumipeikko	35
kuono	19	Muumimamma	27
väri	17	Niiskuneiti	15
koko	12	Myy	15
essu, mekko, laukku	11	Haisuli	12
häntä	8	Muumipappa	11
nilkkarengas	6	hattivatit	8
		mörkö	2
korvat	6	Mymmeli	2
hiukset	5		
keppi, hattu	4		

3.4.2 Muumit ja suuri tuhotulva – kirjan kuvitus - ”Näyttää ihan vanhan aikaselta sadulta”

Muumien kohdalla lasten keskustelu alkoi Tove Janssonin varhaisimmasta muumikirjasta *Muumit ja suuri tuhotulva* (1945/1991). Kirjassa oli joka aukeamalla vähintään yksi mustavalkoinen kuva. Värillisiä kuvia ei kirjassa ollut yhtään. Kirjan kuvat herättivät aineistoni lapsissa voimakkaita kannanottoja ja siksi nostan sen esille omana lukunaan. Näytin lapsille kuvan, jossa Muumimamma ja Muumipeikko *kiipee tikapuita pitkin taloon tädin luokse* (p7) (kuva 11) ja kuvan, jossa Muumipeikko juoksee Marabuherran silmälasien kanssa. Pidin tärkeänä, että tämä kirja tuli mukaan tarkasteluun, koska se edusti varhaisinta muumikuvitusta. Kuvien valinta ei kuitenkaan ollut helppoa, sillä kuvat olivat melko pieniä ja musta-valkoisia. *Muumit ja suuri tuhotulva*-kirjan muumihahmot eivät olleet lapsille entuudestaan kovin tuttuja, eivätkä lapset suuremmin innostuneet niistä verrattuna muihin muumikuviin. Lapset keksivät erilaisia nimityksiä hahmoille. Yksi pojista (p7) sanoi niiden olevan satumuumeja. Hän kuvasi satumuumeja seuraavasti: *Satumuumit ei oo oikeitten muumien näkösiä. Ne näyttää vähä erilaisilta. Katos ku näillä oikeilla on tämmönen suu (piirtää sormella puoliympyrän) ja noilla on ohuempi suu.* Muita nimityksiä olivat munakoisot, pikkupeikot, peikot, hipot, virtahevot, pikkukärsäkkäät, sika, ja pikkusika. Yhteistä näille nimityksille oli se, että ne viittaavat pyöreähkään hahmoon ja pitkulaiseen kuonoon, eli muumien ulkonaiseen muotoon. Lasten eri ilmaisujen määrä muumeista osoittaa, miten vaikeaa on hahmottaa, mitä muumin näköiset olennot oikeasti muistuttivat tai mitä kuvan oudon näköiset otukset oikein voisivat olla.

T5: *Ei ne oo muumeja. Ne näyttää virtahevoilta.*

Tutkija: *Virtahevoilta?*

T5 ja T6: *Joo.*

T5: *Muumit on virtahepoja. Kato, se on virtahevon näköne.*

T6: *Enpä tiedä. Onpa se todella muumin näköne. No, virtahepo on harmaa ja muumipeikko on niinku tota valkone ja siniset silmät niinku ja virtahevoilla ne on niinku eri väriset.*

Suurin osa lapsista epäili, ettei kuvan hahmo ollut muumi. Eräs pojista (p2) sanoi: *”Ei oo muumeja. Ota oikea muumikirja.”* Toisaalta lapset alkoivat pikku hiljaa mieltää hahmot muumimaisiksi katseltuaan kirjaa jonkin aikaa ja jotkut lapsista alkoivat nimittää niitä muumeiksikin. Hahmoilla ei kuitenkaan ollut sellaisia muumin tunnistamisen kannalta

olennaisia piirteitä kuin muumimammalla essua ja laukkua, joka lisäsi joidenkin lasten epäilyä siitä, ovatko hahmot muumeja. Toisaalta osa oli sitä mieltä, että hahmo saattoi olla Muumipappakin. Tuon tätä asiaa esille alla olevissa keskusteluissa (keskustelut t1 ja t2, t3 ja t4 ja t5). Myöhemmin keskustelussa kävi ilmi, että lapset tunnustivat Niiskuneidin nilkkarenaasta ja otsatukasta, Muumipapan hatusta ja kepeistä ja Muumimamman essusta ja laukusta. Ilman näitä asioita muumihahmot olisivat olleet muumipeikon näköisiä.

Keskustelu t1 ja t2:

T2: *Jos toi olis muumimamma niin sillä olis essu. Se on varmaan muumipappa.*

T1: *Muumipapalla on aina hattu. Nii, sillä pitäis olla hattu ja se kävelykeppi niin ku tolla (naurua). Sillä ei oo korvii.*

T2: *Mut toi on muumipeikko, ku sil ei oo mitää.*

Keskustelu t3 ja t4:

T4: *...ja toi on muumipeikko ja ja toi muumimamma. toi on vähä erilainen muumimamma. Tolla on vähä pitempi kärsä.*

T3: *Niin kato ku sillä ei oo sitä mekkoa.*

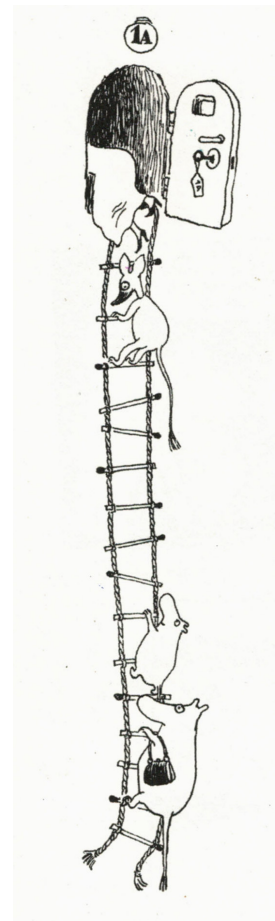
Keskustelu t5 ja t6:

T6: *Jos toi olis muumimamma niin sillä olis essu.*

T5: *Se on varmaan muumipappa.*

T6: *Muumipapalla on aina hattu. Nii, sillä pitäis olla hattu ja se kävelykeppi niin ku tolla (naurua). Sillä ei oo korvii.*

Ei oo muumeja. Ota oikea muumikirja (p1) ja toi on ihan ikivanha kirja. Noi ei oo oikeita muumeja (p2), totesivat pojat kirjasta Muumit ja suuri tuhotulva ja olivathan pojat tietyllä tavalla oikeassa, vaikka näyttämäni painos olikin vuodelta 1991. Kirjan vanhanaikaisuuden aiheutti se, et tässä ei oo värejä (t1). Lasten keskusteluissa tuli esille se, että lapset mielsivät jotkut kuvat vanhoiksi, kun taas jotkut olivat uudempia. Vanhempia olivat ne, jotka olivat mustavalkoisia ja joiltakin osin sellaiset hahmot, joita he eivät olleet nähneet aiemmin

Kuva 11. Muumit ja suuri tuhotulva (Jansson).

ja uudempia olivat ne hahmot, jotka olivat olleet enemmän esillä tänä päivänä esimerkiksi lasten elokuvissa. Lapset eivät ilmeisesti olleet aiemmin nähneet Tove Janssonin *Muumit ja suuri tuhotulva* –kirjaa eli hahmot olivat siksi lapsille vieraita. Vaikka Childin kuvitus Pepistä oli lapsille vieras, ei kukaan aineistoni lapsista mieltänyt sitä vanhaksi, koska kuvat olivat värillisiä ja ne oli tehty nykyaikaista kuvatekniikkaa hyödyntäen.

3.5 Muumihahmon muodonmuutos

Taulukko 6 kuvaa aineistoni lasten havaintoja Tove Janssonin muumihahmojen muodonmuutoksesta. Kaikki aineistoni lapset tunnistivat ensimmäisen kuvan hahmot Niiskuneidiksi ja Muumipeikoksi, mutta hahmot eivät olleet heidän mielestään samanlaisia (kuva 13). Lapset nostivat kuvasta esille kuonon pitkulaisuuden, silmien koon ja nilkkareenkaan paksuuden. Häntään kiinnitettiin huomiota vasta sitten kun olin näyttänyt kuvan 2 eli lapset vertasivat kuvaa 1 kuvaan 2. Toisen ja kolmannen kuvan näkemisen kautta tarjoutui vertailukohteita lisää kuvien välille ja siksi kolmas kuva herätti lapsissa eniten keskustelua. Kuva kolme edusti lapsille oikeaa muumihahmoa näistä kuvista ja kyseisillä hahmoilla olikin niitä piirteitä, joita lapset nostivat myöhemmin esille ”oikean” muumin kohdalla.

Kuva 1

Kuva2

Kuva3

Kuva 12. Kuvasarja Tove Janssonin muumihahmon muodonmuutoksesta vuonna 1946, 1950 ja 1968 Niiskuneidistä ja Muumipeikosta (Happonen 2012, 112).

Taulukko 6. Lasten esille nostamia asioita Tove Janssonin muumihahmon muodonmuutoksesta kuvakohtaisesti (N=16).

(alaluokka)		
Kuva 1	Kuva 2	Kuva 3
<ul style="list-style-type: none"> - pitkä kuono - pienemmät silmät - ohuempi häntä - suurempi häntä - pidempi häntä - paksumpi nilkkarengas 	<ul style="list-style-type: none"> - häntä pystyssä - silmät tiukemmin kiinni - piste - erilaiset hiukset - pidempi kuono/kärsä (lapset puhuivat joko kärsästä tai kuonosta) - hahmot piirretty melkein samalla tavalla 	<ul style="list-style-type: none"> - vahvemmat ääriviivat - isommat silmät - nilkkarengas on alempana - hiukset eivät ole pystyssä - silmät eivät ole kiinni yhtä tiukasti - pyöreämmät silmät - kuono pyöreämpi - paksumpi häntä - hännänpäässä vähemmän karvoja - Niiskuneidin vatsa pyöreämpi - korvat pienemmät - ohuempi nilkkarengas
<p>Keskustelun aiheet (yläluokka):</p> <p>pää (kuonon malli, korvien koko, hiukset, silmien asento ja koko), keskivartalo (vatsan muoto, hännän asento ja karvoitus), jalat (nilkkarengaan paksuus), piirrostyyl</p>		
<p>Keskustelun pääaihe: (käsite) muumin ulkonaisen olemuksen ja piirrostyylin muutos</p>		

Aineistoni lapset keskustelivat kuvasta 13 hyvin kokonaisvaltaisesti. Lasten keskustelu painottui enimmäkseen muumin pään yksityiskohtiin, mutta myös keskivartalon kasvaminen ja hännän malli muutos huomattiin. Niiskuneidin kohdalla lapset kiinnittivät erityistä huomiota nilkkarengaseen. Kuva oli mustavalkoinen, joten väreistä, eikä myös kuvan mustavalkoisuudesta ei puhuttu lainkaan kuten *Muumipeikko ja suuri tuhotulva* -kirjan kuvituksen kohdalla.

Kuinkas sitten kävikään? –kirjan etusivulla (kirjassa ei ole sivunumeroita) esiintyvä Muumipeikko (kuva 13) muistutti joidenkin aineistoni lasten mielestä oikeaa Muumipeikkoa. Silmien väri ja koko sekä liikalihavuus kuitenkin erottivat ne *oikeasta* muumihahmosta.

T3: *Sellane et melkein vois luulla oikeeks, mut noi silmät tekee siitä erilaisen. Ne on siniset ja vähä pienemmät ku oikeella hahmolla.*

P1: *Se on lihonnut liikaa ja syönyt liikaa kakkua.*

P2: *Joo-o on lihonnut...ja aikas iso.*

Kirjan loppupuolella (kirjassa ei ole sivunumeroita) (kuva 14) ja myös seuraavalla sivulla muumimamma oli kuvattu varsin isokokoisena Muumipeikkoon nähden, vaikka sen pitäisi lasten mielestä olla samankokoinen. Nyt Muumipeikko oli sitä vain olkapäihin saakka. Aineistoni lasten mielestä muumihahmot olivat melko isoja kooltaan, mutta niiden kuuluisi olla samankokoisia keskenään.

P2:*Pitäs olla saman kokosii.*

T7: *Joo-o. Sen pitäisi olla samankokoinen kun muumimamma. Hmmm, ehkä se on muumimamman olkapäihin saakka.*

P4: *Toi on paljon isompi. Kato ton päätä. Se pää on paljo isompi vaikka se on noin pieni. Toi on viel isompi. kato kuin iso pää toi o.*

Lapset kiinnittivät huomiota kuvissa Muumimamman pään kokoon ja muumien keskinäiseen kokoon, joissa oli suurimmat erot heidän käsityksissään *oikeasta* muumista.

3.5.1 Muumin ulkonainen olemus

Lapset nostivat näyttämistäni muumikuvista esille varsin monia asioita muumin ulkonaisesta olemuksesta. Erityisesti lapset puhuivat muumien silmistä, jotka vanhemmissa kuvissa olivat pienemmät kuin uusimmassa kuvassa sekä kuonon mallista. Aineistoni lapset olivat kaikki yhtä mieltä siitä, ettei muumilla kuulunut olla niin terävä kuono kuin Lars Jansson oli sarjakuviin piirtänyt (kuva 15, lapset katselivat myös ko. sarjakuvan muita kuvia). Muumeilla kuului olla pyöreähkö kuono. Kuvien muumit olivat *vähän outoja ku niillä on pitkä nokka* (p5). Lapset tarkastelivat sarjakuvan muita kuvia jonkin verran.

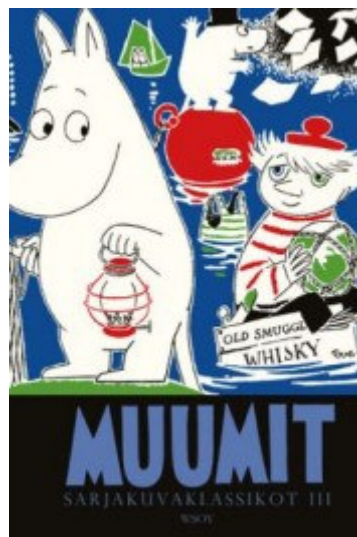
Lapset käyttivät vanhempien muumihahmojen kuonoista nimityksiä *nokka*, *superpitkä nokka* ja *kärsä* kuvaamaan kuonon pitkänomaisuutta. Kun vertaa varhaistuotannon kuvia esim. sarjakuvissa esiintyviin hahmoihin, huomio kiinnittyy väistämättä kuonon malliin ja kehon muotoon. Lapset tutkivat innolla Lars Janssonin ja Tove Janssonien sarjakuvia. Keskeisimmäksi havainnoksi Lars Janssonin sarjakuvissa nousi itse tapahtuman kertomisen lisäksi muumien kuonon kulmikkaus. Lasten puheesta

käy ilmi, etteivät lapset olleet tottuneet näkemään muumien kuonoja sellaisina. Lapset pitivät parempana Tove Janssonin muumiversiota, koska siinä muumilla oli *suora nokka*. Viisi lapsista ei kuitenkaan tuonut esille ajatuksiaan muumien kuonosta, vaan keskittyivät itse sarjakuvan kertomiseen, siis tapahtumaan.

Kuva 13. (vasemmalla) Muumipeikko. Janssonin kuvitus (Jansson (1925/2007)).

Kuva 14. (oikealla) Muumimamma ja Muumipeikko. Janssonin kuvitus (Jansson (1925/2007)).

Kuva 15(vasemmalla). Muumipeikko Lars Janssonin kuvittamana (Muumit sarjakuvaklassikot 3. 2010).

Kuva 16 (oikealla) Muumipeikko ja Marabuherran silmälasit (Jansson).

Muumit ja suuri tuhotulva –kirjan kuva (16) Muumipeikosta ja Marabuherran silmälaseista toi keskusteluun mukaan muumien koon. Hahmon koko ilmenee aina suhteessa johonkin. Jotkut aineistoni lapsista tekivät hahmon koon vertailua Marabuherran silmälaseihin ja näkemiinsä hahmoihin reaali maailmassa eli Naantalin muumimaailmassa sekä muihin muumihahmoihin muiden näyttämieni kuvien yhteydessä. Osa aineistoni lapsista huomasi, että Muumipeikko oli varsin pieni silmälaseihin verrattuna, mutta lasten keskusteluissa ei tullut esille mitään selitystä asialle.

T5: Hmm. muumipeikko. Se kantaa ihmisten silmälaseja, hö. ja sit se näkee paremmin. Ihan liian pieni. Naantalin muumimaailmassa ne on ainaki isompia.

T8: Muumipeikko pelasti linnun silmälasit kun ne oli tippunu veteen. Se on muumipeikko ku se on tommonen pullee ja tommone ohkane häntä. Ja sil on silmät pyöreet, ohkaset korvat ja pieni suu ja sit toi nenä tai toi tommone on suuri. Ja noi lasit on suuremmat kun muumi. Muumit on pienempiä.

P1: Tosi pieni ja kova kiire. Minne se on menossa?

Kuinkas sitten kävikään? – kirjassa Muumipeikko näytti isommalta *Muumit ja suuri Tuhotulva*-kirjan kuvaan nähden, sillä hahmo tuli esille taustasta isomman kokoisena. Tosin on huomioitava se, että tekstiä oli vähemmän kuin *Muumit ja suuri tuhotulva* – kirjassa ja siten tilaa oli myös enemmän kuvalle. Muumimamma oli kasvanut tai kuvattiin isokokoisena (kuva 14). Se oli *liian iso, lihava tai kauhean kokone*, niin kuin aineistoni lapset kuvailivat. Yksi aineistoni tytöistä ei nähnyt siinä, mitään ihmeellistä, sillä olihan luonnollista, että kasvua tapahtui, lapsetkin kasvoivat: *Kaikki tulee kasvaa. Mäkin oon kasvanu ku mitattiin*. Toisessa kuvassa Muumipeikko oli ollut *pienenä poikana* (kuva 16), kun taas seuraavassa se oli *vähä tullu isommaks* (t2). Muumipeikko oli epätavallisen kookas vatsastaan ja osa lapsista huomasi sen (kuva 10). Eräs tytöistä epäili Muumipeikon syöneen liikaa herkkuja ja kasvaneen siksi isoksi, ja yksi pojista suositteli laihduttamista. Kolmannen kerran muumien koko tuli keskusteluun *Muumipeikko ja hattivatit* -tarinan kohdalla, joka oli uusin kirja näyttämistäni muumikirjoista. Siinä muumit olivat keskenään *ihan saman kokosii taioikeen kokosii*. Lasten keskuudessa vallitsi yksimielisyys siitä, että muumien kuului olla samankokoisia keskenään, koska dvd:ssä muumit olivat samankokoisia.

3.5.2 Valkoinen vai värillinen muumi? - ”Tää on oikee muumi”

P4: *Ooo, mä en oo nähnytkään et toi on liilan värine. Onko tää kirja kokonaan tällane?* (kuva 17)

Muumilaakson tarinoita –kirjasta lapset kertoivat tarinan *Muumipeikko ja hattivatit* kuvasta (kuva 18). Kuvassa *Muumit on rannalla. Ne haluaa varmaan tehdä veneen ja muumimamma teki purjeen ja ne on nyt lähdössä saareen ja pakkaa* (t3). Aineistoni lapset pitivät siitä, kun vihdoinkin tarjosin heille jotain ”oikeaa” versiota muumeista. Kyseinen kuva muumeista edusti kaikkein eniten sitä muumihahmoa, joka aineistoni lasten mielestä oli *oikea* muumi. Tosin kaikki lapset eivät olleet täysin vakuuttuneita siitä, olivatko hahmo *ihan oikeita muumeja*, koska useimpien lasten mielestä muumit olivat valkoisia ja kyseisessä kuvassa muumit olivat värillisiä.

T3: *No muumit on oikeesti valkosia.*

T4: *Niin mutta mun dvd:ssä muumit on ainaki tän värisiä. Tää on parempi ja oikeempi muumipeikko, koska mä kattosin tänään muumeja ja se kyl näyttää... Muumipeikko näyttää kyl aika paljo.*

T3: *Niin mutta tää on oikee koska muumit on oikeesti valkosia.*

Lisäksi muumipapalla näkyi suu, eikä muumeilla yleensä ollut suuta yhden tytön (t5) mielestä. Myös asusteet toimivat oikean muumien määrittelijänä. Muumimammalla oli tässä kuvassa essu, mutta epäilystä herätti se, että Muumipapalla ei ollutkaan hattua, eikä keppiä. Kuvan muumeilla oli myös *oikean* muumin piirteitä. Silmät olivat oikean kokoiset ja malliset, kuonon malli oli pyöreähkö samoin kuin vartalo.

T5: *Tuolla on Muumipappa mut Muumipapalla ei oo täs keppiä. Nää on oikeita muumeja, ku Muumimammalla on essuki ja kato silmät. Muumipappa ei sittenkään oo oikeesti violetti vaan valkone.*

T6: *...mut sillä ei oo hattua eikä sauvaa eikä suuta.*

T5: *Ei muumeilla yleensä näy suuta. Kaikki muumit on valkosii paitsi noi. Noi on oikeesti valkosii ja ööö, hei niillä on tommoset pyöreet kuonot eikä semmoset suipot. Muumit on lihavia.*

Aineistoni lapsilla oli lähes yhtenevät käsitykset siitä, miltä muumin tuli näyttää ulkoisesti. Kuvan 13 kohdalla lapset kertoivat tapahtumasta omin sanoin, mutta suurimmaksi osaksi heidän kiinnostuksensa kohdistui hahmoihin. Lasten keskustelun ydin oli se, että kyseessä

Vanhanaikaisen muumin olemukseen kuului seuraavia piirteitä: Muumimammalla ei ollut essua, Muumimamma oli isompi kooltaan kuin Muumipeikko, muumin kuono oli pidempi kuin nykyajan muumeilla (”oikeilla muumeilla”), silmät olivat pienemmät ja muumit laihempia.

Värillinen muumi. Aineistoni lapset kävivät vilkasta keskustelua siitä, olivatko muumit valkoisia vai värillisiä. Valkoinen on tietenkin myös väri, mutta aineistossani lapset jaottelivat muumit valkoisiin ja värillisiin, joka liittyi myös keskusteluun siitä, olivatko oikeat muumit värillisiä vai valkoisia. Värillinen muumi oli tarinan *Muumipeikko ja hattivatit* (*Muumilaakson tarinoita* –kirjassa) kuvituksessa.

Oikea muumi. Aineistoni lapset nostivat monessa kohdassa esille sanan *oikea muumi*. Lapsilla oli jokin käsitys oikeasta muumista ja he vertasivat näyttämiäni kuvia siihen. Lapset olivat yksimielisiä siitä, että näyttämistäni kuvista *oikea muumi* esiintyi tarinan *Muumipeikko ja hattivatit* kuvituksessa. Oikealla muumilla oli seuraavanlaisia piirteitä: pyöreähkö kuonon malli, melko paksu ulkonainen olemus ja isot silmät. Muumit olivat kooltaan myös samankokoisia, Muumimammalla oli essu ja laukku, Muumipapalla keppi ja hattu sekä Niiskuneidillä otsatukka ja nilkkarengas. Oikea muumi oli lasten mukaan valkoinen tai värillinen. Niillä molemmilla oli samat ulkonaiset piirteet. Vastakohtana oikealla muumille oli vanhanaikainen muumityyppi.

3.6 Lapset kertoivat Lumikista ja kääpiöistä

3.6.1 Millainen on Lumikki lasten kertomana?

Lapset tarkastelivat Lumikki -hahmon kuvitusta Rudolf Koivun, Otto. S. Svendin, Aleksandr Koškinin, Zdenko Basicin ja Manuel Sumberacin kuvittamina sekä Disney-konsernin luomaa Lumikkia tässä järjestyksessä. Lumikki oli ainoa näyttämistäni hahmoista, jonka kohdalla lapset eivät käyneet vuoropuhelua. Lasten puhe Lumikista oli lähinnä sitä, että he totesivat kuvassa olevan Lumikin. Lumikkia nimitettiin myös tytöksi, Tuhkimoksi tai prinsessaksi kuvasta riippuen. Aineistoni lasten mukaan Lumikki oli tyttö, nuori, kaunis ja sillä oli tummat hiukset ja pitkä mekko. Vain kolme lasta aineistostani kiinnitti huomiota tarkemmin Lumikin vaatetukseen ja siihenkin vain värin osalta, joka Koivun kuvituksessa oli valkoinen ja Koškinin kuvassa sininen.

Koškin kuvasi Lumikin sinisessä kauniissa mekossa, joka yhdisti hahmon prinsessaan. Lumikkia kuvattiin myös auttavaiseksi ja kääpiöiden luona asuvaksi tytöksi. Lumikki jäi lasten keskusteluissa vähäisemmälle huomiolle verrattuna kääpiöihin. Ilmeisesti seitsemän muuta hahmoa, jotka joissakin kuvissa oli kuvattu voimakkaammilla väreillä (esim. Koškin) ja sommittelun keinoin tuotu enemmän esille, veivät huomion Lumikista. Disney-yhtiön Lumikista (kuva 22) lapset innostuivat eri tavalla kuin muista, koska se oli hahmona heille varsin tuttu ja ei ollut yllättävää, että lapset pitivät sitä oikeana Lumikkina. Lumikki-hahmo esiintyy samoissa kuvissa kääpiöiden kanssa. Ne ovat seuraavissa kappaleissa.

3.6.2 Kuva seitsemästä kääpiöstä - Röllejä, tonttuja, klovneja, rosvoja...

Aineistoni lapset puhuivat huomattavasti enemmän seitsemästä kääpiöstä kuin Lumikista. Lumikista ja kääpiöistä puhuttiin kaikkein vähiten muihin hahmoihin verrattuna. Taustalla saattoi vaikuttaa se, että kyseisiä hahmoja käsiteltiin viimeisinä, tosin se oli lasten valinta, ja lapset alkoivat väsähtää. Toisaalta lapset olivat varsin innokkaita Basicin ja Sumberacin kirjan äärellä, joten motivaatiota piti yllä lapsille mieluinen kirja. Muista Lumikki- ja kääpiö -kuvista lapset eivät olleet yhtä kiinnostuneita ja heillä oli kova vauhti eteenpäin. Saattoi olla myös, että kyseiset hahmot eivät olleet lasten mielestä kovin kiinnostavia. Reippaasta etenemisestä on esimerkkinä yhden pojan (p8) kuvaus Koškinin, Svendin ja Koivun kuvien kääpiöhahmoista. Siinä tulee kuitenkin esille kuvien välisiä eroja lähinnä hahmojen vaatetuksen ja parran suhteen:

P8): No, täl on punanen hattu ja noilla on ... ja tolla on erilainen vaate ku tolla. Toi on kokonaan valkonen ja tossa on vähän punastakin. Noilla ei oo tuolei eikä syötävää. Tolla on tuoli kädes. Näillä ja näillä ei oo ja sit sillä on tommonen millä tehdään kivityötä. Noilla on musta parta ja noilla on valkonen parta ja tolla on sininen ja tolla valkonen puku.

Aineistoni perusteella lasten keskustelu kääpiöistä voidaan jakaa neljään ryhmään. Ensimmäinen niistä keskittyi hahmojen tunnistamiseen, jossa pohdittiin sitä, keitä kuvan hahmot olivat: rosvoja, menninkäisiä, pellejä, klovneja, käpyukkoja, röllejä, tonttuja, metsänpeikkoja vai seitsemän kääpiötä? Kuvien hahmot olivat lasten keskustelujen perusteella varsin erilaisia, eivätkä hahmot olleet aina kovinkaan tunnistettavissa erityisesti juuri Svendin ja Koškinin kuvien kohdalla.

Toiseksi lapset pohtivat hahmojen ulkonaista olemusta. Pohdinta liittyi tietyllä tavalla hahmon tunnistamiseen, mutta myös siihen, miltä oikeat seitsemän kääpiötä näyttivät ja miltä kuvan seitsemän hahmoa näyttivät. Lapset pohtivat vaatteiden lähinnä vaatteiden väriä ja sitä, miltä se näytti. Koivun (kuva 18) ja Koškinin (kuva 20) kuvissa ne muistuttivat hyvin paljon tontunasua, kun taas Svendin kuvassa (kuva 19) ne olivat lasten kertoman mukaan muun muassa aika pörhösiä, piikikkäitä ja menninkäisen asua muistuttavia. Koškinin hahmojen jalkineisiin kiinnitettiin huomiota jonkin verran ja ne näyttivät lasten mielestä vähän hassuilta, mutta sopivat narreille. Ainoastaan yksi pojista (p2) otti esille Koškinin hahmojen pitkän nenän ja muutama lapsista niiden ilkeän ilmeen, mutta muuten kääpiöiden piirteisiin ei kiinnitetty huomiota lukuun ottamatta kääpiöiden nimeämistä niiden oikeilla nimillä.

P2: Mun mielestä täs kirjas (Rudolf Koivun kuvitus) näyttää vähän oikeemmalta koska noil kääpiöil on valkone parta ja noil on aika pitkä nenä (Koškin) ja sit niil on vähän hassunnäköset jalkineet ja ne näyttää vähä hovinarreilta.

Kolmanneksi lapset miettivät kääpiöiden nimiä (Vilkas, Jörö, Viisas...) niiden kuvien kohdalla, joissa se oli mahdollista eli Basicin ja Sumberacin sekä Disney-yhtiön versiossa. Neljänneksi lapset pohtivat kuvan tapahtumaa tai toivat esille kuvassa olevia muita esineitä tai eläimiä lähinnä Basicin ja Sumberacin kuvituksen äärellä. Koivun kuvituksessa lapset kertoivat ympäröivät luonnosta. Tämä neljäs kategoria ei varsinaisesti liittynyt hahmoihin ja jätän sen analyysin ulkopuolelle.

Taulukko 7 kuvaa aineistoni lasten käyttämien ilmaisujen määrää, esiintymistiheyttä aineistossani. Tämä ei kuitenkaan kerro kaikilta osin siitä, kuinka paljon lapset nimittivät kääpiöitä kyseisillä nimillä, vaan se kertoo siitä, kuinka paljon lapset käyttivät kyseisiä sanoja puheessaan. Esimerkiksi *oikeiksi kääpiöiksi* lapset eivät nimenneet kuin Disneyn version ja kaikki aineistoni lapsista (N=16) mainitsivat sen olevan oikea versio hahmosta. Joissakin yhteyksissä sanaa *oikeat kääpiöt* käytettiin siinä tarkoituksessa, että lapset vertasivat kuvia keskenään ja totesivat, etteivät ne näyttäneet oikeilta kääpiöiltä.

Taulukko 7. Lasten käyttämien kääpiöilmaisujen esiintymistiheys aineistossa (N=16).

Nimi	Frekvenssi
Tonttu	26
Kääpiö tai seitsemän kääpiötä	18
Oikeat kääpiöt	18
Narri tai hovinarri	18
Pelle, klovn	7
Rosvo	7
Peikko	5
Käpyukko	5
Rölli	4
Menninkäinen	2
Ystävä	2
Joulupukki	1

Taulukkoon 8 ryhmittelin lasten nimityksiä eri kuvittajien kääpiö-hahmoista. Eri kuvittajien kääpiö-hahmot edustivat erilaisia kääpiöhahmoja ulkonaisesti. Koivun hahmot olivat *pieniä ystävällisiä kääpiöitä* ja Svendin *peikkomaisia kääpiöitä*. Lapset kuvailivat Koškinin hahmoja kolmella tavalla: roistomaiset kääpiöt, pellemäiset kääpiöt ja tonttumaiset kääpiöt. Basicin ja Sumberacin hahmot olivat *tonttumaisia kääpiöitä* ja Disneyn *oikeat seitsemän kääpiötä*. Lapset nimittivät eniten hahmoja tontuiksi. Koivun, Koškinin sekä Basic ja Sumberacin kuvitusten hahmot muistuttivat lasten mielestä eniten tonttuja, koska niillä oli punainen asu ja lakki, parta ja lyhdyt. Svendin kuvan (kuva 19) ja Koškinin kuvan (kuva 20) kohdalla kukaan aineistoni lapsista ei mieltänyt kuvan kääpiö-hahmoja Lumikki-sadun kääpiöiksi ainakaan sanallisesti. Näyttäisi siltä, että lapset kertoivat siitä, mitä kuvassa näkivät, eivät siitä, mitä kuvassa olisi pitänyt olla. Taulukko 8 kertoo myös, miten samojen kuvien kohdalla nimitettiin Lumikkia. Lumikista puhuttiin yleensä nimellä Lumikki, mutta Koškinin kuvan kohdalla kukaan ei nimittänyt hahmoa Lumikiksi.

Taulukko 8. Aineistoni lasten käyttämiä ilmaisia kääpiöhahmoista kuvittajien mukaan ja kääpiötyypit.

Rudolf Koivu	Otto S. Svend	Aleksandr Koškin	Zdenco Basic ja Manuel Sumberac	Disney
Tonttu	Käpyukko	1.Rosvo, roisto	Seitsemän kääpiötä	Seitsemän kääpiötä
Pienet ystävät	Rölli	2.Klovni	Tonttukanoja	Oikeat kääpiöt
Menninkäisiä	Peikko	Hovinarri	Tonttuja	
Kääpiöt	Menninkäinen	Pelle		
		3.Tonttu		
		Joulupukki		
Pienet ystävälliset kääpiöt	Peikkomainen kääpiö	1.Roistomainen kääpiö 2.Pellemäinen kääpiö 3.Tonttumainen kääpiö	Tonttumaiset kääpiöt	Seitsemän kääpiötä (oikea versio)
Lumikin nimeäminen				
Lumikki	tyttö	nainen	Lumikki	Lumikki
	Lumikki	tyttö		
		prinsessa		

Vaikka Svendin hahmot olivat ulkonaiselta olemukseltaan eri näköisiä ja jotkut lapsista nimittivät tyttöä Lumikiksi, kukaan lapsista ei yhdistänyt niitä kääpiöiksi, vaan ne olivat enemmänkin peikkoja, menninkäisiä, röllejä tai käpyukkoja, joita he muistuttivat lasten mukaan eniten. Sekä kääpiöiden että Lumikin kohdalla lasten puheessa ei korostunut yhtä voimakkaasti *oikeiden hahmojen* löytäminen. Tähän saattoi vaikuttaa se, että kuvitukset olivat tyyliltään erilaisia keskenään ja lisäksi osa niistä poikkesi oleellisesti *oikeista* seitsemästä kääpiöstä. Lapsilla meni kääpiö-keskusteluissa eniten aikaa sen pohtimiseen, keitä hahmot ylipäänsä olivat.

Niin sanotusti oikeiksi kääpiöiksi lapset mielsivät Disney-version kääpiöt, mutta myös Basicin ja Sumberacin hahmoissa oli oikeiden kääpiöiden piirteitä (kuva 21). Tämä johtui erityisesti siitä, että hahmot olivat keskenään eri näköisiä ja lapset pitivät hahmojen nimeämisestä niiden oikeilla nimillä Jöröksi, Vilkkaaksi, Viisaaksi jne. Lapset pohtivat myös kääpiöiden nimiä englanninkielisten nimien yhteydessä, sillä Basicin ja Sumberacin erään luukun takana oli kääpiöiden englanninkieliset nimet. Jokainen pari lukuun ottamatta yhtä poikaparia kävivät omaehtoisesti jollakin tavalla keskustelua kääpiöiden nimistä.

T2: Ainaki toi oli mun mielest viisas, ku sillä on lasit ja toi oli nuhanenä, vilkas, ujo. Emmä muista sen ärtyneen nimee.

T1: Jörö on tää. Viisas tosa. Helppo löytää. Tossa on lumikki. Toi on se paha noita. Ei se ookaan noita, se on kuningatar joka halusi tulla kauniimmaksi.

Tutkija: Mikäs siel on semmone?

T2: Tol ei oo hiuksii.

T2 Mut miks sillä yhel ei oo yhtään hiuksii?

T1. Eiks se ollu vilkas.

Lapset innostuivat Disneyn kääpiöhahmoista (kuva 22), koska ne olivat heille tuttuja ja lasten mielestä muistuttivat eniten oikeita kääpiöitä näyttämistäni kuvista. Niiden nimeäminen oli helppoa keskinäisen erilaisuutensa vuoksi ja siksi, että niiden ulkonainen olemus muistutti jollain tavalla nimeä. Viisas oli Disneyn sekä Basicin ja Sumberacin kuvissa se, jolla oli silmälasit, Jörö tunnistettiin ärtyneestä ilmeestä ja Vilkaalla ei ollut hiuksia. Kukaan pareista ei muistanut kaikkien kääpiöiden nimiä, mutta ne tulivat kuitenkin esille eri parien keskusteluissa.

Kuva 18. (vasemmalla ylhäällä) Lumikki ja seitsemän kääpiötä Koivun kuvitus (Grimmin kauneimmat sadut 1999).

Kuva 19. (oikealla ylhäällä) Lumikki ja seitsemän kääpiötä Svendin kuvitus (Lumikki Grimmin satu (1975).

Kuva 20. Lumikki ja seitsemän kääpiötä Koskinin kuvitus (Grimm 1991).

3.6.3 Koskinin sekä Basicin ja Sumberacin kaapiohahmoista

Eniten lapset nostivat kääpiö- keskusteluissa esille Koškinin hahmot. Muista kääpiö- hahmoista keskusteltiin lähes saman verran. Joidenkin lasten mielestä Koškinin hahmot olivat melko ristiriitaisia. Toisaalta ne olivat ilkeän näköisiä (kuva 20), mutta toisaalta ne

olivat tonttuja, jotka eivät voineet olla kovin ilkeitä. Hahmoilla oli hakkuut mukana, mutta tonttujen varustukseen ei yleensä kuuluneet hakkuut. Eräs pojista (p1) totesi niiden olevan rosvoja, koska ne olivat ilkeän näköisiä ja niillä saattoi olla jopa pahoja aikeita, mutta kaverin mukaan rosvoilla kuuluisi olla pyssyt, eikä hakkuita.

P1: *Noi on rosvoja.*

P2: *Ei rosvoilla oo hakkuita. Niil on pyssyt.*

P1: *Ilkeen näkösi. Noi menee varmasti tuhoomaan talot.*

Aineistoni lasten puheesta Koškinin kääpiö-hahmojen äärellä käy selkeästi ilmi se, että lapset eivät oikein tieneet, keitä hahmot olivat ja ilmeisesti siksi niitä myös nimitettiin monilla nimillä (ks. taulukko 8) ja varsin yleisesti aineistoni lapset sanoivat, etteivät tietäneet, keitä hahmot olivat. Hahmot tulivat myös voimakkaan värityksensä ja sommittelunsa puolesta hyvin esille muusta taustastaan.

T5: *En tiedä. En tiedä. Hei, nekin on jotain ihmeen tonttuja. nekin on niitä. niillä on tommoset nilkan kohdalla, kengät.*

P1: *Aika punasii, ei oo tonttuja, kun on noin ilkeitä.*

T1: *O-oo. En tiedä, en tiedä, klovneja?.*

P4: *Noilla on vaaleemmat parrat ja pidemmät (Koivun kuva 18). Noilla on tommoset lyhdyt ja noilla tommoset. Noi on tonttuja. Tai sit sit jotain pellejä.*

T6: *Noilla on mustat parrat ja sit tommonen hattu. Tonttuja.*

P2: *Ei niil kyllä samanlaiset hatut kuulu olla ku tontuilla.*

Basicin ja Sumberacin kuvitus oli lapsista varsin kiinnostava ja kirja poikkesi hyvin paljon muista näyttämistäni kirjoista siinä, että se sisälsi luokkuja ja liikkuvia osia. Aineistoni lasten huomio suuntautuikin lähes yksinomaan kaikkeen muuhun kuin itse hahmoihin, vaikka jokainen pari selasi kirjan kannesta kanteen. Väritykseltään ja olemukseltaan hahmot maastoutuivat hyvin muuhun kuvitukseen. Lasten puhe Basicin ja Sumberacin kirjan äärellä oli lähinnä esineiden ja eläinten nimeämistä. Lapset näyttivät olevan varsin kiinnostuneita siitä, että saivat availta luokkuja ja kuvia pystyi liikuttamaan. Lapset kuvailivat ko. kirjaa jännittäväksi ja tosi kivaksi. Lasten into oli näkyvää ja kuuluvaa. Lapset muun muassa korottivat ääntänsä kertoessaan kuvista, rapistelivat luokkuja ja katselivat suurennuslaseilla innokkaasti käyttäen jopa kahta päällekkäin. Esille tuli myös Disneyn sekä Basicin ja Sumberacin kuvien erilaisuus.

Kuva 21. Lumikki ja seitsemän kääpiötä. Basicin ja Sumberacin kuvitus (Gurney 2012).

Kuva 22. Lumikki ja seitsemän kääpiötä Disneyn versio (1994).

3.6.4 Kääpiöiden tunnusomaiset piirteet lasten kertomana

Yksi aineistoni tytöistä kuvasi kääpiöitä seuraavaasti:

T8: *Tuol on kääpiöitä ... Kun niil on hakkuut ja lyhdyt ja sit ne on pienii ja noi tonttumaiset lakit* (kuva 18).

Aineistoni lasten mukaan *oikeiden kääpiöiden* tunnusmerkit olivat seuraavat: hahmot olivat keskenään erilaisia ja ne pystyi nimeämään ulkonaisen erilaisuuden vuoksi,

hahmoilla oli tonttumaiset myssyt ja ne olivat kooltaan pieniä mieshahmoja, joilla oli parta. Lasten mukaan kääpiöiden kuului olla keskenään erilaisia vaatetukseltaan, koska niitä ei muuten pystynyt erottamaan toisistaan ja sanomaan kuka on kukin, olihan kääpiöillä kuitenkin jokaisella oma persoonallinen nimensä. Jotkut lapsista mainitsi myös, että kääpiöillä oli lyhyt ja hakkuut, koska ne kävivät töissä timanttikaivoksella. Hahmojen lukumäärä ei välttämättä ollut yhteydessä niiden tunnistamiseen. Suurin osa aineistoni lapsista lasi hahmojen määrän ja sai vastaukseksi seitsemän ja vaikka kuvassa olisi heidän mielestään ollut Lumikki, eivät he välttämättä nimittäneet hahmoja seitsemäksi kääpiöksi. Lapset kertoivat ilmeisesti kuvan pohjalta, eivät sen perusteella, mitä kuvassa olisi kuulunut olla.

Aineistoni lasten käsitys kääpiöistä muodostui pitkälti Disney-yhtiön versiosta, koska ne olivat eniten esillä olleet hahmot nykypäivänä ja vaikuttivat siten lasten mielikuviin seitsemästä kääpiöistä. Eräs pojista kuvaa Disneyn kääpiöhahmoa seuraavasti:

P7: Se on oikee lumikki ja seitsemän kääpiötä! Ja tuolla on se jolla ei ollu hiuksia, koska se on oikee ja koska mä oon nähny sen.

Disney-versioiden äärellä lapset innostuivat siitä, että he näkivät *oikeat* hahmot kääpiöistä, jotka vaikuttivat heille varsin tutuilta ja ne oli helppo nimetä myös niiden oikeilla nimillä. Enemmän lapset innostuivat keskustelemaan vähemmän nähdystä ja erilaisista kuvista.

3.7 Lasten näkemys siitä, miksi sama hahmo voi olla eri näköinen - *Miten se voi olla tän näköne?*

Valitsin lapsille näytettäväksi kuviksi tietoisesti erityyppisiä kuvia samasta hahmosta, koska tutkimusintressinä oli selvittää, mitä lapset kertovat samasta hahmosta tehdyistä eri versioista. Vaikka kaikki kuvat eivät lapsia miellyttäneet ja kuvien joukossa oli myös heidän suosikkejaan ja *oikeita* versioita hahmoista ja osa hahmoista oli vaikeasti tunnistettavissa, suhtautuivat lapset melko ymmärtäväisesti siihen, että samoista hahmoista oli erilaisia kuvia. Eräs pojista (p1) pohti Childin Peppi-hahmon yhteydessä kysymystä *Miten se voi olla tän näköne?*

Pyysin kaikkia aineistoni lapsia kertomaan keskustelun lopuksi, miten heidän mielestään oli mahdollista, että oli paljon erilaisia versioita samasta hahmosta.

Kysymykseni oli suora, mutta mielestäni oikeutettu keskustelun loppuun, koska lapsia mietitytti samojen hahmojen erilaiset kuvitukset. Yksi tytöistä (t8) totesi: *onpas paljo eri kuvii. Täs on kääpiöitä, kääpiöitä, kääpiöitä, kääpiöitä, mut ne o erilaisii*. Kerroin lapsille keskustelun päätteeksi, että kaikki näyttämäni kuvat olivat erilaisia versioita kyseisistä hahmoista ja etenimme tarkastelussa vanhimmasta uusimpiin versioihin. Kerroin myös lapsille *Muumit ja suuri tuhotulva* –kirjan kuvituksen olleen varhaisimpia muumikuvituksia. Kukaan aineistoni lapsista ei tiennyt, keitä Tove Jansson ja Astrid Lidgren olivat, jotka olivat tunnetuimpia lastenkirjallisuuden nimiä valitsemieni kirjojen joukossa.

Joidenkin lasten mielestä *ei oo oikeeta tapaa piirtää muumeja* (t8). Yhden tytön (t6) mukaan kuvituksessa tarvitaan monia ihmisiä, jotta kaikki kuvat ehdittään tehdä *muuten kestäis ikuisuus jos sama työntekijä tekis kaikki kuvat ja kaikki muutki kirjat*. Poikien vastauksissa tuli esille kuvittajien taidon tai tiedon puute tehdä samanlaisia versioita hahmoista:

P7: *Kuvittajat ei oo osannu piirtää oikeita, eikä oo tiennyt mallia ja siks tullut erilaisia.*

P5: *Minä tiedän. Toinen kuvittaja on tehnyt toisenlaisen hahmon ja toinen on tehnyt toisenlaisen hahmon. Toinen ei ole kertonut eikä antanut mallia niin sitten niistä on tullut erilaisia.*

P3: *Ei oo osannu piirtää samanlaisii.*

Kaksi poikaa epäili erilaisten kuvien johtuvan siitä, että osa oli *ikivanhoja satuja* (lähinnä *Muumit ja suuri Tuhotulva* ja *Kuinkas sitten kävikään?* ja siihen aikaan *piirrettiin eri tavalla* (p1 ja p2). Vaikka erilaiset kuvat olivat eräänlaisia ihmetyksiä lapsille, ne tarjosivat lapsille myös kuvallisen elämyksen, josta he näyttivät pitävän. Lapset halusivat kuitenkin tuoda esille sen, että hahmoista on olemassa *oikea versio*.

Aineistoni lasten mukaan saman hahmon erilaisiin versioihin on olemassa kolme eri syytä. Ne johtuvat joko siitä, tiedon puutteesta (ei tiedä, miltä kyseinen hahmo näyttää), taidon puutteesta (ei osaa piirtää) tai kuvittajan omasta tyylistä (jokainen piirtää oman näköisensä hahmon).

3.8 Yhteenveto lasten käsityksistä kuvahahmoista eri kuvittajien versioina

Tutkimukseeni osallistuneet lapset kertoivat varsinaisesti seuraavista kuvahahmoista: Peppi Pitkätossu, Lumikki, seitsemän kääpiötä, Muumipeikko, Muumimamma, Niiskuneiti ja Muumipeikko. Näistä hahmoista lapset kertoivat eri kuvittajien tekemien versioiden pohjalta. Peppiä lapset tarkastelivat Ingrid Nymanin ja Lauren Childin versioiden pohjalta ja Lumikkia ja seitsemää kääpiötä Rudolf Koivun, Otto Svendin, Disney-yhtiö, Basic ja Sumberacin sekä Aleksandr Koškinin kuvien pohjalta. Muumien tarkastelu pohjautui Lars ja Tove Janssonin sekä uudempaan *Muumilaakson tarinoita* versioon, josta ei käy selkeästi esille kuvittajaa. Lapsilla oli tarkasteltavana varsin moninainen joukko kuvia ja hahmoja.

Lasten kertoman perusteella pyrin aineistostani löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia myös koko aineisto huomioiden. Vaikka keskustelun kohteena oli erilaisia hahmoja, mielestäni niistä voi esittää myös yhteenvedonomaisten näkemyksen kyseisestä kokonaisuudesta, mitä lapset kertoivat kuvahahmoista. Lasten puheessa esiintyi toistuvasti jokaisen hahmon kohdalla sana ”oikea hahmo” ja pyrkimys löytää sellainen versio, joka vastaa tämän päivän hahmoa tai lasten käsitystä ”oikeasta” hahmosta. Seuraavassa esimerkkisitaatteja aineistosta muumin Lumikin ja Pepin kohdalla:

P2: *Tää on oikee muumi.*

t6: *Toi on oikee*

t5. *Nää on ihan oikeita*

T1: *Oikea lumikki. Siinä on oikeat piirteet.*

T7: *Kääpiöt, Lumikki. Noi on oikeet.*

T5: *Ihan erilainen Peppi.*

P4: *Toi on oikee.*

Näyttämäni kuvahahmot eri kuvittajien versioina hahmottuivat aineistossani kolmeksi ryhmäksi: 1. oikeat hahmot, 2. jotain oikeaa, jotain outoa - hahmot ja 3. vieraat hahmot (taulukko 9). Oikeiden hahmojen joukkoon kuului lähinnä nykypäivän versioita poikkeuksena kuitenkin Childin Peppi-versio, joka kuului aineistoni perusteella mieluummin kahteen muuhun ryhmään. Osa lapsista ei nimittäin mieltänyt sitä Pepiksi lainkaan ja joidenkin lasten mielestä siinä oli Pepille tunnusomaisia piirteitä, kuten letit ja mekko, mutta kuitenkin siinä oli myös vieraita piirteitä, mm. liian hienot vaatteet. Toiseen ryhmään kuuluikin sellaisia hahmoja, jotka olivat toisaalta ihan oikean näköisiä, mutta

siten niissä oli jokin yllättävä piirre, joka teki siitä kyseenalaisen esimerkiksi *Kuinkas sitten kävikään?* -kirjassa Muumimamma oli kooltaan liian iso lasten mielestä ja muumisarjakuvassa kuono oli liian kulmikas (Lars Janssonin versio). Koivun Lumikki ja kääpiö - kuvitus oli useimpien aineistoni lasten mielestä muuten ihan ”oikea”, mutta hahmot olivat liian samannäköisiä. Kolmanteen ryhmään, vieraisiin hahmoihin, puolestaan kuului sellaisia hahmoja, joita suurin osa tai ei kukaan lapsista tunnistanut ko. hahmoiksi. Näiden hahmojen kohdalla kuvitus poikkesi suuresti nykypäivän kuvituksesta.

Taulukko 9. Yhteenveto lasten käsityksistä näytetyistä kuvahahmoista eri kuvittajien versioina.

Oikeat hahmot	Jotain oikeaa, jotain outoa -hahmot	Vieraat hahmot
Muumilaakson tarinoita-hahmot	Koivun kääpiöhahmot	Svendin kääpiöt
Disneyn-yhtiön versio	Tove Janssonin <i>Kuinkas sitten kävikään?</i>	Koškinin kääpiöt
Nymanin Peppi-versiot	Lars Janssonin muumisarjakuva	Tove Janssonin <i>Muumipeikko ja suuri tuhotulva</i>
Basicin ja Sumberacin Lumikki ja kääpiö-hahmot	Childin Peppi	Childin Peppi

Kuvaamani näkemys siitä, miten tutkimukseeni osallistuneet lapset hahmottivat näyttämäni kuvahahmot eri kuvittajien versioina, muodostui aineiston analyysin jälkeen tarkastellessani aineistoani kokonaisuutena lasten sitaattien kautta.

4. Pohdinta – lasten moniulotteinen kuvahahmomaailma

Edellisessä luvussa analysoin sitä, mitä lapset kertoivat käsityksistään Lumikista, seitsemästä kääpiöstä, muumista ja Peppi Pitkätossusta samasta hahmosta tehtyjen erilaisten versioiden äärellä. Tässä luvussa pohdin analyysiluvussa esille nousseita asioita

suhteessa lähtöoletuksiini, tavoitteisiin, aiempiin tutkimuksiin ja teoreettiseen kirjallisuuteen.

4.1 Keskeisimmät löydökset ja hahmojen kuvaus

Tarkasteluni pohjautuu kysymykseen, mitä lapset kertoivat lastenkirjojen kuvahahmoista ja kuvahahmojen erilaisista versioista. Aineistoni perusteella näyttää yleisesti ottaen siltä, että lapsilla on monimuotoinen kuvahahmomaailma, johon mahtuu erityyppisiä hahmoja myös samasta hahmosta. Lasten keskusteluissa korostui kuitenkin oikeiden versioiden löytäminen ja hahmojen tarkastelu oikeaan versioon peilaten, joka lapsilla oli muodostunut aiemmin kyseisestä hahmosta. Tämä oli hyvin samantyyppinen kaikilla tutkimukseeni osallistuneilla lapsilla. Toiseksi lapset mielellään nimesivät suosikkiahmojaan, joita saattoi olla montakin, kun taas oikeita hahmoja oli vain yksi. Lapset keskustelivat mielellään myös eläinhahmoista, erityisesti Pepin apina viehätti lapsia ja lapset kiinnittivät huomiota Basicin ja Sumberacin kuvituksessa olleisiin eläinhahmoihin. Lapset kertoivat enimmäkseen kuvahahmojen ulkonaisesta olemuksesta kuten ulkonäöstä ja vaatetuksesta. Luonteenpiirteistä ei juuri puhuttu lukuun ottamatta muutamaa piirrettä Peppi Pitkätossun kohdalla. Aineistoni lapset kertoivat enemmänkin siitä, mitä kuvassa näkivät kuin itse tarinasta. Tarinan juonta ei juuri käsitelty lasten keskusteluissa, enkä myöskään lukenut tai nostanut esille itse tarinaa, ja siksi puhe keskittyi vain kuvahahmoon tai kuvitukseen niin kuin alkuperäinen tarkoitus olikin. Kuvitukset seitsemästä kääpiöstä veivät lasten huomion Lumikin ja kääpiöiden kohdalla. Lumikki jäi lasten keskusteluissa vähemmälle huomiolle kuin seitsemän kääpiötä.

Lapset nostivat keskusteluissa esille toisaalta yksittäisiä asioita (substantiiveja) kuvista riippuen, mutta toisten kuvien yhteydessä osa lapsista kertoi tarinan tai toi esille kuvaan liittyviä ajatuksiaan monella tavalla. Kuva näytti määrittelevän paljon sitä, millaista lasten kerronta oli. Uudet, erilaiset ja yllättävät kuvat innostivat puhumaan samoin kuin selkeät tapahtumakuvat. Paljon yksityiskohtia sisältäviin kuviin liittyi paljon luettelonomaista asioiden esille nostamista. Tästä johtuen toin analyysissä esille lasten nostamia yksittäisiä asioita taulukoiden muodossa. Toisaalta ne toimivat itselleni apuna hahmottaakseni sitä, mistä lapset juuri kyseisten kuvien kohdalla puhuivat.

Toisaalta lasten tapaan kertoa kuuluu myös ilmeet, eleet ja leikillinen toiminta eli se ei rajoitu pelkästään puheen tasolle tai yksittäisten asioiden luettelemiseen.

Aineistoni mukaan näytti siltä, että lapset olivat varsin kiinnostuneita myös erilaisista kuvahahmoista ja olivat havainnoissaan toisinaan hyvinkin tarkkoja ja vertailivat ahkerasti kuvia keskenään. Janssonin varhaistuotannon hahmot olivat aineistoni lapsille vieraita, mutta kiinnostavia. Siksi myös niitä voisi tuoda lapsille enemmän esille esimerkiksi kuvakirjojen lukuhetken yhteydessä. Childin Peppiä lapset ihmettelivät, eivätkä läheskään kaikki lapset pitäneet sitä Peppinä, mutta se herätti erilaisia ajatuksia. Eikö kuvituksen tehtävänä ole myös herättää ajatuksia, eikä tarjota vain yhtä ainoaa ja oikeaa versiota hahmosta? Aineistoni lasten monimuotoista kuvahahmomaailmaa kuvaa hyvin se, että aineistostani oli löydettävissä neljä eri tyyppistä muumia: vanhanaikainen muumi, erilainen muumi, värillinen muumi, oikea muumi. Myös kuvituksen erilaisuudesta johtuen kääpiöt- hahmot oli jaettavissa neljään tyyppiin kuvittajien käsialan mukaan: pienet ystävälliset kääpiöt (Koivu), peikkomaiset kääpiöt (Svend), roistomaiset kääpiöt, pellemäiset kääpiöt, tonttumaiset kääpiöt (Koškin), tonttumaiset seitsemän kääpiötä (Basic ja Sumberac) ja seitsemän kääpiötä (oikea versio, Disney). Peppi-hahmo oli tavallaan jaettavissa kahteen erilaiseen tyyppiin: perinteiseen (Nyman) ja moderniin (Child). Nämä jaottelut kuvaavat hyvin sitä moninaisuutta, jolla samaa hahmoa on kuvattu kuvakirjoissa.

Näyttämäni kaikki kuvahahmot näyttäytyivät kokonaisuudessaan lapsille kolmenlaisina. Ensinnäkin oli olemassa ns. oikeita hahmoja, jotka vastasivat tämän päivän kuvaa kyseisestä hahmosta. Nämä hahmot olivat niitä hahmoja, jotka esiintyivät lastenohjelmissa ja dvd- elokuvissa kuten muumit tarinasta Muumipeikko ja hattivatit, Disneyn Lumikki ja kääpiö –hahmot sekä Nymanin Peppi sekä Basicin ja Sumberacin Lumikki ja kääpiö-hahmot. Toiseksi oli vieraampia hahmoja: Svendin ja Koškinin kääpiöt, Janssonin *Muumipeikko ja suuri tuhotulva* –kirjassa oleva muumi ja Childin Peppi. Kolmas kategoria muodostui näiden ryhmän välimaastoon ja siihen kuului Koivun kääpiöhahmot ja muumit kirjasta *Kuinkas sitten kävikään?* samoin kuin muumisarjakuvan Lars Janssonin hahmo.

Kuvahahmojen valinnan kohdalla pohdin lasten suhtautumista eri sukupuolta oleviin hahmoihin ja siihen, pitäisikö minun ottaa mukaan sekä feminiinisiä hahmoja vai ei. Aineistoni tytöt ja pojat eivät kuitenkaan tehneet suurta numeroa hahmon sukupuolesta. Hahmon sukupuoli tuli oikeastaan esille Lumikista puhumisessa tyttönä, naisena tai

prinsessana ja kääpiö- hahmot miellettiin mieshahmoiksi (esim. käpyukko). Pepin kohdalla sukupuoli tuli esille siinä, kun lapset sanoivat Pepin olevan villi ja vahva *tyttö*. Lastenkirjat välittävät aina kulttuurisia käsityksiä sukupuolten keskinäisistä ominaisuuksista ja ne perustuvat pitkälti siihen, millainen käsitys aikuisilla on sukupuolesta, koska aikuiset kirjoittavat, kuvittavat ja arvostelevat lastenkirjoja, koska tarkoitus on sosiaalista lapset omaan kulttuuriinsa.

Peppi-hahmo välittää tiettyä kuvaa sukupuolisuudesta kuten kaikki muutkin jompaakumpaa sukupuolta olevat hahmot. Lastenkirjallisuudessa on kuitenkin paljon myös sukupuoleltaan neutraaleja hahmoja. Pepillä oli oma tyyliensä, eikä hänen olemuksessaan korostunut erityisellä tavalla ulkonäkökeskeisyys, jota taas esiintyy tytöille suunnatuissa prinsessasaduissa. Childin Peppi-hahmo tarjoaakin vaihtoehtoisesti siistimmän ja ulkonäkökeskeisemmän kuvan Pepistä, joka vetosi aineistossani erityisesti kahteen tyttöön, jotka puhuivat enemmän hahmojen tai kuvien ulkonäöstä kuin muut lapset. Aineistostani oli myös havaittavissa, että tytöt puhuivat enemmän Childin Pepistä ja vaatteista kuin pojat.

Tutkimukseeni osallistui sekä tyttöjä ja poikia saman verran. En tehnyt varsinaista vertailua tyttöjen ja poikien kertomistavan välillä, mutta havaittavissa oli selkeästi, että tytöt kertoivat kuvista sanallisesti enemmän kuin pojat, joiden kertomisessa korostui enemmän toiminnallisuus. Tytöt myös keskittyivät kuvien tarkasteluun intensiivisemmin kuin pojat. Myös Riihelän (2012, 231) tutkimus lasten leikeistä (N=3500) osoittaa, että lapsilla on oma persoonallinen tapansa kertoa, vaikka lapsilla on yhteisiäkin piirteitä. Riihelän tutkimuksessa tuli esille, että tyttöjen ja poikien kertomisessa oli eroja muun muassa siinä, että tytöt käyttivät saduissa enemmän sanoja kuin pojat.

4.2 Kuvan ja sanan suhde aineistossani

Koska kysymys oli kuvakirjojen kuvista, jotka tietty kuvittaja oli luonut tekstin pohjalta tarkoituksenaan muun muassa elävöittää kirjoitettua sanaa, jouduin pohtimaan myös kuvan ja sanan välistä yhteyttä. Itse asiassa kuvan ja sanan suhde tulee esille jo *kuvakirjan* määrittelyssä ja kategorisoinnissa (ks. esim. Rhedin 1992; Nikolajeva 2000). Kuvakirjassa kuva ja sana ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa, josta Mikkonen (2005, 8) käyttää nimitystä *ikonoteksti* (ks. Tieteentermipankki). Voiko siis kuvaa ja sanaa irrottaa toisistaan

niiden luoman kokonaisuuden vuoksi? Tästä on erilaisia näkemyksiä. Esimerkiksi Happonen (2004, 35) mukaan kuvia ei tulisi tutkia ilman sanaa ja kuvan ja sanan välistä vuorovaikutusta. Mikkosen (2005, 39) mukaan kuvan ja sanan keskinäinen suhde ei kuitenkaan ole erottamaton, sillä niiden tehtävät ovat erilaiset. Sanan tehtävä on perinteisesti kertoa ja kuvan tehtävä on esittää (Nikolajeva & Scott 2001, 1). Kuvakirjassa yhdistyy kaksi erilaista taidemuotoa, kuva ja sana, jotka yhdessä kertovat tarinan. Jos kuva ja sana puhuvat eri kieltä, saattaa lukijalle muodostua ristiriitainen käsitys kokonaisuudesta. (Oittinen 2004, 44, 51.)

Näyttämäni kuvahahmoversiot ja kuvitukset liittyivät tarinaan. Vaikka kuvitusta voidaan pitää omana taidelajinaan, on sen lähtökohtana kirjoitettu sana. Kuvituskuvia voi tarkastella ilman sanaakin ja kuvat ovat tärkeitä erityisesti niille lapsille, jotka eivät vielä osaa lukea. Aineistoni lapsilla oli ennestään jonkinlainen käsitys muumista, Pepistä sekä Lumikista ja kääpiöistä, johon he peilasivat näyttämiäni kuvahahmoja. Mitä lapset olisivat kertoneet kuvahahmoista, jos eivät olisi niitä tunteneet, jää arvailun varaan. Mihin he olisivat mahdollisesti verranneet hahmoja ja millaisia asioita nostaneet esille? Kuvittaja tulkitsee tarinaa ja luo sen pohjalta kuvituksen. Disney-yhtiö tulkitsi aikoinaan Lumikki-satua omalla tavallaan samoin kuin Grimmin veljekset 1800-luvulla. Siten myös nämä tarinaversiot ovat vaikuttaneet hahmojen kuvitukseen. Disney-yhtiö otti esimerkiksi enemmän esille kääpiöiden roolia tarinassa (ks. Stone 2008). Kääpiöiden kuvaustavassa yksi keskeinen ero esimerkiksi Grimmin ja Disney-yhtiön kuvaustavan välillä on siinä, että Grimmin sadussa kääpiöt ovat persoonattomia ja nimettömiä, kun taas Disney-versiossa niillä on oma nimi ja persoona. Myös Koivu kuvasi kääpiöt keskenään samannäköisinä.

Aikakausi ja käytettävissä oleva tekniikka vaikuttavat kuvitukseen. Childin Peppi on moderni versio Lindgrenin tarinan pohjalta syntyneestä Peppi-hahmosta. Childin kuvittamassa kirjassa myös kirjoitettua tekstiä on ajanmukaistettu, jolloin myös sana ja kuva liittyvät paremmin yhteen. Childin Peppi-hahmo erosi kuitenkin aineistoni lasten Peppi-kuvasta vaatteiden ja ulkonäön osalta. Olisivatko lasten kommentit Childin Pepistä olleet erilaisia, jos lapset olisivat kuulleet tarinan, jota oli kielellisesti uudistettu? Olisiko silloin sanan ja kuvan yhteys tullut selkeämmin esille? Aineistoni lapset kertoivat vain kuvasta ja heillä oli vertailukohteena Nymanin Peppi-hahmo ja oma aiempi kokemuksensa Pepistä. Lasten käsitys Pepistä oli muovautunut aiempien Peppi-kuvitusten ja tarinoiden pohjalta sekä Pepistä kertovien lastenelokuvien kautta. Rhedin (1991, 168) käyttää

käsitettä *vieraannuttaminen* kuvaamaan sellaista tilannetta, jossa kuva ja sana kertovat eri tarinaa esimerkiksi siten, että kuvassa olevat asiat ovat vastakohtaisia tekstissä kuvatuille asioille tai kuvassa on jotain tekstin ulkopuolelta tulevaa, joka aiheuttaa lukijalle ristiriidan tunteen. Epäilemättä Childin Peppi tuotti lapsille ristiriitaisen tunteen ja epäilyn myös siitä, oliko kuvan hahmo lainkaan Peppi. Childin Peppi antoi lapsille erilaisen kuvan Pepistä.

Aineistossani tuli esille useammassa kohdassa kuvan ja sanan välinen yhteys, mutta ei niin paljon kuin olin alun perin ajatellut (ehkä oletukseni lapsista ja kuvan tarkastelusta tässä asiassa oli alkujaan liian mustavalkoinen), esimerkiksi kukaan lapsista ei muistanut kuvaan liittyvää tarinaa siitäkään huolimatta, että oli kuullut sen useamman kerran, eikä myöskään pyrkinyt muistelemaan sitä. Lapset uppoutuivat kuvamaailmaan ja ammensivat kertomisensa siitä. Tämä kertoo mahdollisuudesta käsitellä kuvakirjojen kuvia myös irrallaan tekstiyhteydestä. Osa lapsista kertoi omaa kuvaan liittyvään tarinaansa useimmiten sellaisten kuvien kohdalla, joissa oli selkeä tapahtuma. Ne kuitenkin viittasivat tietyiltä osin tarinaan, koska kuva oli luotu juuri tarinan pohjalta. Näytti kuitenkin siltä, että lapset tarkastelivat kuvia kuvina ja he kertoivat, mitä kuvassa näkivät, eivät siitä, mitä siinä olisi pitänyt olla. Tämä tuli esille erityisesti Lumikin ja kääpiöiden kohdalla, jossa osa lapsista ei kaikkien hahmojen kohdalla tunnistanut kääpiöitä, vaikka tunnistivat Lumikin samasta kuvasta.

Kuvakirjassa kuvalla on erityinen merkitys ja kuva on siinä keskeisessä asemassa, koska tarina kerrotaan ensisijaisesti kuvien kautta ja siten se erottaa kuvakirjan muusta kuvitetusta kirjallisuudesta (Shulevitz 1985, 16). Tosin vaikka kuvia olisi vähän, voivat ne silti olla vaikuttavia, ja sen vuoksi kuvitetun tekstin ja kuvakirjan välisen rajan vetäminen on hyvin vaikeaa (Lewis 2001, 68). Tutkimukseni ja kyseisen aineistoni kautta saamani kokemuksen perusteella kuvan ja sanan erottaminen toisistaan ei ollut ongelmallista aineistonkeruussa ja kuvia voi kyllä tarkastella omana kokonaisuutena jos senkin puolesta, että se avaa lapsille uuden tarkastelutavan kuvakirjaan. On kuitenkin todettava, että sana ja kuva täydentävät toisiaan ja pohdin analyysini kohdalla, tuonko esille lasten kerronnan yhtymäkohtia itse tarinaan. Tämä osoitti sen, että kuvitukset kertovat myös tarinaa omalla tavallaan eli kuvallisessa muodossa. Päätin kuitenkin pitäytyä tutkimukseni rajauksessa keskittyen vain itse kuvitukseen. Tämän vuoksi en myös hyödynnä kaikilta osin kirjallisuustieteen tutkimustuloksia kuvahahmoista tässä osiossa.

Lapset eivät kertoneet tarinaa tekstin kautta, vaan kuvien kautta ja erityisesti

Nymanin kuvitus toi esille Peppi-kirjan karnevalistisuuden. Kuvat kertoivat siitä, että Pepin käytös oli huonoa Nymanin kahvikutsukuvissa ja Peppi rikkoi sääntöjä, kuten osa aineistoni lapsista totesi. Sen sijaan Childin kuvissa Peppi käyttäytyi paljon hienommin ja paremmin: hän oli pukeutunut asiallisemmin ja istui rauhallisesti tätien keskellä. Näistä kahdesta kuvituksesta paistaa ikään kuin lapsille (Nyman) ja aikuisille (Child) suunnattu versio tai sellainen versio, jossa Peppi käyttäytyy ja pukeutuu vähän paremmin. Aineistoni lasten mukaan kuvissa oli ristiriitaa, sillä Peppi oli ulkonaisesti erilainen. Lapset pitivätkin enemmän Nymanin versiosta. Lapset kuitenkin näkivät Childin kuvat kauniina, mutta se ei riittänyt siihen, että ne olisivat olleet lasten suosikkeja. Peppi kirjoja on kuvattu karnevalistisina juuri siksi, että siinä törmää toisiinsa virallinen kulttuuri ja seremonioiden maailma (ks. Bahtin 2002, 195) ja juuri karnevalismi vetoaa lapsiyleisöön. Nymanin Peppi-kuvissa tätä tuodaan esille muun muassa Pepin herkuttelun, tätien pelästyttämisen, sotkemisen ja pöydillä hyppelyn kautta. Kuvissa Pepin käytös törmää virallisiin sääntöihin, aikuisen maailmaan, jota edustavat tädit. Childin kuvissa tätä puolta ei ole yhtä voimakkaasti tuotu esille.

Pohtiessani kuvan ja sanan välistä suhdetta pohdin myös hahmon suhdetta kuvan taustaan, muuhun kirjan kuvitukseen, hahmojen valinnan yhteydessä, mutta myös analyysivaiheessa. Erityisesti Nymanin kuvien kohdalla lasten huomio meni osin itse tapahtumaan. Kävin keskustelua itseni kanssa, valitsinko väärän kuvan ja miten suhtaudun lasten esille tuomiin asioihin kyseisten kuvien kohdalla, jotta pysyn itse hahmojen käsittelyssä. Hahmo on osa kokonaisuutta ja muuta kirjan kuvitusta, joka yhdessä muodostaa maailman, jossa hahmo elää eli kuvahahmomaailman, ja josta myös muu kuvitus kertoo. Jokainen kuvittaja kuvaa kyseistä maailmaa omalla tavallaan ja kirjan kuvituksen ja mielikuvituksen kautta on mahdollista päästä sinne ”sisälle”. *Satumaailman* voisi nähdä eräänlaisena yläkäsitteenä kuvahahmomaailmalle, joka on paljon laajempi sana ja sisältää myös tapahtumia ja ympäristöjä sadun maailmassa. Joka tapauksessa molemmat sanat viittaavat todellisuudelle vastakkaiseen maailmaan. Satumaailmalla viitataan myös tietyn kuvittajan luomaan maailmaan, puhutaan esimerkiksi John Bauerin satumaailmasta.

4.3 Lapsen ja aikuisen välinen suhde sekä kaksoisyleisö

Tutkimukseni tarkoituksena oli antaa lapsille puheenvuoro kuvahahmoista. Aikuiset tuottavat kuvahahmot ensisijaisesti lapsille, mutta on myös tärkeää, että kuvakirjat ja niiden kuvitukset ovat sellaisia, joita aikuiset haluavat tarjota lapsilleen, ja joiden parissa käytetään mielellään yhteistä aikaa. Kuvakirjojen kirjoittamisella ja kuvittamisella aikuiset osallistuvat lastenkulttuurin tuottamiseen lapsille. Se, kuinka hyvin aikuiset siinä onnistuvat ovat lapsen arvioitavissa, jos lapselle annetaan mahdollisuus oman äänen esille tuomiseen. Tässä tutkimuksessani esikouluikäiset lapset kertoivat (aikuisten) kuvittajien luomista hahmoista. Kirjallisuustieteen piirissä puhutaan *kaksoisyleisön* (dual audience) käsitteestä, joka liittyy keskusteluun siitä, kenelle lastenkirjat on varsinaisesti suunnattu. Lastenkirjat puhuttelevat usein sekä lapsia että aikuisia (Wall 1991, 2) eli lastenkirjat voidaan suunnata sekä aikuisille ja lapsille, eikä niitä siten tarvitse nähdä vain lasten kirjallisuutena. Tosin myös lapsilla tulisi olla sellaista kirjallisuutta, joka miellyttäisi juuri heitä, vaikka se ei miellyttäisi lainkaan aikuisia. Rönneberg (1989, 114) suhtautuu epäilevästi sellaiseen mediatuotteeseen, joka aidosti puhuttelee aikuista, että voisiko se oikeasti puhutella myös lasta. Hänen mukaansa esimerkiksi Lewis Carrollin kirja *Liisan seikkailut ihmemaassa* (1906) ovat oikeastaan lastenkulttuuria aikuiselle.

Lastenkirjat ja kuvakirjat ovat tavallaan aikuisten lapsille tuottamaa lastenkulttuuria. Oittinen (1991, 8) näkee lastenkulttuuriin kuuluvan karnevalismin vastakulttuurisena ilmiönä, joka kyseenalaistaa auktoriteetit ja esittää muita ratkaisuja. On kuitenkin huomioitava, että aikuiset joka tapauksessa vaikuttavat jollakin tavalla lastenkulttuuriin ja ovat sitä luomassa ja siksi sitä ei voi nähdä vain aikuisten kulttuurin vastakohtana. Usein aikuiset haluavat tarjota lapsille sellaisia kirjoja, jotka opettavat, kasvattavat ja ohjaavat lapsia aikuisten määrittämään oikeaan suuntaan. Tämän vuoksi on nähty tärkeänä myös vastustaa aikuistenkulttuurin vaikutuksia lapsiin (ks. Rönneberg 1990).

Tutkimukseni alussa nostin esille aikuisten ja lasten vastakkainasettelun lastenkirjallisuudessa, koska aikuiset suunnittelevat, kirjoittavat, kuvittavat, lukevat, myyvät, ostavat ja sensuroivat lastenkirjoja. Lapset puolestaan katsovat, kuuntelevat ja valitsevat kuvakirjoja. Lapset ovat tietysti mielessä toiminnan kohteena, jossa hyvää tarkoittavat aikuiset yrittävät luoda lapsille kasvattavia, kehitystä edistäviä, opettavia ja viihdyttäviä kirjoja. Mutta millaisia kirjoja lapset oikeasti haluaisivat? Tätä kysymystä on

pohtinut mm. TV-ohjelmien yhteydessä Rönnerberg (1990). Tämän vuoksi olisi tärkeää antaa lapsille mahdollisuus kertoa, arvioida ja arvostella kuvituksia. Jos lapsuus nähdään yhteiskunnallisena ja kulttuurisena konstruktiona perinteisten lapsitieteiden (esim. kehityspsykologia ja kasvatustiede) näkemysten sijaan, ovat lapset yhteiskunnan toimijoita (Lehtinen 2000, 4), jotka tulisi osallistaa toimintaan mukaan. Kun puhutaan lapsista ja lapsuudesta tulisi tiedonantajina olla lapset (ks. Alanen & Bardy 1991; Rönnerberg 1990). Nodelmanin (2008, 20) mukaan Peppi-kirjoissa tulee esille aikuis-lapsiasetelma, sillä se kertoo siitä, kuinka vaikeaa on olla lapsi aikuisten sanelemassa maailmassa.

Aineistoni mukaan lapsia eivät miellyttäneet kaikki kuvat samalla tavalla kuin toiset. Toisaalta lapset pitivät tutuista hahmoista, mutta toisaalta olivat hyvin kiinnostuneita myös erilaisista hahmoversioista. Tämän vuoksi olisi tärkeää rikastaa lasten kuvallista maailmaa erilaisilla kuvituksilla myös samasta hahmosta, koska kuvat kiinnostavat lapsia siitäkin huolimatta, että jokin versio olisi se ”oikea” versio tai suosikki. Selkeimmin ero perinteisen ja uuden hahmoversion välillä tuli esille Pepin Nymanin ja Childin kuvituksen kohdalla. Erityyppinen kuvitus antoi Pepistä erilaisen kuvan, joka lasten mielestä oli liian hieno Pepiksi ja jähmettynyt (vrt. Pepin vaate ja olemuksen iloisuus ja vauhdikkuus). Tarinat ja aiemmat kuvat puhuivat lasten mielissä aivan toista ja siksi kuva ei välttämättä ollutkaan kaikkien lasten tuntema oikea Peppi. Miksi Child oli halunnut poiketa perinteisemmästä Peppi-kuvituksesta? Oliko se aikuisen toivoma kuva Pepistä vai nykyajan versio Pepistä, sillä olihan Pepillä kuitenkin eripariset sukat, mekko ja letitkin? Mikään ei estä sitä, etteikö perinteisestä poikkeavaa kuvaa Pepistä voi uudistaa. Aineistoni perusteella voisi varovasti esittää, että lapset voisivat toisaalta kiinnostua myös Childin versiosta, jos näkisivät sitä useammin. Aineistoni osoittaa, että lasten monimuotoiseen kuvahahmomaailmaan mahtuu erilaisia hahmoja ja niiden erilaisia versioita ja samankin hahmon versioista voivat olla erilaisia. Kysymys ei välttämättä pitäisi niinkään tarkastella lasten ja aikuisten vastakkainasettelun kautta, vaan nimenomaan kuvahahmomaailman monimuotoisuuden kautta ja tavalla, jolla lapset hahmottavat sitä.

Yhtälailla kun puhutaan lapsille sopivasta kirjallisuudesta ja on listattu lapsille suositeltavia kirjoja, tulisi pohtia myös vakavasti lapsille suunnattua kuvitusta, onko se esimerkiksi lasta aliarvioivaa, kohtaavatko kuvat lapsen ja mitä lapset niistä oikeasti ajattelevat? Kuvitus on tietyllä tavalla jäänyt toissijaiseksi arvostelun kohteeksi, mutta kuitenkin se on tärkeä osa kuvakirjaa ja lapsille hyvin tärkeä osa katseluhetkeä. Nikolajeva (2005, xi-xvii) tuo esille lastenkirjallisuuden pedagogisen ja taiteellisen puolen.

Hänen mukaansa lastenkirjallisuuteen sisältyvä pedagoginen puoli on aikuisen nostalginen näkemys siitä, millainen lapsuuden pitäisi olla, ei siitä mitä se oikeasti on. Hän tuo esille myös lastenkirjallisuuden esteettistä puolta ja toteaa sen olevan pedagogisuuden vuoksi eri tavalla muotoutunutta kuin muun kirjallisuuden. Kuvituksen vuoksi se on erityinen taidemuoto ja erityiseksi sen tekee myös se, että siinä pitää huomioida tietyllä tavalla kohdeyleisö. Se ei siten ole täysin vapaata taidetta.

4.4 ”Oikeat” hahmot ja lasten suosikit

Lasten kerronnassa korostui ”oikean” hahmon etsiminen samaa hahmoa esittävien kuvien joukosta. Vaikutti siltä, että aineistoni lapsilla oli mielessään kuva, miltä Pepin, muumin sekä Lumikin ja seitsemän kääpiön kuului oikeasti näyttää. En kuitenkaan viittaa sanalla ”oikea” siihen, että hahmo olisi jollakin tavalla reaalihahmo. Kysymys on kuitenkin jokatapauksessa kuvahahmosta tai satuhahmosta. Ymmärsin aineistoni lasten viittaavan sanalla ”oikea” ennen kaikkea nykyajan mediassa eniten esiintyvään versioon hahmosta, joka sai lapsen pitämään tai ymmärtämään sen tietyllä tavalla ”oikeaksi” versioksi. Mielestäni voisi puhua myös nykyajan versiosta tai eniten nykyaikana esillä olevasta hahmosta. Kuva ”oikeasta” hahmosta oli rakentunut heille ilmeisesti lastenohjelmien ja toiseksi kuvakirjojen kautta, ainakin lapset toivat selvästi esille katsoneensa kyseisiä ohjelmia, omistavansa dvd-elokuvia ja kirjoja, joissa kyseiset hahmot esiintyivät. Lisäksi esikoulussa oli luettu Peppiä ja Lumikki-satua. Lapset vertasivat näyttämiäni hahmoja omaan käsitykseensä hahmoista ja näytti siltä, että kaikilla aineistoni lapsilla oli jokseenkin samanlainen kuva ”oikeasta” hahmoversiosta, mikä kertoo siitä, että vallitsee tai eniten esillä ollutta versiota pidetään ”oikeana” versiona.

Oikea versio oli juuri se, mitä lastenohjelmat tai elokuvat tuottivat. Suosikkiversioita saattoi aineistoni lapsilla olla useita, mutta ”oikeita” versioita oli vain yksi. Kuva hahmosta määrittyi siis näkemisen perusteella ja ilmeisesti sen mukaan kuinka paljon sitä oli nähty. Eri aikana tai aikakautena lapsilla olisi voinut olla eri tyyppinen kuva kyseisistä hahmoista. Lapsilla ei esimerkiksi ollut tiedossa sitä, että seitsemän kääpiötä olivat alun perin keskenään samannäköisiä hahmoja. Kääpiöiden keskinäinen yhdennäköisyys tiettyjen kuvien kohdalla johti siihen, että hahmoja ei tunnistettu tai jos tunnistettiin, johti se epäilyihin, koska niitä oli vaikea nimetä samannäköisyyden

perusteella. Lapset kuitenkin suhtautuivat ymmärtäväisesti siihen, että eri kuvittajalla oli erilainen kuvitustyyli, jonka vuoksi samoista hahmoista oli eri versioita tai joidenkin lasten mielestä kaikki kuvittajat eivät osanneet piirtää samanlaisia kuvia. Eli lasten mukaan hahmojen erilaisuus johtui kuvittajasta ja koska kuvittajat olivat erilaisia, olivat hahmotkin erilaisia.

Aineistostani oli huomattavissa se, että lasten kuvamielenkiintoa piti yllä yksityiskohdat ja värit, sillä lapset eivät olleet yhtä kiinnostuneita mustavalkokuvista kuin värillisistä kuvista ja nimenomaan sellaisista, joissa oli kirkkaita värejä. Osa aineistoni lapsista piti mustavalkokuvia vanhanaikaisina kuvina. Tosin kuva on kokonaisuus ja väri on vain yksi osatekijä siinä. Granö (1996, 61) esikouluikäisiä lapsia koskevan tutkimuksen mukaan kuvien värit ovat lapsille tärkeitä ja lapset pohtivat mielellään värien merkitystä. Lapset olivat myös kiinnostuneempia sellaisista kuvista, joissa oli enemmän yksityiskohtia ja kuvat olivat realistisempia. Tämä tuli selkeästi esille Peppi-kuvitusten kohdalla. Lapset pitivät enemmän yksityiskohtia esille tuovista kuvista, kuten Nymanin Peppi-kuvista kuin Childin yksinkertaisemmista kuvituksista. Kuvan realismuksen tärkeys tuli esille, kun lapset tarkastelivat Pepin kolikkopinoa. Jotkut lapsista ilmaisivat suoraan pitävänsä realistisesta kuvasta enemmän siksi, että ne olivat oikeamman näköisiä.

Aiemmissa tutkimuksissa (esim. Saarnivaara 1993; Granö 1996; Stewig 1994; Viitanen 1998; Arizpe & Styles 2003) on tullut esille lasten pitävän realistisista kuvista, kiinnostavan enemmän huomiota aiheeseen kuin tyyliin, olevan kiinnostuneempia esittävästä kuin ei-esittävästä kuvista. Tutkimukset, joissa on saatu selville lasten kuvamieltymyksiä, edustavat pitkälti kognitiivisen psykologian tutkimuksia tai reseptiotutkimusta, jotka asetelmaltaan poikkeavat omasta tutkimuksestani. Voidaan kuitenkin todeta, että tutkimuksessani oli havaittavissa tiettyjä viitteitä siihen lasten kiinnostuksessa realistisempaa kuvaustyyliä kohtaan, pitävän yksityiskohdista ja värikkäistä kuvista. Aineistoni lapset hakivat kuvista ikään kuin vastinetta realismuudelle, joka ilmeni kuvan arvottamisena realismuksen mukaan ja oikean hahmon löytämisenä erilaisten versioiden joukosta. Lapset pitivät Nymanin kuvista kertomansa mukaan juuri yksityiskohtien vuoksi, olivat kiinnostuneempia värikkäämmästä Peppi-kuvituksesta kuin vähemmän värejä sisältävästä Peppi-kuvasta. Toisaalta lapset kuitenkin kertoivat yllättävän paljon Muumit ja suuri tuhotulva-kirjan äärellä, jonka kuvitus oli mustavalkoinen, mutta muumisarjakuvan lapset ohittivat aika nopeasti, vaikka toisaalta he innostuivat sen

näkemisestä. Tosin Muumit ja suuri tuhotulva –kirjaa lapset pitivät vanhanaikaisena ja halusivat tarkastella vähän uudempaan kirjaa.

Thielen (2000, 186) mukaan ei ole mitenkään ihmeellistä, että lapset pitävät kirkkaista väreistä, naiivirealistisista kuvista ja hämmentyvät erilaisista kuvista, jos he eivät ole tottuneet näkemään toisenlaisia kuvia. Huovinen (2003, 21) kirjoittaa, että lasten kykyä ymmärtää usein aliarvioidaan ja kuvitellaan lasten pitävän selkeistä kuvioista, kirkkaista väreistä ja yksinkertaisista piirroksista. Huovisen mukaan lapsella on kykyä sisäistää valtava määrä yksityiskohtia ja siksi lapsi tarvitsee kuvallisia haasteita. Kuvittajia myös ohjeistetaan tuntemaan kohderyhmänsä kehitysvaihe (esim. Hatva 1997, 33). Ajattelutapa kaventaa helposti lapsille tarjottavien kuvien erityislaatuisuutta ja tuottaa samalla tavalla tuotettua kuvamateriaalia. Uusien kuvatekniikoiden myötä lapsille tarjottava kuvamateriaali on varsin runsasta ja siten tarjoutuu myös eri tavalla mahdollisuuksia tarkastella lasten kanssa kuvamateriaaleja. Vaikka Childin Peppi-hahmo ei ollutkaan aineistoni lasten mukaan ”oikea” Peppi, se oli kuitenkin lapsia kiinnostava hahmo ja tarjosi lapsille kiinnostavan keskusteluhetken. Kuvakirjat ovat osaltaan taidekasvattajia, jotka toimivat myös lapsen kuvallisen ilmaisun esikuvina (Laukka 1988, 160). Lapsi tulisi nähdä kuvakirjojenkin kohdalla omaa elämäänsä elävänä subjektina.

Tutkimuksissa on saatu selville asioita, millaisista kuvista lapset pitävät tai millaisia pitäisi olla lapsille suunnatut kuvat. Kriteerejä on asetettu pitkälti kehityspsykologisten tutkimustulosten perusteella. On ajateltu, että lapsille suunnattujen kuvien pitäisi olla esimerkiksi yksinkertaisia ja värillisiä, erityisesti kuitenkin pienille lapsille. Tulokset ovat aina sidoksissa tiettyyn näkökulmaan. Tutkimukseni perusteella lasten kuvahahmomaailma ei kuitenkaan ole erityisen rajattu ja lapset tarkastelevat mielellään erilaisia kuvia, vaikka pitävätkin toisista kuvista enemmän. Lapsille voisi suunnata erityyppisiä kuvituksia ja tuoda enemmän esille uusia versioita klassisista hahmoista ja kysyä lapsilta suoraan avoimen keskustelun muodossa, millaisista hahmoista he pitävät ja hyödyntää saatua tietoa kuvituksessa. Karlsson (2000, 53) kirjoittaa, että joko - tai -asetelman sijasta asiaa voisi tarkastella sekä - että näkökulman kautta, jolloin lapsen aikuisen näkökulmat tulisivat molemmat samanaikaisesti esille.

Aineistoni lapset nimittivät monin eri tavoin kääpiö- hahmoja ja erityisesti Tove Janssonin varhaisimman muumiteoksen hahmoja. Lapset kuvailivat monella tavalla eri kuvittajien kääpiö- hahmoja: rosvoja, tonttuja, menninkäisiä, röllejä, klovneja, narreja, peikkoja, käpyukkoja sellaisissa tapauksissa, joissa eivät tunnista neet hahmoja seitsemäksi

kääpiöksi. Samasta hahmosta oli siis luotu varsin monipuolinen joukko hahmoja, jotka lapset näkivät omalla yksilöllisellä tavallansa. Myös muumihahmoja lapset kuvailivat hyvin monipuolisesti varhaisemmissa muumiteoksissa: virtahepoja, pingviinejä, sikoja, hippoja, satumuumeja. Kyseisillä hahmoilla oli ulkonaisesti yhteneviä piirteitä muumeihin kuonon ja vartalon pyöreällä muodolla, mutta uusimpien hahmojen kohdalla muumien vertailua muihin hahmoihin ei enää ollut, vaan muumi oli muumi. Muumit siis muistuttavat kyseisiä hahmoja ulkonaisesti, mutta vaikuttaa siltä, että lapset mieltävät muumit omaksi lajikseen ja niitä on olemassa erilaisia tyyppejä, joihin kuitenkin varhaistuotannon muumitkin rinnastuvat. Muumia on kuvattu sen historian ajan eri tavalla ja muumi on ulkonaisesti muuttunut samalla tavoin kuin muutkin hahmot vuosikymmenten saatossa. Aineistoni lasten keskuudessa vallitsi yksimielisyys siitä, että Muumipeikko ja hattivatit-tarinan kuvassa esiintyvä muumi oli ”oikea” versio muumista, mutta lapset eivät olleet yksimielisiä siitä, oliko muumi valkoinen vai värillinen.

4.5 Kääpiöt ja eläimet lasten mielenkiinnon kohteena

Tutkijana ajattelin, että Lumikki kiinnostaa lapsia, koska se oli ollut esillä Disney-yhtymän prinsessojen joukossa ja erilaissa oheistuotteissa toisin kuin seitsemän kääpiötä. Pohdin jopa jättäväni kokonaan seitsemän kääpiötä tarkastelun ulkopuolelle, jotta tutkimukseeni ei tulisi mukaan liian paljon hahmoja. Otin kääpiöt kuitenkin mukaan tarkasteluun, koska myös Pepin ja muumien yhteydessä esiintyi muita hahmoja. Lapset kuitenkin keskustelivat huomattavasti enemmän kääpiöistä kuin Lumikista. Kuvituksellisesti kääpiöt tulivat enemmän esille kuvista kuin Lumikki ja olivat ehkä siksi aineistoni lasten mielestä kiinnostavampia. Oletin myös lasten pitävän eniten esillä olleista hahmoista ja keskustelua syntyvän vähemmän muista kuvahahmoversioista. Lapset kuitenkin keskustelivat varsin paljon erilaisista ja vähemmän esillä olleista kuvista kuten Janssonin *Muumit ja suuri tuhotulva* –kirjan kuvista ja Childin Peppi-hahmosta, mutta Disney-yhtymän Lumikista ja kääpiöistä lapset eivät puhuneet kovinkaan paljon. Pepin apina kiinnosti kovasti aineistoni lapsia, mutta siitä ei puhuttu kovinkaan paljon sanallisesti, vaan enemmän eleiden ja ilmeiden kautta. Lapset kertoivat Lumikista hyvin vähän verrattuna kääpiöihin. Taustalla saattoi vaikuttaa kuvitus ja sommittelu, jotka korostivat kääpiöitä Lumikin sijaan tai sitten kääpiöt olivat lapsista vain kiinnostavampia.

Lapsille oli tärkeää, että seitsemän kääpiötä pystyi nimeämään niiden oikeilla nimillä. Koska useimmissa näyttämöissä kääpiökuvissa kääpiöt olivat samanlaisia, eivät lapset myöskään nimittäneet niitä kääpiöiksi. Toisaalta kääpiöt olivat myös varsin erilaisia siitä, millaisina lapset olivat kääpiöt tottuneet näkemään eli Disney-yhtymän versiona. Toisaalta lapset mielsivät Basicn hahmot kääpiöiksi, vaikka ne eivät olleet Disney-yhtymän kaltaisia, mutta ne muistuttivat niitä ja olivat kaikki erilaisia eli nimettävissä. Basicn kirja oli lapsista muutenkin varsin mielenkiintoinen ja tehty nimenomaan lapsia ajatellen. Lapset pohtivat paljon kääpiöiden nimeämistä ja Basic ja Sumberac oli ne laittanut yhden luukun taakse, ja vaikka ne olivat englanninkielisiä, virittivät ne useimmissa lapsissa keskustelun nimistä.

Lapset olivat myös hyvin kiinnostuneita eläinhahmoista. Erityisesti tämä näkyi Pepin apina-ystävän huomioimisessa, joka innosti useimpia lapsia matkimaan apinan ääntä tai kertomaan siitä eleiden ja ilmeiden kautta. Lisäksi lapset luettelivat Basicin ja Sumberacin kuvituksissa esiintyviä eläimiä innolla. Lumikki-sadussa eläimillä on oma roolinsa, mutta kyseisessä kuvituksessa eläimiä oli erityisen paljon. Toisaalta myös Nymanin kahvikutsu-kuvassa oli vain yksi koira ja useimmat lapset huomasivat sen. Myös poikani kiinnitti huomiota gorillakuvaan, kun pohdin kuvavalintojeni suorittajaa.

Eläinhahmot antoivat lapsille toisinaan mahdollisuuden leikinomaiseen toimintaan matkimalla niiden ääniä. Toisaalta erilaiset kuvat ja hahmot aktivoivat myös mielikuvitusta. Aineistoni lapset luettelivat kuvassa näkemiään eläimiä eri äänenpainoilla, eivät siis kertoneet sanallisesti mitään erityisempää niistä lukuun ottamatta apinan vaatetusta. Eläimiä käytetään lastenkirjojen kuvituksissa yleisesti. Niiden oletetaan olevan länsimaisissa kulttuureissa lapsia kiinnostavia ja ne esiintyvä lapsuuden ympäristöissä monella tavalla (Bone 2013, 57). Tosin suhtautuminen eläimiin on kontekstisidonnaista (Tipper 2011, 147). Eläimet ovat merkityksellisiä lapsille ja lapset puhuvat mielellään myös muista eläimistä kuin vain lemmikeistään (ks. Ritala-Koskinen 2001, 174; Mason & Tipper 2008, 137-140; Tipper 2011, 157). Eläimet kuuluvat lasten maailmaan ja ovat keskeinen osa lapsuutta. Ne ovat mukana roolileikeissä ja mielikuvituksessa. (Melson 2001, 3-4, 14.)

5. Johtopäätökset

5.1 Tulosten tarkastelua ja tutkimuksen arviointia

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, mitä lapset kertovat käsityksistään Peppi Pitkätossusta, Muumeista ja Lumikista ja näiden hahmojen erilaisista versioista. Tutkimusaineistoni antoi vastauksen asetettuun tutkimustehtävään. Kuvien tarkastelussa aineistoni lasten huomio kiinnittyi enemmän seitsemään kääpiöön kuin itse Lumikkiin, jonka olin valinnut tarkasteluun. Siksi kuivahahmojen tarkasteluun liittyi myös kääpiöt. Kuva hahmosta muodostui yksittäisten lasten kertomista käsityksistä, missä kaveri oli mukana. Aineistoni lapset olivat Varsinais-Suomen eräästä esikouluryhmästä ja keräsin aineistoni keväällä 2012 esiopetusaikana. Aineiston keruu tapahtui lasten ehdoilla ja muistutti enemmän keskustelua kuin haastattelua. Lapset osallistuivat siihen itse valitsemansa parin kanssa. Aineiston analyysissä hyödynsin laadulliselle tutkimukselle ominaisia analyysitapoja, kvantifiointia, teemoittelua ja tyypittelyä.

Tutkimukseni edustaman laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettäviä (vrt, määrällinen tutkimus) koskemaan kaikkia lapsia tai esikouluikäisiä lapsia. Tutkimukseni on kuvaileva tutkimus, joka antaa syvällisempää tietoa ja näkökulmaa valitsemani lapsiryhmän käsityksistä tietyistä kuvahahmoista tietyssä ajassa ja paikassa. Aika, paikka ja toimintaympäristö vaikuttivat tuloksiin ja siten vastaavan tutkimuksen tekeminen aineistoni lapsille nyt, voisi antaa erityyppisen kuvan tutkittavasta aihealueesta samoin kuin eri alueen lapsilla tehty tutkimus. Tarkoitukseni oli kuvata tutkittavaa aihetta mahdollisimman tarkasti ja hyvän tutkimuksen periaatteita noudattaen siten kuin aineistoni lapset nostivat asioita esille. Tutkimukseeni olisi voinut valita monia muitakin kuvahahmoja kuin nyt tutkimuksessani olleet hahmot.

Tutkimusaineistoni oli sivumääräisesti ja sisällöllisesti melko laaja ja moninainen, joka toi haasteita analyysiin. Se antoi minulle tutkijana myös mahdollisuuksia valintojen suorittamiselle käsiteltävien asioiden suhteen, mutta toisaalta myös rajasi analyysimahdollisuuksia. Toisaalta aineiston laajuuteen vaikutti myös se, että tutkimukseeni osallistui 14 lasta. Kyseisellä analyysimenetelmällä sain mielestäni vastauksen asetettuun tutkimustehtävään, mutta aineistoni olisi antanut mahdollisuuksia

myös syvällisempien analyysien tekemiseen ja mahdollisuuden rajata käsiteltävää aihetta tiettyyn kokonaisuuteen. Valitsemastani lähtökohdasta olisi mahdollista lähteä syventämään ja rajaamaan tutkimusaihetta. Aineistoni runsauden vuoksi tutkimustani olisi voinut rajata myös vain yhteen kuvahahmoon ja sen tarkasteluun. Pidin kuitenkin tärkeänä aiheen laajempaa tarkastelua, koska aiheesta on varsin vähän tutkimustietoa ja siksi tutkimustani voisi toisaalta pitää kuvailevan tutkimuksen lisäksi myös tietyllä tavalla kartoittavana tutkimuksena. Jos kuitenkin nyt tekisin vastaavan tutkimuksen, syventyisin yhteen kuvahahmoon. Tiedostan tutkimuksen rajauksen välttämättömyyden ja siihen pyrin myös tutkimussuunnitelmavaiheessa. Mielestäni kuvahahmovalintani olivat kuitenkin onnistuneita, ja samantyyppisiä, joka toisaalta helpotti lasten kuvien tarkastelua.

Valitsin tutkimukseeni tietoisesti erityyppisiä kirjoja lasten katseltaviksi: uusia ja vanhoja kuvakirjoja, tyyliltään erilaisia ja eri kuvittajien teoksia. Tutkimustulokset ovat sidoksissa näyttämiini kuviin lapsille. Olisin voinut suunnata tutkimukseni koskemaan esimerkiksi tietyn kuvittajan teoksia tai tietyn ajanjakson kuvakirjoja, mutta mielestäni tutkimukseni tehtävää ajatellen oli juuri mielenkiintoista tietää, mitä lapset kertovat eri kuvittajien samasta hahmosta tehdyistä kuvista. Valinnan mahdollisuuksia oli monia myös kyseistä tehtävää ajatellen ja joku toinen tutkija olisi voinut valita perustellusti toiset kuvakirjat tutkimukseen. Ennalta oli hyvin vaikea tietää, miten lapset suhtautuisivat erilaisiin kuvakirjoihin ja toisaalta tarkoitus oli nostaa tarkasteluun erilaisia kuvakirjoja. Näin jälkepäin pohdin, olisiko minun pitänyt rajata lasten keskustelu Basicin ja Sumberacin kirjan kohdalla vain hahmoihin ja keskeyttää heidän leikillinen hetkensä kirjan parissa vai toteuttaa vapautta kertoa, mitä haluavat? Valitsin aineistonkeruussa tämän jälkimmäisen tavan, joka johti siihen, että lapset eivät kovin paljon kertoneet hahmoista. Ainakin se antoi minulle tutkijana mukavan kokemuksen siitä, kuin innostava kirja voi olla lapsille ja miten sen äärellä puuhastellaan parin kanssa.

Tutkimukseni antaa näkökulmaa siihen, miten lasten kanssa tulisi edetä mahdollista jatkotutkimusta varten. Yhtenä keskeisenä asiana painottaisin sitä, että kun lapset toimivat informanteina, on tärkeää toimia heidän ehdoillaan, eikä tutkijana pitäytyä liian tiukasti ennalta laaditussa tutkimussuunnitelmassa. Lasten kanssa keskustelu aineiston keruun jälkeen olisi antanut tietoa lasten kokemuksesta tutkimukseen osallistumisesta. Tätä seikkaa en tutkimukseni suunnittelussa huomioinut, vaan se tuli myöhemmin esille tutkimuskirjallisuutta lukiessani. Mieltäni jäi askarruttamaan kysymys, kokivatko lapset, että heidän äänensä tuli esille ja millaisena he kokivat keskustelun? Omasta mielestäni

tutkimukseeni osallistuminen tarjosi lapsille visuaalista maailmaa rikastavan kokemuksen, koska lapset saivat katsella erilaisia kuvituksia ja tuoda ajatuksiaan niistä esille.

Aineisto keruu keskustelunomaisella tavalla sopi tämän tyyppiseen tutkimukseen erityisesti siksi, että se antoi lapsille vapauden päättää itse mitä haluaa puhua. Se myös vähentää tutkijan vaikutusta keskustelun sisältöön. Huomasin muutaman kerran että väärin ymmärtämisen mahdollisuus on suuri myös vapaassa keskustelussa ja siksi tein välillä tarkennuksia niiden asioiden kohdalla, jotka koin sellaisina. Vaikka lapset ja aikuiset elävät tietyllä tavalla omassa maailmassaan (”lasten maailma” ja ”aikuisten maailma”), elävät he kuitenkin samassa kulttuurissa. Siksi on myös mahdollista yrittää ymmärtää toista osapuolta.

Huolimatta siitä, että halusin itse vaikuttaa mahdollisimman vähän lasten keskusteluihin ja antaa lapsille mahdollisuuden oman äänen esille tulemiselle, olin fyysisesti läsnä tilanteessa: määrittelin kuvien käsittelyjärjestyksen, (vaikka lapset saivat omaehtoisesti myös selata ja kertoa muista kuvista) ja annoin lapsille ohjeistuksen kuvien tarkastelua varten. Näin ollen myös oma läsnäoloni vaikutti niiden sisältöihin enemmän tai vähemmän. Vaikka yritin antaa lapsille tilaa eli tarjota heille mahdollisuuden avoimeen kerrontaan kuvien pohjalta, tuli eteen kysymys siitä, miten lapset olivat tottuneet tai oppineet lähestymään aikuista. Joillekin lapsille olin ennestään vieras, mutta osa lapsista oli nähnyt minut aiemmin ja pari lasta tunsivat minut. Lasten suhtautuminen minuun oli yksilöllistä, eikä näyttänyt riippuvan siitä, tunsiko hän minut ennestään vai ei. Osa lapsista odotti aktiivisempaa roolia minulta, mutta sopeutui sitten tilanteeseen. Jokainen tilanne on tietynlainen kompromissi, johon tutkija vaikuttaa tietoisesti tai tiedostamattaan. Se on myös riippuvainen tutkimukseen osallistuvista henkilöistä ja ympäristöstä. Tutkimustani voi arvioida aiemmin esille nostamani Thomasin (2002, 174-176) osallisuuden ulottuvuuksien mukaan ja erityisesti omassa tutkimuksessani toteutui lasten mahdollisuus itsensä ilmaisuun ja tuen saaminen, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja tiedon saanti tutkimuksesta sekä itselle tärkeistä asioista puhuminen.

Tutkimukseni tarjoaa yhden näkökulman lasten kuvahahmomailmaan ja tapaan kertoa kuvahahmoista ja siten sitä voivat hyödyntää kaikki aikuiset, jotka lukevat tai katselevat kuvakirjoja lasten kanssa. Myös kuvittajille tutkimukseni tarjoaa tietoa lasten näkökulmasta. Toivon, että tutkimukseni kannustaisi aikuisia kuuntelemaan ja ymmärtämään lapsia ja lapsen maailmaa heidän omista lähtökohdistaan. Lasten kannanotot

tulisi nostaa samalle tasolle kuin aikuisten ja aikuisten päästä irti liiasta aikuiskeskisyydestä ja lasten ajatuksia olisi hyvä ottaa mukaan kuvakirjojen tekemiseen. Toisaalta en halua tutkimuksellani vahvistaa lasten ja aikuisten vastakkainasettelua, koska asioita voi tarkastella eri näkökulmista. Tutkimuksellani saatu tieto vahvistaa lapsen kuuntelemisen tärkeyttä ja lapsen huomioimista relevanttina informanttina, jolla on tärkeää ja arvokasta tietoa. Esille nouseekin kysymys siitä, osasinko tulkita lasten kertomaa oikein, ainakin pyrkimykseni oli siihen. Lapsen kerronnan analyysiä tein suhteessa kontekstiin. Tutkimusaineistoni koostui erilaisista suomalaisista lapsista, tytöistä ja pojista, joilla jokaisella oli yksilöllinen tyylinsä kertoa asiasta. Lapset olivat luonteeltaan erilaisia ja erityisesti tässä tutkimuksessani esille tuli se, että toiset lapset puhuivat enemmän kuin toiset. Siksi pohdin kysymystä siitä, miten minun olisi pitänyt toimia, jotta myös toisen, hiljaisemman lapsen ääni tulisi esille? Toiminko oikein, kun välillä puutuin tilanteeseen siten, että annoin puheenvuoron toiselle sopivalla hetkellä. Kysymys siitä, kuka on äänessä ja kenen ääni pääsee esille, vaikutti myös tutkimustuloksiini. Ehkä toiselta lapselta jäi jotain kertomatta siksi, että myös kaveri sai puheenvuoron, mutta vastaavasti keskustelu varmasti edisti tavalla tai toisella myös toisen lapsen kerrontaa.

Lähdin liikkeelle väljästi tutkimustehtävän asettelusta ja mielestäni se oli hyvä lähtökohta tämän tyyppiselle tutkimukselle, jossa lapset saivat vapaasti kertoa ajatuksiaan. Toisaalta on hyvä kuitenkin miettiä ja tehdä jotain selkeitä rajoituksia tutkimussuunnitelmavaiheessa. Tässä tapauksessa olisi ollut hyvä rajata tutkimus vain yhteen hahmoon, koska lapset toivat esille myös muita hahmoon liittyviä asioita. Tällöin saatu tutkimustieto olisi ollut syvällisempää.

Tutkimukseni tekemiseen kului ajallisesti pitkä aika. Aloitin graduseminaarin vuonna 2012 syksyllä. En kuitenkaan työstänyt tutkimustani aktiivisesti koko ajan, vaan välillä kului puoli vuottakin, etten päässyt elämäntilanteen vuoksi tekemään tutkimustani. Ajoittain tein tutkimustani varsin vähän aikaa kerrallaan esim. tunnin viikoittain, koska siihen ei ollut mahdollisuutta käyttää enempää aikaa. Tutkimuksen tekemisen katkonaisuus aiheutti sen, että oli aina palattava tutkimuksen ääreen muistellen, mihin jäi viime kerralla. Toisaalta sain otettua tutkimukseeni etäisyyttä, mutta toisaalta en päässyt kunnolla syventymäänkään siihen kerralla kuin vähän aikaa. Lähtökohtaisesti tavoite oli tutkimuksen suorittamisessa laatimani aikataulun mukaisesti.

5.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Lastenkirjojen kuvahahmojen tutkimusta pitäisi edelleen syventää ja tuoda esille sitä, mitä lapset oikeasti ajattelevat aikuisten heille luomista kuvahahmoista. Lapsen näkökulman huomioiminen voisi antaa kuvakirjan tutkimukselle kiinnostavan ja vähän tarkastellun näkökulman. Kuvakirjojen arviointi on tapahtunut pitkälti kasvattavuuden ja pedagogisuuden näkökulmasta. Mitä aikuiset ajattelevat lapsille suunnatuista kuvahahmoista ja mitä lapset oikeasti ajattelevat niistä? Entä miten kuvahahmot vaikuttavat lapsiin ja kuinka tärkeitä kuvahahmot ovat lapsille lasten itsensä kertomana? ovat myös kysymyksiä, joista tiedetään vielä melko vähän. Tutkimusta voisi jatkaa myös siten, että lapsen kertomaa peilattaisiin aikuisen vastaavaan kertomiseen (vrt. Karlssonin 2012 tutkimus lasten käsityksistä syömisestä). Entä jos lapset saisivat luoda aivan oman kuvahahmon, joka seikkailisi lasten omissa tarinoissa, millainen se olisi? Edelleen on tärkeää selvittää lapsen ja aikuisen tapaa ymmärtää ja tarkastella kuvakirjaa ja kuvitusta, jotta nämä kaksi näkökulmaa voitaisiin sovittaa yhteen tai olla rinnakkain. Korostaisin kuitenkin tutkimuksen suuntaamista lasten monimuotoisen kuvahahmomaailman suuntaan, millaisia erilaisia ulottuvuuksia se lapselle itselleen tarjoaa.

Tutkimustani voisi edelleen syventää ja selvittää lasten käsityksiä tietystä kuvahahmosta esimerkiksi muumeista, seitsemästä kääpiöstä tai Peppi Pitkätossusta. Tutkimusta voisi suunnata myös narratiivisen tutkimuksen suuntaan ja selvittää myös sitä, miten lapset kertovat kuvahahmoista. Kiinnostava kysymys on myös se, mitä lapset itse kertovat omista kuvamieltyksistään. Tutkimuksessani nousi esille lasten kiinnostus eläinhahmoja kohtaan ja tämä voisi tarjota myös mahdollisuuden tutkimukselle.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- Alan, C. 2010. Pieni muumilukemisto. Muumipapan paras lahja. Tammi. Helsinki.
- Alanen, L. 1992. Modern childhood? Exploring the "child question" in sociology. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos.
- Alanen, L. & Bardy, M. 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Tutkimus lapsuudesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sosiaalhallituksen julkaisuja 12. Helsinki.
- Alasuutari, P. 2009. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Appleyard, J. A. 1991. Becoming a reader: The experience of fiction from childhood to adulthood. Cambridge University Press: Cambridge.
- Arizpe, E. & Styles, M. 2003. Children reading pictures. Routledge. New York.
- Bengtsson, Niklas 2002. Lastenkirjojen kuvitus ja pelikortit. Teoksessa: Bengtsson, Niklas & Loivamaa, Ismo (toim.). Kuvituksen monet muodot. BJT Kirjastopalvelu. Helsinki. ss. 19-24.
- Bahtin, M. 1965/2002. Francois Rabelais – Keskiajan ja renessanssin nauru. Like Kustannus. Helsinki.
- Bettelheim B. 1987. Satujen lumous, merkitys ja arvo. WSOY. Helsinki.
- Christensen, P. & James, A. 2000. Childhood Diversity and Commonality: Some Methodological Insights. Teoksessa: P. Christensen & A. James (toim.) Research with children: perspectives and practices. London: Falmer Press. ss. 160 – 178. Childhood, 9, 4. ss. 477-497.
- Clark, A. 2010. Young children as protagonists and the role of participatory, visual methods in engaging multiple perspectives. American Journal of Community Psychology, 46(1-2). ss. 115-123.
- Doverborg, E. & Pramling, I. 1998. Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer. Stockholm: Liber.
- Edström, V. 2000. Astrid Lindgren. A critical study. Raben & Sjögren. Tukholma.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2010:27.
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf 10.3.2013
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Forsberg, H. 2002. Lasten asiakuudet ja kokemukset turvakodissa. Helsinki. Ensi- ja turvakotien liitto.
- Granö, P. 1996. Esikoululainen taidekuvan vastaanottajana. Rauma: Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Graue, E. M. & Walsh, D. J 1998. Studying children in context. Theories, methods, and ethics. Thousand Oaks: Sage.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Juva. WSOY.
- Hallamaa, J., Lötjönen, S., Sorvali, I. & Launis, V. 2006. Etiikkaa ihmistieteille. Teoksessa: Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. ss. 11-30
- Hannula, M., Suoranta, J. & Vadén, T. 2003. Otsikko uusiksi. Taiteellisentutkimuksen suuntaviivat. Eurooppalaisen filosofian seura, Tampere.

- Happonen, S. 2003. Kuvan ja sanan taidetta muumikirjoissa. Teoksessa: Pieni suuri maailma: Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Huhtala, L., Grunn, K., Loivamaa, I. Laukka, M. (toim.). Hämeenlinna ss. 196-204.
- Happonen, S. 2007. Vilijonkka ikkunassa. Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike. Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta. Väitöskirja. WSOY.
- Hatva, Anja 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Hatva, A. 1997. Satu ja sen kuvat. Teoksessa: Jokipaltio J. (toim.) Sadun voimat II. Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Maaseudun Sivistysliitto. ss. 29-43.
- Hatva, Anja 2007. Lapsen visuaaliset tunteet.
- Heinimaa, E. 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa: Suojala, M. & Karjalainen, M. (toim.). Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Lasten keskus Oy.
- Hietala, V. 1993. Kuvien todellisuus. Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan. Jyväskylä. Kirjastopalvelu.
- Helavirta, Susanna 2011. Lapset hyvinvointitiedon tuottajina. Acta Universitatis Tamperensis; 1669, Tampere University Press, Tampere.
- Hennessy, E. & Heary, C. 2005. Exploring Children's Views through Focus Groups. Teoksessa: Greene, S. & Hogan, D. (toim.). Researching children's experience Approaches and Methods. London: SAGE Publications Ltd. ss. 236-252.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovinen, A. 2003. Yksi kuva, tuhat sanaa? - Satukuvan merkitys lapselle. Teoksessa: Kuvittaan - Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. Toim. Ylimartimo, S. & Brusila, R. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- James, A. & Prout, A. 1997. Constructing and Reconstructing Childhood. Basingstoke: Falmer Press.
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä – leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki. Gaudeamus.
- Karimäki, R. 2003. Lasten leikkejä tutkimassa. Tutkijat kentällä. Toim. Laaksonen, P. & Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Stakes. Raportteja 241.
- Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro: ammattikäytännön perinteet murroksessa. Kasvatuspsykologian tutkimusyksikkö. Väitöskirja. Edita. Helsinki.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Opetus 2000. PS-Kustannus. Juva.
- Karlsson, L. 2010. Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa Kallio, K. P., Ritala-Koskinen, A., & Rutanen, N. (Toimittajat), *Missä lapsuutta tehdään?* Julkaisuja/ Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura; 105). Helsinki: Nuorisotutkimusseura. ss. 121-141.
-
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa: Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.). Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen. Suomen kasvatustieteellisen seuran Kasvatusalan tutkimuksia -sarja nro 57. ss. 17-63.
- Karlsson, L. 2012. Lapset toimivat – aikuiset valistavat: lasten kertomuksia syömisestä. Teoksessa Karlsson, L., & Karimäki, R. (Toimittajat), *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan.* Kasvatusalan tutkimuksia; 57. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. ss. 235-283
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä - kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen

- tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura Kasvatusalan tutkimuksia (57). ss. 169–195.
- Kellett, M. 2005. Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century? ESRC National Centre for Research Methods NCRM Methods Review Papers NCRM/003. <http://eprints.ncrm.ac.uk/87/1/MethodsReviewPaperNCRM-003.pdf> 8.8.2014
- Kivi, M. 1998. Muumilaakso. Tarinoista museokokoelmaksi. Tampereen taidemuseon julkaisuja Nro 83.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Jyväskylä.
- Käkelä- Puumala, T. 2008. 2008) Persoona, funktio, teksti – henkilöhahmojen tutkimuksesta. Teoksessa Alanko, Outi, Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. Helsinki: SKS, 240-271.
- Lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/> 13.3.2014
- Lasteninstituutti. <http://www.lastenkirjainstituutti.fi/etusivu/> 16.8.2014
- Lapset kertovat ja toimivat ry. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat> 8.7.2014
- Laukka, M. 2003. Suomalaisen lastenkirjankuvituksen kehitys. Teoksessa: Huhtala, L. Grunn, K., Loivamaa, I. & Laukka, M. (toim.). Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Tammi. Jyväskylä.
- Lehtinen, A–R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Levis, D. 2001. Reading contemporary picturebooks. Picturing text. London and New York: Routledge.
- Mason, J. & Tipper, B. 2008. Children and the making of kinship configurations. Teoksessa: E. Widmer ja R. Jallinoja (toim.) Beyond the nuclear family: Families in a configurational perspective. Bern, Switzerland: Peter Lang. ss. 137–156.
- Melson, G. F. 2001. Why the wild things are: animals in the lives of children. Cambridge: Harvard University Press.
- Miettinen, S. & Väänänen, S. 2000. Näkökulmia lapsuustutkimukseen. Teoksessa: Laurinen, L. (toim.). Koti kasvattajana, elämä opettajana. Jyväskylä: Ps-kustannus Atena. ss. 67-81.
- Mikkonen, K. 2005. Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa ja ikonoteksteissä. Gaudeamus. Helsinki.
- Muumit. Sarjakuvaklassikot VII. Lars Jansson. WSOY.
- Niemelä, J. 2003. Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio. Teoksessa Ylimartimo, S. & Brusila, R. (toim.) Kuvittaan. Käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino. ss. 54 – 70.
- Nikolajeva, M. 1998. Barnbokens byggklossar. Studentlitteratur: Lund.
- Nikolajeva, M. & Scott, C. 2001. How Picturebook Work. New York & London. Garland Publishing.
- Nikolajeva, M. 2006. A misunderstood tragedy: Astrid Lindgren's Pippi Longstocking books. Teoksessa: Beckett, S. L. & Nikolajeva, M. (toim.). Beyond Babar, the European tradition in children's literature. The Scarecrow Press, Inc. Lanham, Maryland. ss. 49-74.
- Nodelman, P. 2008. The hidden adult: Defining children's literature. The Johns Hopkins University Press. Baltimore.
- Oittinen, R. 1991. "Lastenkulttuuri ja karnevalismi". Tyyris Tyllerö 4/1991.
- Oittinen, R. 2004. Kuvakirja kääntäjän kädessä. Helsinki. Lastenkeskus.

- O’Kane, C. 2000. The Development of Participatory Techniques. Facilitating Children’s Views about Decisions which Affect Them. Teoksessa Christensen & James (eds.) Research with Children. Perspectives and Practices. London: Falmer Press. ss. 136–159.
- Pramling, I. 1989. Att se världen genom barns ögon. Teoksessa: Lindh-Munther, A. (toim.). ss. 27-36.
- Punch, S. 2002. Research With Children. The same or different from research with adults. *Childhood* 9 (3), 321–341.
- Rhedin, U. 1992. Bilderboken - På väg mot en teori. Svenska barnboksintitutet 45. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.
- Riihelä, M. 1996. Mitä teemme lasten kysymyksille? Lasten ja ammattilaisten kohtaamisen merkitysolottuvuuksia lapsi-instituutioissa. *Stakes. Tutkimuksia* 66. Väitöskirja.
- Riihelä, M. 2000. Tutkimus lasten keskinäisistä leikeistä, sosiaalisuudesta ja oivaltavasta oppimisesta,-videokirja, Filminova, Edita.
- Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa: Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.). Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä. ss. 197-233.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.
- Rättyä, K. 2001. Kirjan kansikuva peritekstinä. Tutkiva katse kuvakirjaan. Toim. Kaisa Rättyä ja Raija Raussi. Suomen Nuorisokirjallisuuden instituutin julkaisuja 23.
- Rönnerberg, M. 1988. Siistiä! Ns. roskakulttuurista. Skitkull! Helsinki: Like.
- Saarnivaara, M. 1993. Lapsi taiteen tulkitsijana. Jyväskylä, Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Shulevits, U. 1985. Writing with pictures: how to write and illustrate children’s books. New York: Watson – Guptill Publications.
- Stolp, M. 2011. Taidetta, vastustusta, leikkiä ja työtä. Lasten toimijuus 6-vuotiaiden teatteriprojektissa. Jyväskylä Studies in Humanities 170. Jyväskylä.
- Stone, K. F. 2008. *Some Day Your Witch Will Come*. Wayne State University Press, Detroit.
- Suomen perustuslaki 2000. Vammala, kirjapaino.
- Syrjälä, L., Estola, E., Uitto, M. & Kaunisto, S-L. 2006. Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa: Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. Etiikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. ss. 181-202
- Thomas, N. 2002. Children, family and state. Decision-making and child participation. Bristol: Policy Press.
- Tieteentermipankki. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus> 18.7.2014
- Tipper, B. 2011. 'A dog who I know quite well': everyday relationships between children and animals. *Children’s Geographies* 9(2), 145–165.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.
- Uusiautti, S. & Määttä, K. (eds.) 2013. How to study children. Methodological solutions of childhood research. Lapin yliopistokustannus.
- Viitanen, P. 1998. Hyvät, kauniit ja rumat kuvat. Ensiluokkalaisten taidekuvareseptio. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C Osa 145. Turku.

- Viljamaa, E. 2012. Lasten tiedon äärellä. Oulun yliopisto.
<http://herkules oulu.fi/isbn9789514299940/isbn9789514299940.pdf> 13.6.2013
- Wall, B. 1991. The Narrator's Voice. The Dilemma of Children's Fiction. Basingstone. Macmillan.
- Ödman, C. 2007. Snälla, vilda barn. Om barnen I Astrid Lindgrens böcker. Nord Print Ab. Helsingfors.

Tutkimusaineisto

- Grimmin kauneimmat sadut 1999. Gummerus. Jyväskylä.
- Grimm. Suuret satuklassikot 1991. WSOY. Italia.
- Gurney, S. 2012. Lumikki. Pen & Paper. Kiina.
- Jansson, T. 1991/1945. Muumit ja suuri tuhotulva. WSOY. Porvoo.
- Jansson, T. 2007/1925. Kuinkas sitten kävikään? WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Jansson, T. 2010. Muumit- Sarjakuvaklassikot 3. Wsoy.
- Happonen, S. 2012. Muumiopas. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Lindgren, A. 1946/2001. Peppi Pitkätossu. WSOY. Helsinki.
- Lindgren, A. 2008/1948. Peppi keksii pönkin. WSOY. Helsinki.
- Lindgren, A. 1954/2007. Peppi Pitkätossu. Oxford University Press. Kiina.
- Lumikki ja seitsemän kääpiötä 1994. Tanska.
- Lumikki. Grimmin satu 1975. WSOY. Tanska.
- Muumilaakson tarinoita 1992. Kustannus Oy Kolibri. Singapore.

Taulukko 1. Tutkimukseen valitut kirjat:

Hahmo	Teos	Kuvittaja
Muumi	Jansson, Tove (1991/1945). Muumit ja suuri tuhotulva. WSOY. Porvoo.	Tove Jansson.
	Happonen, Sirke (2012). Muumiopas. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.	Tove Jansson.
	Jansson, Tove (2007/1925). Kuinkas sitten kävikään? WS Bookwell Oy. Porvoo.	Tove Jansson
	Muumit. Sarjakuvaklassikot III. Lars Jansson. WSOY.	Lars Jansson
	Muumilaakson tarinoita (1992). Kustannus Oy Kolibri. (Japanissa tuotettu Muumisarja, joka Suomessa tunnetaan nimellä Muumilaakson tarinoita)	
Peppi Pitkätossu	Lindgren, Astrid (1954/2007). Peppi Pitkätossu. Oxford University Press. Kiina.	Lauren Child.
	Lindgren, Astrid (1946/2001). Peppi Pitkätossu. WSOY. Helsinki.	Ingrid Nyman.
	Lindgren, Astrid (2008/1948). Peppi keksii pönkin. WSOY. Helsinki.	Ingrid Nyman, kuvat entisöinyt ja värittänyt Björn Hedlund
Lumikki	Grimmin kauneimmat sadut (1999). Merikoski, K. (suomeksi kertonut) Gummerus. Jyväskylä.	Rudolf Koivu
	Gurney, Stella (2012). Lumikki. Pen & Paper. Kiina.	Zdenko Basic & Manuel Sumberac
	Lumikki ja seitsemän kääpiötä (1994). Tanska.	Walt Disney-versio. Fernando Guell & Freo Marvin. Razzi, Jim (elokuvan pohjalta kirjoittanut ja suomeksi kertonut Ritva Toivola)
	Lumikki Grimmin satu (1975). Suomentanut Anja-Liisa Vartiainen. WSOY. Tanska.	Otto S. Svend
	Grimm. Suuret satuklassikot (1991). Suomentanut Anni Svan. WSOY. Italia.	Aleksandr Koškin

Leila Gröndahl
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
P. XXX
E-mail: XXX

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMISESTA ESIOPETUSRYHMÄSSÄ

Tutkimus: Esikoululaisten ajatuksia lastenkirjojen kuvahahmoista

Tutkimuksen aineistonkeruu tapahtuu esiopetuksen tiloissa opetusaikana helmi-maaliskuun 2013 aikana.

Annan suostumukseni tutkimuksen suorittamiseen esiopetusryhmässäni

En anna suostumusta tutkimuksen suorittamiseen esiopetusryhmässäni

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Leila Gröndahl
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
P. XXX
E-mail: XXX

2/2013

Hyvät esikoululaisten vanhemmat,

Teen pro gradu –tutkielmaa Jyväskylän yliopistossa taidekasvatuksen oppiaineessa. Tutkimustyön ohjaajana toimii professori Pauline von Bonsdorff Jyväskylän yliopistosta Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitokselta.

Tutkimukseni käsittelee esikoululaisten ajatuksia lastenkirjojen kuvahahmoista. Tarkoitukseni on selvittää, millaisia ajatuksia erilaiset kuvahahmot lapsissa herättävät ja mitä he kertovat niistä. Lasten suhdetta erilaisiin kuviin on aiemmin selvitetty eri tieteen alojen piirissä. Kuitenkin olisi tärkeää lähestyä aihetta myös lapsuudentutkimuksen näkökulmasta. Lapsuudentutkimuksessa lapsi nähdään aktiivisena tiedon tuottajana ja asioita tarkastellaan lapsinäkökulmasta aikuisnäkökulman sijaan. Tutkimus lastenkirjojen kuvahahmoista on myös jäänyt vähäiseksi. Kuitenkin erilaiset hahmot ovat lapsen elämässä keskeisellä sijalla.

Kerään tutkimusaineistoni **esiopetuksen tiloissa opetusaikana maaliskuussa 2013**. Aineiston keruu tapahtuu siten, että lapset tarkastelevat itse valitsemansa parin kanssa tutkijan heille esittämiä lastenkirjojen kuvahahmoja. Lapset saavat kertoa vapaasti omia ajatuksiaan kuvista ja tutkija voi esittää heille niistä koskevia kysymyksiä. Lopuksi lapset saavat piirtää oman kuvahahmon ja kertoa siitä halutessaan. Aikaa tähän kuluu noin puoli tuntia.

Aineiston keräämiseksi tarvitsen vanhempien suostumuksen lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Suostumus annetaan oheiselle lomakkeella **4.3.2013 mennessä**. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimukseen on saatu lupa varhaiskasvatuksen johtaja XXX.

Myös jokaiselta lapselta kysytään heidän halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Lapsella on myös oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen, jos hänestä siltä tuntuu. Lapsen äänen kuuleminen on kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa tärkeää. Ennen kuvien tarkastelua kerron lapsille tutkimuksestani ja tutustumme yleisemmin tieteellisen tutkimuksen tekemiseen.

Tutkijat käyttävät yleisesti aineistonkeruun apuvälineenä nauhuria ja videokameraa. Tulen käyttämään näitä apuvälineitä aineistonkeruussa, koska ne helpottavat tiedon tallentamista ja havainnointia. Videokamera toimii myös varmistimena äänen dokumentoinnissa. Tutustumme yhdessä lasten kanssa nauhurin ja videokameran käyttöön. Kerätty aineisto on **luottamuksellista, eikä yksittäistä lasta ole tutkimusraportista mahdollista tunnistaa**. Tutkimuksesta ei myöskään tule ilmi, missä esiopetusyksikössä aineiston keruu on tapahtunut. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tutkimuksellista käyttöä varten, **eikä**

nauhoitettua tai videoitua materiaalia tulla esittämään julkisesti. Aineisto säilytetään sitä koskevien eettisten ohjeiden mukaisesti. Valmiiseen tutkimukseen on mahdollista tutustua loppuvuodesta ottamalla yhteyttä tutkijaan.

Vastaa mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin!

Parhain terveisin

Leila Gröndahl, filosofian ylioppilas

Leila Gröndahl
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
P. XXX
E-mail: XXX

2/2013

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkimuksen nimi: **Esikoululaisten ajatuksia lastenkirjojen kuvahahmoista**

Ole hyvä ja palauta lomake **4.3.2013 mennessä** lapsen reissuvihon mukana esikouluun tai tutkijalle suoraan osoitteeseen XXX. **Kiitos!**

Lapsen nimi:

- Saa osallistua tutkimukseen
- Ei saa osallistua tutkimukseen
-
- Lasta saa videokuvata
- Ei saa videokuvata

PVM, ALLEKIRJOITUS, NIMENSELVENNYS